Yüzüklerin Efendisi ve Simya

Mahmud Shelton

alternatif düşünce

insan yayınları

YÜZÜKLERİN EFENDİSİ VE SİMYA

insan yayınları : 444
alternatif düşünce dizisi : 60

birinci baskı: istanbul, aralık 2005

isbn 975-574-433-9

© kitabın türkçe'deki yayın hakları d.m. shelton
ile yapılan anlaşma gereği insan yayınları'na aittir.

orijinal ismi
alchemy in the middle-earth

yüzüklerin efendisi ve simya
mahmud shelton

çeviren
ahmet demirhan

içdüzen
Mürettibhane

kapak düzeni
insan

baskı-cilt
bilge matbaacılık
www.bilgematbaacilik.com

insan yayınları
keresteciler sitesi, mehmet akif cad.
kestane sok. no: 1 merter/istanbul
tel: 0212. 642 74 84 faks: 0212. 554 62 07
www.insanyayinlari.com.tr
insan@insanyayinlari.com.tr

YÜZÜKLERİN EFENDİSİ VE SİMYA

MAHMUD SHELTON

Çeviren

Ahmet Demirhan

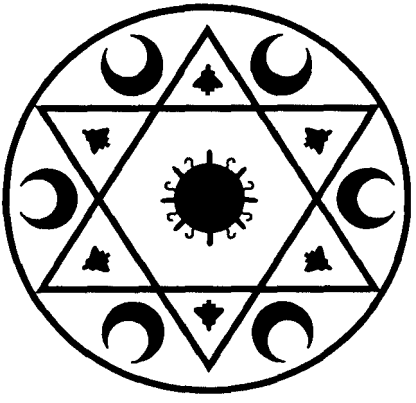
insan yayınları

MAHMUD SHELTON

Bir süre Edinburgh Üniversitesinde eğitim gördü. Stanford Üniversitesinde Orta Çağ Bilimleri bölümünden mezun oldu. Hermetik mirası araştırmak adına Batı Akdeniz'den Uzakdoğu'ya kadar yolculuklar yaptı. Elnizdeki kitap, bir çok dergide makaleleri yayınlanmış olan yazarın ilk kitabıdır.

İçindekiler

Giriş 9
1. Karanlığın Yüzüğü 15
2. Kılıç Ve Taş 25
3. Aman'ın Işığı 35
4. Batı Güneşi 43
5. Kent 53
6. Canlı Ağaç 63
7. Aziz Taşı 71
8. Kâse Ailesi 83
9. Stuart İle Kral 97
10. Ak Kule 107
11. Altın Silsile 117
12. Bazı Sonuçlar 127

Güneş ve ay simgeleriyle birlikte
Süleyman Mührü'nün yıldızı

Ötekilere gelince, mertebem onların bulunduğu ikametgâhın çok üzerinde. Hakkımda hiç bir bilgiye sahip değiller; benden hiçbir eser göremezler. Öte yandan, dogmatik inançları, insanlar tarafından benimsenen din biçimlerinden birisinin kalıbına bürünür. Alay edercesine benim adıma maskaralık ederler; simgelerimi yanaklarına çizerler. Ardından, cahil, tecrübesiz olan, gözlerini oraya diker ve gerçekte Khidr [Hızır] adını taşıdığını hayal eder. Ama bunun benimle ilişkisi ne, benimle ne alâkası var? Ayrıca bu zavallı kabın, benim kavanozumla onun okyanusumdan bir damla ya da ebediyetimden bir saat olduğu ve onlarca izlenen yolun yollarımdan bir yol olduğu söylenmedikçe ne ilgisi vardır ki?. Öyleyse, bu anlamda, ben, bu yanıltıcı yıldızım da.*

Al-Khidr [Hızır], Yeşil Adam; ayrıca, İngiltere'nin koruyucu azizi St. George olarak da bilinir.

---

* Henry Corbin'in *Spiritual Body and Celestial Earth*'ünden (Princeton University Press, 1977, s. 157) alıntılandı. [Burada Al-Khidr olarak bıraktığımız bu isim, aslında Hızır'dır. Hızır ile St. George arasındaki ilişki ve St. George'un en meşhur hadiselerinden ejderhayla mücadelesinin tradisyonel bakış açısından bir yorumu için, Whitall N. Perry'nin *Challenges To A Secular Society*'sine (FTS, 1996, s. 112-152) bkz. ç.n.]

GİRİŞ

Yüzüklerin Efendisi'nin öneminin bir işareti, onun yakınlarda "Yüzyılın Romanı" olduğunun kabul edilmesidir; bu durum, bu hayal ürünü eserin, şimdi'nin ruhunu en iyi yansıtan eser olduğunu da öne sürer. Dahası, bu fantezi, sürekli olarak gerçek olaylarla kıyaslanmış ve bir çokları için bu olaylarla yüzleşmede bir köşe taşı olmuştur. Bu olgunun temelinde, yazarın, J. R. R. Tolkien'in, kendi hayal gücü yatar.[1] Filolojideki uzmanlığıyla Profesör Tolkien, hayal gücünün [ürünü] dillerin izini, efsanevî bir bağlama dek sürer. Mitik tarihini oluştururken, Tolkien, "her zaman hep 'orada', bir yerde olmuş olanı kaydetme duygusuna sahiptim; 'icat etme' duygusuna değil" diye iddia eder.[2] Bu 'bir yer', yazarın aşina olduğu aşikâr olan kitapların dünyasına indirgenmemelidir; çünkü Tolkien için bu yer, daha ziyade hakikat alanıdır:

---

1. Burada zikredilen Tolkien'in bütün çalışmaları, Birleşik Krallık'ta George Allen&Unwin tarafından Birleşik Devletler'de de Houghton Mufflin tarafından yayınlanmıştır. [Tolkien'in Türkçedeki eserleri, Metis ve Altıkırkbeş yayınları tarafından yayınlandı. Tolkien'den alıntılarda, daha çok bu çeviriler gözönünde tutuldu. Bu durum gerekli dipnotlarda da belirtildi. ç.n.]
2. *The Letters of J. R. R. Tolkien* (bundan böyle *Letters* diye anılacak), edite eden Humphrey Carpenter, 131. sayı.

> Bu hikâyeler "yeni"dir, başka mit ya da efsanelerden doğrudan türetilmemiştir, ama kadim olarak yaygın bir dizi motif ya da unsuru kaçınılmaz bir biçimde barındırır. Her şeyden önce, inanıyorum ki efsane ve mitler büyük oranda "hakikat"ten oluşur ve gerçekte, onun, yalnızca bu tarzda anlaşılabilecek veçhelerini sunar; uzun zaman önce belirli hakikatler ve bu türden tarzlar keşfedilmişti ve bunlar yeniden ortaya çıkarılmalıdır.[3]

Tolkien alegoriden, en azından okuyucu üzerine boca edilen kastî alegoriden hoşlanmasa da, "mitin maksadını izah etmek için" alegorik dile duyulan ihtiyacı[4] teslim ve tarihinin "uygulama sahası" olduğunu teyid eder.

Üç ciltlik *Yüzüklerin Efendisi*, Orta-dünyanın tarihi olarak sunulur; bu tarih, Üçüncü Çağ'ın sonu ile Dördüncüsünün gelişiyle alâkalıdır. Orta-dünya coğrafî olarak antik Avrupa'ya tekabül eder; zamansal konumu başka tarihlerle başka bazı tekabüliyetlere sahiptir. Profesör Tolkien, kendi çağlar silsilesini, hem geniş bir ekler koleksiyonunda ve hem de çoğunlukla ölümünden sonra yayınlanan yazılarda işler. İkinci Çağ'ına ait olan bilindik bir hadise, Orta-dünyanın batısında bir kara parçasının batışıdır; Tolkien buna Númenor ya da "Númen"[5] ya da Batı Ülkesi adını verir ve batışından sonra bu Númenor ayrıca ve dikkat çekici bir biçimde Atalantë diye adlandırıldığından, Tolkien'in çağlar silsilesi ve Númenor'un batışı Klasik mite tekabül eder; çünkü Atalantë, yalnızca Atlantis'e bir gönderme olabilir. Gerçekten, Tolkien, yazışmalarında bu toprak parçasına "Númenor-Atlantis" diyerek, bu özdeşleştirmeyi hep teyid etmiştir. "Númenor benim Atlantis mitini/geleneğini şahsî dönüştürmemdir" diye açıklamıştı Tolkien bir kezinde Amerikalı okuyucularına, "bütün mitik ya da 'arketipsel'

---

3. *A.g.e.* Öyleyse denebilir ki "mit"in temel işlevi, "sırları" iletmektir; gerçekte iki kelime ilişkilidir.
4. *A.g.e.*
5. Arketipleri ya da idea'ları gösteren hakiki "numen" kelimesiyle bir ilişkinin kaçınılmaz olduğuna dikkat edilmelidir; bu da, Númenor'u bir anlamda "İdealar Ülkesi" yapar. Tolkien'in itirazlarına rağmen, arkadaşı ve Inklings [Sezişler; İşaretler; İmalar] olarak bilinen Oxford edebiyat çevresinin kendisi gibi üyesi olan C. S. Lewis böyle bir ilişkiyi ihmal edememiştir.

imgeler arasından hayal gücümde en derin yer edineni, budur".[6] Tolkien'in hayal gücünün önemli bölümü, Orta-dünyada 'Atlantisci' geleneğinin kalıntılarıyla ilgilidir; bu geleneğin insanlarının inşa ettiği eserler, *Yüzüklerin Efendisi*'nin bir çok coğrafyasına hakim olmuştur ve daha önemlisi, üç cildin sonuncusu olan *Kralın Dönüşü*, tufanda hayatta kalan bir soyun eski mevkiini kazanmasıyla ilgilidir.

Uzun zamandır unutulmuş olan Antik irfanının popüler kavranışının ötesinde, bir Atlantis "geleneği" denildiğinde, Simya biliminin izinin, mitik olarak, Atlantis'ten sığınmacılara kadar sürülmesi akla gelir.[7] Simya, muvafık olarak Hermetizm denilen şeyin uygulanmasıdır ki bu uygulamada, kozmolojik bilimler, görünüşler dünyasının makrokozmosu ile nefsin (soul) mikrokozmosu arasında bir tekabüliyete göre işlemektedir. Kimyanın basitçe bir başlangıç biçimi olmaktan ziyade, Simya, sadece bâtınî bir çalışmanın zahirî bir ifadesi olarak tabiî materyalin dönüştürülmesiyle meşguldü. Bu ilişki nedeniyle, Simya'nın bilimsel süreçleri, tabiî bir biçimde, zanaatlar alanından mistisizm alanına aktarılmıştır. Mistisizm dinden ayrılmaz; daha ziyade nefste gerçekleşen bâtınî bir veçhedir. Böylece nefsteki mükemmellik, Simya dilinde metallerin mükemmeli olan altınla simgelenebilir. Buna rağmen, kozmolojik bilimler, kendi başlarına düşünüldüklerinde, mistisizmin "büyük sırları"na değil "daha düşük sırları"na hitap eder ve böylece de bu "büyük sırlar" için gerçekten birer hazırlıktırlar. "Gerçekte kendi başına bir din olmayan simya bütün insanlara hitap eden vahiy tarafından –lütuf vasıtalarıyla– teyid edilmeye ihtiyaç duydu"; [8] yalnızca bu şekilde Simya'nın formülasyonlarının "büyük sırlar"a açıldığını söylemek uygun olur. Tahavvül (Dönüştürme) bilimine ve onu mümkün kılan öze işaret eden"simya" kelimesi Arap-

6. *Letters*, 276. mektup.
7. Örneğin krş. *Alchemy: The Art of Knowing*, Chronicle Books, 1994, s. 20.
8. Titus Burckhardt, *Alchemy: Science of the Cosmos, Science of the Soul*, çev. Stoddart, Element Books, 1986, s. 21. [Türkçesi için bkz. *Astroloji ve Simya*, çev. Mehmet Temelli, Verka Yayınları, 1999; bu kitap, Burckhardt'ın yukarıda anılan Simya üzerine kitabı yanında, *Mystical Astrology according to Ibn Arabi* adlı kitabıyla birleştirilerek yayınlandığından *Astroloji ve Simya* adını almıştır. Metinde yazarın sunduğu alıntı, Türkçe çevirinin 26. sayfasındadır; ancak burada Türkçe çeviri tercih edilmemiştir. ç.n.]

çadır ve gerçekte Hermetizmin İslâm tarafından geliştirilmesi, Simya bilimine bir İslâm bilimi damgasını vurmuştur.[9]

Bizzat Hermetizm, "üç kere büyük" anlamına gelen Trismegistos lakabı verilen Hermes'e kadar uzanır; ona böyle denmesinin nedeni, İslâm'da onun üç biçimde kabul edilmesidir. İlki, Kitab-ı Mukaddes'te Hanok [Enoch] olarak bilinen tufan öncesi yaşayan, yüksek bir mertebeye sahip, Sema'ya bedenen yükseltilmiş olan İdris peygamberdir; ikincisi, İlyas ya da Elyesâ[10] olarak, "ateşin atı" üzerinde benzer şekilde göğe yükseltilir; üçüncüsü, ona, hermetik bilimlerin üstadı Hermes[11] denilir. Çok genel anlamıyla, İslâmî öğreti, bütün peygamberlerin ittifak ettiklerini ve öğretilerinin uyumlu olduğunu teyid eder: "Elçi, kendisine Rabbinden indirilene iman etti, müminler de. Hepsi, Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve elçilerine inandı. 'O'nun elçileri arasında hiç birini (diğerinden) ayırt etmeyiz' ... dediler".[12] Bu nedenle, Hermes'in bilimleri, Hz. Muhammed'i peygamberlerin sonuncusu olarak teyid eden bir vahiy olan İslâm'ın yeni vahyinin ışığında yenilendi.

J. R. R. Tolkien sadık bir katolikti; Oxford Üniversitesi'ndeki meslekî ilgisi, Orta Çağlar'da Kuzey Avrupa'nın dilleri ve kahramanlık edebiyatıydı. Tolkien'in "tarihî" antik bir yeryüzü'yle ilgiliymiş gibi görünse de, bir çok anakronizmi de vardı ve ortamı da, başka bir çağın, Rönesans'ın şafağındaki Orta Çağ Avrupasını hatırlatır. Bu tarihsel dilimde, Simya, İslâmî temeliyle, Musevî ve Hristiyan topluluk-

---

9. Bkz. Seyyid Hüseyin Nasr, *Islamic Science: An Illustrated Study*, World of Islam Festival, 1976, IX. Bölüm. [Türkçesi için bkz. *İslâm ve İlim*, çev. İlhan Kutluer, İnsan Yayınları ç.n.] "Simya" kelimesinin etimolojisi Çinceyle de ilişkili olarak ele alınmaktadır; yine de, kelime yaygın olarak Mısır'ın "Kara Toprağı" "Khem"e dek izlenmektedir.
10. Bkz. İbni Arabi'nin *Fusus ül-Hikem*'inde İlyas'la ilgili bölüm. [Nuri Gencosman'ın çevirisiyle yayınlanan MEB baskısında, 263-275. sayfalar. ç.n.]
11. Bkz. Tolkien'in erken yaşlarında Hermes'in merak uyandırıcı bir şekilde anılması için Humphrey Carpenter'in *J. R. R. Tolkien: A Biography*'si (s. 57). Merkür, Hermes'in Romalı adıdır; Julius Caesar'a göre, Merkür, Britanya'nın kadim meskunlarının dinî perspektifinde en önde gelen kişidir.
12. *Kur'an*, II, 285. [Kur'an'dan alıntılarda, Ali Bulaç'ın hazırlamış olduğu *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı* adlı meali esas alınmıştır. ç.n.]

lara aktarıldı. Simya'nın dili, halis bir biçimde simgeseldir ve tarzı teolojik değil kozmolojik olduğundan, dili de kolayca paylaşılabilir. Böyle bir dil, gerçek ilgisi klasik ve diğer Hristiyanlık öncesi kaynaklarını kendi inancıyla uzlaştırmak olan filolog Tolkien için paha biçilmez olmalı. Shakespeare'in bir çok eseri, Orta Çağlar'ın "tarihleri"yle ilgili olarak simyasal bir dil içerir; Tolkien Shakespeare'e karşı eleştireldir ama bunun nedeni, onun, aşikâr bir biçimde, daha iyi yapabileceğini hissetmiş olmasıydı; gerçekte *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki bazı motifler, açıkça, Shakespeare'in sanatı üzerinde tekamüller olarak ortaya atılmıştır. Dikkat çekici olan şey, Hristiyan Avrupa'da Simya çizgisindeki büyük isimlerin bazılarının (ki bunlara ileride değinilecektir) Oxford'la yakından alâkalı olmasına rağmen, Tolkien'in en büyük eserindeki simyasal dilin farkedilememiş olmasıdır.

Çünkü gerçekte *Yüzüklerin Efendisi*, ateş ve metalurji betimlemesiyle ve daha önemlisi bir varoluş durumundan diğerine "tahavvül"le, temelde "simyasal" bir eserdir. Daha kat'î olarak, yazar, eserin hadiselerini, simyasal bir sürecin simgeciliğiyle sunar. Hikâye, büyülü bir yüzükte saklı olan büyük bir kötülüğü yok etme arayışını izler. Arayışın böyle bir nesneyi elde etmeden ziyade yok etme için olması olgusu, mitik bir yenilik olarak görülür; yine de bu, her zaman tahavvül mümkün olmadan önce bir maddenin yok edilmesini talep eden Simya bilimiyle tam bir uygunluk içindedir. Üstelik, *Yüzüklerin Efendisi*, sıklıkla fantastik ve anlaşılması güç olan Hermetik ilhamın öyküleriyle aynı fantastik betimlemeyi paylaşır; böyle uylaşımlar, Tolkien'in "hakikatleri ve tarzları"nı örnekler. Simyasal edebiyat, sırlarını örtmek için şifreler bile geliştirmiştir. Kuşkusuz Simya'nın simgesel dili her zaman hakiki anlamının şifresini çözmek için bâtinî bir görü talep etmiştir. Öyleyse Tolkien'in fantazisi için diller yaratmaya dair özel takıntısı saçma bulunmamalıdır; gerçekten isimler ve anlamlarının köklerine ulaşmadaki kusursuzluğu "mitolojisinin nihai *hakikat*ine inancından doğmuştur".[13]

Yüzüklerin Efendisi'ne dair çalışmada İslâm'ın öğretilerinin göz önüne alınmasının gerekmesinin nedeni, sadece Simya'nın İslâmî mi-

13. *Carpenter*, a.g.e., s. 102.

rası değildir. Hikâye bir çağın sonunun "tarihi"ni naklettiğinden, onun eskatolojiyi yankılaması hiç de şaşırtıcı değildir; Tolkien kabul eder ki tarih "nihaî zaferin" yani eskatolojinin "bazı numunelerini ya da anlık parıldamalarını içerir (ve bir efsanede daha açık ve daha dikkat çekici olarak içerebilir)".[14] İmdi İslâm'ın eskatolojisi, İslâm'ın son vahiy olarak müjdeci konumu nedeniyle, özellikle zengindir; işte bu eskatoloji ışığındadır ki *Yüzüklerin Efendisi*, umulmadık bir uygulama sahası ortaya çıkarır. Tolkien tarafından icadedilen "küçük insanlar" olan Hobbitler sayesindedir ki okuyucu hikâyenin eskatolojik hadiselerine şahitlik eder. Hobbitlerin sade erdemleri, Tolkien'in zamanında geleneksel İngiliz hayatının modernleşmenin kaotik güçlerinin tehdidi altında olduğu, kırsal İngiltere'nin erdemlerini yansıtır. Gerçekten Tolkien'in görüşü, derinden gelenekseldir ve bir çağın sonunun karanlığına karşı geleneksel erdemlerin sahiciliğinin tarafını tutar. Elinizdeki çalışma, evrensel olan ve yoruma ihtiyaç duymayan ahlâkî erdemlerden ziyade Tolkien'in "hikâye ve simgeciliği"[15] adını verdiği şeyle ilgilidir. Çünkü bu veçhelerin önemine dair bir çalışmada, Tolkien'in gerçek simyası, *Yüzüklerin Efendisi*'nin sadece zahirini oluşturan fantezinin örtüsü vasıtasıyla ışıldayarak, aşikâr hale gelir.

4	9	2
3	5	7
8	1	6

Tılsımlı Kare

14. *Letters*, 195. mektup.
15. *A.g.e.*, 142. mektup.

1

KARANLIĞIN YÜZÜĞÜ

Yüzüklerin Efendisi'nde, Orta-dünyanın Üçüncü Çağı'nın hayalî tarihinde dünyanın iyi ve kötü olan iki orduya göre tanzim edilmesi, hayli aşikâr olarak sunulur. Bu karşıtlık, iki ana karakterle canlandırılır: Tek Yöneten Yüzüğü arayan Karanlıklar Efendisi Sauron ile Ârif Gandalf. İmdi, bu sonuncu şahsiyetin lakabının önemi bazı açıklamalara ihtiyaç duyar ve Tolkien'in görüşünün orjinalliğinin belirtilmesi gereken yer de burasıdır. Öncelikle, filolog için, ["ârif" olarak çevirdiğimiz] "wizard", Sauron'un özdeşleştiği "büyücü"yle (sorcerer) tezat halinde olarak, "akıllı" anlamına gelir; kesinlike Tolkien için, bir ârif (wizard) bir büyücüden [sihirbazdan; hokkabazdan; conjurer] çok daha başka bir şeydir. İkinci olarak, yazarın etimolojisine göre, Gandalf "Asa-Elf"dir (Staff-Elf). Tolkien'in Elfler imgesinin peri masallarından ayrılan yeri burasıdır; çünkü elfler, ihtişamlı bir fazilete, aydınlığa ve ölümsüzlüğe, ve düşmüş insanların korku ve duygulanımlarından muafiyete sahip bir beşeriyetin bir imgesidir. Böyle bir betimleme, veliyle [azizle] dikkat çekici bir biçimde uyumludur; örneğin, veliler Kutsal Kur'an'da "onlar için korku yoktur, mahzun da ol-

mayacaklar" şeklinde tarif edilir.[1] Elfler hakkında şöyle denilir: "Onlar Yüzüktayfları'ndan korkmazlar, çünkü Kutlu Diyar'dan gelenler her iki dünyada birden yaşar ve hem Görünen hem de Görünmeyen'e karşı büyük kudretleri vardır".[2] Yine Kutsal Kur'an'da, Tanrı "görünen ve görünmez olanı Bilen" olarak adlandırılır ve İslâm'da iki tür bilgi biçimi vardır: Şehadet âleminin bilgisi ile Gayb âleminin bilgisi[3], ya da varlıkların bilgisi ve ruhların bilgisi. Bu ayırım, klasik daha düşük sırlar ile daha büyük sırlar formülasyonuyla kıyaslanabilir. İslâm mistisizminde ya da Sufizm'de, her iki bilgi biçiminin yetkisi, bazen "İki Gözün Efendisi" denilen velinin bir niteliğidir. Veliler, haklarında, "Ruhlarımız maddeleşti ve maddî bedenlerimiz de ruhanileşti"[4] denilen ve böylece "her iki dünyada da" yaşayan kimselerdir. Bu nedenle "Elf" bir ırka gönderme yapmaktan çok daha fazla şey içerir; çünkü Ârif "Asa-Elf" bir elf değildir; Orta-dünyaya "Kutlu Diyar"dan gelmiştir ve asası da mertebesini işaret eder.[5]

Yüzük Kardeşliği'nde Gandalf Moria Madeni'nde Balrog adı verilen ateşten bir ifritle karşı karşıya gelir ve bu ifritle mücadelesinde

---

1. Kur'an-ı Kerim, X, 62.
2. "Nice Buluşmalar" *Yüzük Kardeşliği*. [Yazar, Tolkien'in eserlerinden yaptığı alıntılarda sayfa numarası vermiyor. Buna rağmen, bundan böyle, köşeli parantez içinde, Türkçe baskının sayfa numaraları verilmeye çalışılacaktır. Buradaki alıntı, Metis Yayınları'nın Çiğdem Erkal İpek çevirisiyle bastığı üç ciltlik *Yüzüklerin Efendisi*'nin ikinci cildi olan *Yüzük Kardeşliği*'nin 271. sayfasından. ç.n.]
3. Şehadet âlemi ile Gayb arasındaki muvafık ilişki İslâm Simyası'nda "denge" diye adlandırılır; bu, özellikle Cabir İbn Hayyan tarafından vurgulanan bir öğretidir; Cabir'in külliyatı "Arapçada simya üzerine eserlerin en önemlisidir ve yalnızca İslâm simyasının değil, ama aynı zamanda büyük oranda da Latin simyasının da ana kaynağıdır". (Nasr, *a.g.e.*, s.199)
4. Bu bağlamda, Elflerin "hiç bir ayak izi" bırakmaması, "ruhanî bedenleri"nin kanıtıdır. İslâm Peygamberi de kumda ayak izi bırakmamakla bilinir.
5. Belirtilmelidir ki Tolkien sık sık Gandalf'ı "melek gibi" diye adlandırır; çünkü hem terimin anlamı bir "elçi"nin rolünü –Sami dillerindeki manasını– betimler ve hem de Tolkien için "onun ne olduğunu ifade edebilecek hiç bir modern terim yok"tur (*Letters*, 156. sayı); ve bu, ne yazık ki, reforme edilmiş bir azizlik anlamına sahip modern Katoliklik için böyledir. Üstelik, İlâhî elçinin rolünün klasik mitolojide Hermes-Merkür'ün rolüne tekabül ettiği de söylenmelidir.

ölümle karşılaşır ve Ak Gandalf olarak dirilir. Burası, simyasal çalışmanın, ilkin "kararma" ya da ölüm evresi ve sonra da "beyazlama" evresi diye bilinen evrelerinin betimlenmesidir. Yine de Ak olarak yeniden görünmesinde, Gandalf'a özel olarak "Mith

randir" denilir ki bu, Mitra isminin açıkça görüldüğü bir isimdir. İmdi kadim İran'da ortaya çıkan Mitra güneş kültü, inisiyasyon törenlerinde ölümü ve dirilmeyi temsil eder; üstelik bu törenler, mağaralarda gerçekleştirilir. Mitraizme ait tuhaf ikonografik bir figür, elinde bir kılıç olan, ayakları bir yılanla bağlanan, kanatlı, aslan başlı bir adam olan Aeon'unun figürüdür. Bu unsurların hepsi de Gandalf'ın Balrog'la Moria mağarasında karşılaşmasında mevcuttur: ifrit kanatlıdır, yelesi ve kılıcı vardır, kamçısı Gandalf'ın dizlerini bağlarken yılanı hatırlatır. Balrog'un "yeni bir alevle patladığı", bunu takiben Balrog'la "derin sular"a ve "taşın en uç kaynağı"na düşüş, "Sonsuz Merdiven"in "dünyanın pusları üzerinde baş döndüren kartal yuvasına" sarmal yükselişi, Aeon'un şu betimlenişiyle kıyaslanabilir: "Her şeyi yapan ve her şeyi yöneten o, çevreleyen Sema'nın vasıtasıyla ağır ve aşağı doğru çeken, Derinler'e akan Su ile Toprağın gücü ve doğasını ve hafif olan ve ölçüsüz Yüksekliğe doğru yükselen Ateş ile Ruh'un gücü ve doğasıyla birleştirir".[6] "Yeniden dirilmiş" Mithrandir kendisini bir kayanın üzerinde açığa çıkarır; yine, Mitra'nın da bir kayadan doğduğu söylenmektedir; gerçekten yeniden dirilmiş biçimiyle, "ben Gandalf idim" diye teyid ederken, yalnızca Mithrandir'e cevap verir. Tolkien'in betimlemeleri, Mitraik töreni akla getirmektedir; yine de bu motifler, simyasal simgecilikten bağımsız olarak düşünülmemelidir; çünkü Simya "ölüm" ile "yeniden dirilme"yi ele almasında, Mitraik formülasyonları tarihsel olarak muhafaza etmiştir.

Tolkien'in ifridinin ismi "Bal" ve "rog" gibi iki unsurdan oluştuğundan ve Mitraizmin güneşe dair vurgusu nedeniyle, görülebilir ki ilk unsur antik Yakın Doğu'nun pagan güneş tanrısı Baal'i hatırlatır; böylece de Mitrandir ile Balrog güneş simgeciliğinin iki veçhesini sunar. Bunların kat'î zıtlıkları, gerçekte, Tolkien'in hayalî varlık zinci-

---

6. "Ak Süvari", *İki Kule* [Türkçe baskısı, s. 116-7]; ve Macrobius, G. R. S. Mead'ta alıntılanmıştır, *Thrice-Greatest Hermes. Studies in Hellenistic Theosophy and Gnosis.*

rinde muadil olmalarıyla teyid edilir; çünkü birisi "melek gibi" ve diğeri de "ifrit" olsa da, Mithrandir ile Balrog'un her ikisi de "Maiar"dır. Pagan güneş-tanrısıyla bu çakışma boşuna zikredilmemiştir; çünkü, kendi döneminde Baal'a tapınmaya karşı çıkan, özellikle –Üç Kere Büyük Hermes'in biçimlerinden birisi olan– İlyas peygamberdi. Taberî tarihine göre İlyas'ın "ateşten at" üzerinde yükselişinde, "Tanrı onu tüylerle kapladı, onu ateşle giydirdi ve ondan yiyecek ve içeceğin zevkini aldı. Meleklerle uçtu o, insan-melek, arzî-Semavî oldu".[7] Gerçekten yeniden dirilmiş biçimiyle Gandalf, yeni "insan-melek, arzî-Semavî" kimliğini şöyle betimleyen Kartalların Efendisi'yle uçar: "Pençelerimde bir kuğunun tüyü kadar hafifsin. Güneş senin içinden geçip parlıyor ... Düşman için seni bıraksam da rüzgârda uçardın" [8] Hermetizm'de Aeon bir kuş biçimine büründüğünden, Mithrandir'in yeniden dirilişi de, Balrog gibi kötülük sahibi ve Kartalların Efendisi gibi ihtişamlı olarak, Aeon ya da Zaman için iki veçhe olduğunu ortaya koyar.

Balrog'la karşılaşmasında Gandalf, "Ben Gizli Ateş'in hizmetkârıyım, Anor'un alevini kullananım. Geçemezsin. Kara ateş seni kurtaramaz, Udún'un alevi" der. [9] Ateşin kadim İran'la özdeşleştirilmesi, ateşin en mukaddes unsur olduğu Magi'yi hatırlatır; yine de belirtilmelidir ki ateş simya da dahil bütün metalurjik zanaatların perspektifine hakimdir. Burada iki karşıt ateş ve alev, "kara" ile "sır sahibi" ya da bâtınî ateş, ayırdedilir. Bu ayırım, "Yolumuz Simya'nın yoludur" diyen Necmeddin Kübra'nın öğretisinde yeterince açıklanmıştır; İran Sûfiliğinin bir üstadı olan Kübra, zikr ya da "Tanrı'nın anılması" meselesini, Sûfiliğin bâtınî anlayışına göre ele alır: "Kara bir ateş olan Şeytan'ın ateşine zıt olarak ... zikir ateşi saf ve hararetli bir parlaklık olarak görselleşir ... Bu ateş, duracağı yere, 'yalnızca

---

7. *The History of al-Tabari, Volume III: The Children of Israel*, çev. Brinner, SUNNY, 1991, s. 125.
8. "Ak Süvari". [Türkçe baskısı, s. 117]
9. "Khazad-Dûm Köprüsü", *Yüzük Kardeşliği*. [Türkçe baskısı, s. 397. Burada Türkçe çeviri ile M. Shelton'un Tolkien'in eserinden yaptığı alıntı arasında, "Anor" kelimesi üzerinde bir uyuşmazlık var. Türkçe çeviride bu "Arnor" diye geçerken, M. Shelton onu, hem de bir kaç kere, "Anor" diye aktarmış. Burada Shelton'un kullandığı şekli tercih ettik. ç.n.]

ben, ve benden başka hiç bir şey' diyerek, yönetici bir hükümdar gibi girer. Orada sarfedilecek olan her şeyi alevlendirir ve karşılaşabileceği her karanlığa ışık tutar".[10] Ayrıca hatırlanmalıdır ki "Gizli Ateş" terimi, özellikle Paracelsus'un simyasal yazılarına aittir. Bu ateşe simyacılar tarafından "güneş" de denilir ki bu da Tolkien'in Anor kelimesinin manasıdır. "Anor" terimi burada özellikle önemlidir; çünkü Tolkien onun kökünün, Elflerinin ateş için kullandığı kelime olan "nar" olduğunu belirtir; bununla birlikte nar gerçekte ateşin karşılığı olan Arapça kelimedir.

Karanlıklar Efendisi Sauron'un *hepsini yönetecek bir yüzüğü* ile "Sauron'un düşmanı" Gandalf'ın asası, muvafık arketiplerini, İslâmî eskatolojinin "işaretleri"nden birisinde bulur. Kur'an'da zikredilen Dabbetü'l-Arz'la[11] ilgili geleneksel yorumlar, Dabbe'nin Süleyman Yüzüğü'nü ve Musa'nın Asa'sını taşıyacağını, Yüzük'le inanmayana karanlık damgasını vuracağını ve Asa'yla da, inananı, yüzü bir yıldız gibi parıldayana kadar yayılacak beyaz bir nişaneyle damgalayacağı anlatır. Gandalf'ın asasının Musa'nın Asa'sıyla özdeşleştirilmesi, hiç de tesadüfî değildir. İslâmî kaynakların Musa'nın Asa'sına karanlığa ışık saçma niteliğini atfetmesi gibi, Gandalf'ın asası da Moria'da yolu aydınlatır. Dahası, Gandalf'ın sarayın avlusunda "yılan" Solucandil ile karşılaşması ve –Solucandilin asadan özellikle korkması– Musa'nın Asa'sıyla Firavun'un büyücülerinin yılanlarını yok etmesini hatırlatır. Asa'nın, Musa'ya verilen Dokuz İşaret'ten birisi olması anlamlıdır. Bir başkası, *Yüzüklerin Efendisi*'nde Gandalf Ak olmadan önce Arifler Tarikatı'nın başı olan Ak Saruman'ın[12] alâmeti olarak görünen "Beyaz El"dir.[13] Saruman, saflığın beyazlığını bir çok rengin ahenksizliği için terkeder ve Beyaz El nişanını sürekli olarak kullanması da aslî işlevinin karikatürüdür. Saruman'ın Solucandil'in üstadı olarak

---

10. Henry Corbin'den alıntı, *The Man of Light in Iranian Sufism*, Shambhala, 1978, s. 74.
11. Kur'an, XXVII, 82.
12. Mithrandir ile çöküntü içindeki Saruman arasındaki çatışma, Mitra ile Luciferci Ehrimen arasındaki karşıtlığı çağrıştırır. Ancak, bir Osmanlı mistik epiği olan Saltuknâme'de, Ehrimen aslan başlı bir ifrit biçimini alır ve bu nedenle Balrog'la alâkalıdır.
13. *Kur'an*, VII, 108. Elin büyücülükle alakası evrensel olarak benimsenmiştir.

rolü, onu Firavun'la özdeşleştirir; çünkü gerçekten o, İslâm'da tiranlaşmak için velice kimliğini terketmiş biri olarak görülür.

Yüzüklerin Efendisi'nde kötülüğün doğası, münhasıran iyiliğin taklidi ve ifsadı gibidir. Kuşkusuz, Sauron'un Tek Yüzüğü'nü Süleyman Yüzüğü'yle özdeşleştirmek uygundur. Dinî tarihler bu Yüzüğün Cennet'ten olduğunu aktarır ve o, Süleyman'ın Yeryüzü'ndeki mutlak otoritesinin kaynağıdır; ne var ki Süleyman, kendi yerine geçerek bir müddet çöküşe sebebiyet veren bir iblise onu kaybetmiştir. Nihayette yüzük, sulak bir yerden bir balık aracılığıyla hakiki sahibine geri dönmüştür. Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'ne yol açan hadiselere dair tarihinde, Sauron'un çifte yüzüğü, balık avlama ya da bir balık hatırlandığında, sulak koşullarda yeniden keşfedilir: önceklikle Gollum yüzüğü bulduğunda ve daha sonra da *Hobbit*'te Bilbo ona sahip olduğunda. Ne var ki Süleyman yüzüğünün tersine, Tolkien'in yüzüğü kaybedilerek bir iblisin eline geçmez; daha ziyade birisi tarafından kaybedilir. Kuşkusuz, Sauron'un cehennemî yüzüğü, açıkça, Süleyman'ın Cennete ait Yüzüğü'nün parodisi olarak görülmelidir; çünkü çöküntü halindeki dünyayı birleştirir o –"ve karanlıkta birbirlerine bağlanacak"– ve böylece Süleyman'ın mutlak otoritesinin birliğini taklit eder. Karanlıklar Efendisi'nin yüzüğü, karanlığın yüzüğüdür ve altın gibi görünüşü, Simya'nın parıldayan altınına değil, yalnızca dünyadaki karanlığa delâlet eder. [14]

–Sauron'un en korkunç liizmetkârı– Yüzüktayflarının kanatlı ağızları, yukarıdan yardım getiren doğaüstü kartalların anlamı tersyüz edilmiş bir taklididir. "Düşman"ın Ork askerleri, aydınlık "Yıldızlar Halkı" Elflerin genetik olarak oynanmış sahte taklitleridir. Ak Gandalf Karanlıklar Efendisi'ne tezattır; Gondor'un Ak Kulesi, Sauron'un Kara Kulesi'ne tezattır; Ariflerin ve Elflerin Ak Meclisi, Karanlıklar Efendisi ile onun tasarılarına karşı çıkmak üzere toplanır. Bu Arifler Meclisi, İslâm mistisizmindeki Divanü'l-Evliya'yı ya da Evliyalar Meclisi'ni güçlü bir biçimde çağrıştırır. Gerçekte, bütün bunlar, veliler –Allah'ın dostları– ile onların taklitleri, "Şeytan'ın Dostları" arasındaki ayırıma vücut kazandırır. Kur'an'a göre: "Allah

14. Hz. Muhammed'in sünnetini takip ederek İslâm'da erkekler altın yüzük takmayı reddeder.

iman edenlerin velisi (dostu ve destekçisi)dir. Onları karanlıktan nura çıkarır; inkâr edenlerin velisi ise tağut'tur. Onları nurdan karanlıklara çıkarır".[15]

İlk dokuz sayının hayli yaygın olarak bilinen "büyülü karesi"nin izi, antik Çin'in "Işık Tapınağı"na kadar sürülmüştür. Simya'da, Cabir ibn Hayyan'a göre "denge" numerolojisini taşıdığı için, büyük bir önemi haiz bir tılsımdır o.[16] Bu düzenleme, Sûfilik'te velilerin mertebelerinin numerolojisini içerir olarak görülmüştür.[17] Bu nedenle bu tılsımın *Yüzüklerin Efendisi*'nin epigrafıyla bir ilişkiye sahip olması manidardır:

Üç Yüzük göğün altında yaşayan Elf-Kralları'na
Yedisi taştan saraylarında Cüce Hükümdarlar'a
Dokuz Yüzük Ölümlü İnsanlar'a, ölecekler ne yazık
Bir Yüzük gölgeler içindeki Karanlıklar Efendisi'ne...

Burada Elfler'e, İnsanlar'a ve Cüceler'e ait olan Güç Yüzükleri'nin sayısı ile Karanlıklar Efendisi'ninkilerin sayısı, merkezin her yönünde düzenlenmiştir ve bu nedenle beş sayısıyla işgal edilen üstün bir konumdur.[18] Dikkat çekici bir biçimde, Orta-dünyada Sauron'a karşı çıkmak için gönderilen ve ona karşı çıkmaya istekli olanları düzene koyan Arifler Tarikatı, beş üyeden oluşur. Beş, İslâm'da veliler hiyerarşisinin başındaki Kutuplar'ın (Aktab) sayısıdır.[19] Bizzat tılsım-

15. Kur'an II, 257.
16. Bu tılsım, onyedinin "dünyanın yapısının anlaşılmasının anahtarı" olduğunu belirtir (Nasr, *a.g.e.*, s. 195). Bu sayı *Yüzüklerin Efendisi*'nin yapısında tamamıyla mevcuttur. Tek bir örnek vermek gerekirse, onyedi ilk ve ikinci bölümler arasında geçen yılların sayısıdır.
17. Krş. Sir Jehangir C. Coyagee, *Cults and Legends of Ancient Iran and China*, s. 166-7.
18. Ayrıca şu da ilginçtir ki köşe konumlar bu formülde hariç tutulmuştur, çünkü harflerin sayıların yerini aldığı sistemde [ebcedde], bu dört köşe konum Arapça'da tılsımlı karenin isminin harflerini meydana getirir. Gerçekte, bu isim, bizzat tılsımdır.
19. Beş Arif beş Aktabı hatırlatırken, Tom Bombadil şahsiyeti de, Aktab'tan görünüşte bağımsız olan otoriteye sahip veliler arasında yalnız olan Efrad ya

lı el beşi işaret ettiğinden, denebilir ki nişaneleri Beyaz El olan beş Arifin önde geleni bu tılsımda 5 ile temsil edilir. Bu sebepten dolayı, Saruman'ın ifsad olması, özellikle tehlikeli görünür ve Gandalf'ın o merkezî mevkiye gelmesi gerçekten önemlidir.

Dokuz velinin mertebelerine uygulanabilirken, ters uygulanmasına da aşağıdaki ayetlerde dikkat çekilir: "Şehirde dokuzlu bir çete vardı, yeryüzünde bozgunluk çıkarıyorlar ve dirlik-düzenlik bırakmıyorlardı".[20] Kuşkusuz, bu sayı, *Yüzüklerin Efendisi*'nde insanlar arasında önceden efendiler olan Dokuz Yüzüktayfı tarafından temsil edilir. Beşerî asaletin kötülüğün hizmetine girerek bu şekilde ifsad olmasına, Düşman'ın işlerini bozmak amacıyla Arif tarafından gönderilen Dokuz Kardeşlik karşı koyar. Dokuzun katı olan yirmi yedi, başka bir önemi haizdir; çünkü İslâmî öğretilerde yirmi yedi veliye ait olan peygamberî mirasın ya da erdemin biçimleridir. Bu ilişki, İslâm Peygamberi'nin hadisinde şöyle belirtilir: "Veliler peygamberlerin mirasçısıdır". Bu ilişkinin açıklanması, İslâm mistisizminin Şeyhü'l-Ekber'i Muhyiddin ibn Arabî'nin *Fususü'l-Hikem*'inin ("Hikmetlerin Yüzük Kaşı") yirmi yedi bölümünde mükemmelliğe ulaştırılır;[21] ve bu muazzam eserde, yüzük kaşları bu mirası simgeler. Dikkat çekici bir biçim-

---

da "Münferidler" adı verilen veliler sınıfına yakınsar. Bombadil'in tuhaf bir biçimde "en yaşlı ve babasız" olarak betimlenmesiyle ilgili olarak, belirtilmelidir ki İslâm mistisizmine göre, –benzer şekilde "en yaşlı ve babasız" olan– tek Âdem olmamıştır –ama Yeryüzü'ndeki döngüsel silsilede 100 000'den hiç de az olmayan Âdem vardır-. Yine belirtilmelidir ki Bombadil'in "Höyük Yaylalarında Sis"de (*Yüzük Kardeşliği*) Hobbitleri kurtardığı kara büyü, hakiki bilimin zıttı olan "kara Simya"nın canlı bir betimlenişidir. Bu sahte Simya'da, Hobbitler, bir höyükte, altınlarla süslü beyaz elbiseler içinde, ruhları sağaltılmak yerine lânetlenmiş olarak, hapsolunur. Dikkat çekici bir biçimde, bu kabuğun kırılması, Bombadil'in, Hobbitlere, hakiki Simya'nın Orta-dünya için gerçekleşeceği bir soyağacı görü'sü vermesinden sonra, altın hazinenin sunulmasıyla kırılır: "sanki geçmişte kalmış engin yılları görür gibi oldular; geniş ve gölgeli bir ova vardı önlerinde adeta, üzerinde parlak kılıçlar kuşanmış uzun boylu ve kararlı insan silüetleri geçiyordu, en sonunda da alnında yıldız olan bir adam göründü".

20. *Kur'an*, XXVII, 48.

21. "İbn Arabi ... Orta Çağ simyacıları üzerine derin bir etki yapmıştır" (*Alchemy: The Art of Knowing*, s. 20).

de, *Yüzüklerin Efendisi*'nde Arif yüzüklerinin her birisi tek bir taşa sahiptir; oysa Karanlıklar Efendisi'nin yüzüğünün hiç taşı yoktur. Diğer yandan, bu bağlamda, başka bir hadis, son sahtekâr Deccal ortaya çıkmadan önce, Şeytan Dostları arasından yirmi yedi "sahtekâr"ın ortaya çıkacağını belirtir.[22] Bu sahtekârın –Deccal'in– ortaya çıkması, gerçekte, İslâm'da başka bir eskatolojik işarettir. Bu nedenle, Tolkien'in hayal gücündeki Karanlıklar Efendisi'nin yalnızca Göz olarak ortaya çıkması, bunun onun nişanesi ve damgası olması manidardır; çünkü İslâm Geleneği'nde Deccal'in en ayırdedici damgası, onun benzer şekilde tek göze sahip olmasıdır.

22. Michael Chodkiewicz, *Seal of Saints: Prophethood and Sainthood in the Doctrine of Ibn' Arabi*, Islamic Text Society, 1993, s. 86-7.

2

KILIÇ VE TAŞ

İslâmî kaynaklarda Musa'nın Asa'sının çatallı olduğu belirtilir. İslâm Peygamberi'ne de "Asa Sahibi" denilir ve bu isim, Hristiyan kutsal kitaplarında onun ortaya çıkışını önceden haber veren şeyler arasında değerlendirildiğinden önemlidir. Burada asa, Musa'nın asası değildir; tam olarak "demir asa" ya da kılıçtır o.[1] Dahası, bu isim, özellikle, eskatolojik Vahiy Kitabı'ndan "Beyaz Atlı Süvari"ye işaret eder; bu, *Yüzüklerin Efendisi*'yle alâkalı bir imgedir; çünkü Gandalf hem asa hem de kılıç kullanan "Ak Süvari"dir. Peygamber'in en meşhur kılıcı, her zaman çatallı bir ucu olan bir kılıç olarak betimlenmiştir; Zülfikar adlı bu kılıç daha sonra Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'inin ilk imamı Hz. Ali'nin işareti olmuştur; İslâm mistisizminde şöyle bir hadis aktarılır: "Ali gibi cesaretli genç, Zülfikar gibi kılıç yoktur".[2] Bu kılıcın biçimi hâlâ canlı bir çok İslâmî kılıçta daimî kı-

---

1. Bkz. Qadi Iyad, *Ash-Shifa* (Bewley tarafından *Muhammad Messenger of Allah* şeklinde tercüme edilmiştir, Madinah Press, 1991), "İsimleri ve mükemmelliği üzerine".
2. "Denilir ki Efendimiz Ali, metalik tahavvüller gibi haricî etkilerin üretimiyle ilgili olanlar da dahil, bütün yönleriyle simya konusunda mükemmel bir

lınmıştır. Bir asa etrafında dengelenen iki yılanıyla, "caduceus" [Yılanlı Asa] adı verilen Hermes ya da Merkür amblemi gibi, bütün bu otorite araçları, aşkın bir birlik tarafından temel bir ikiliğin düzenlenmesini temsil eder; bu birliğin etkisi de, mihverî ya da güneşe ait bir boyuta aittir.

Simya, kozmik ikilik terimlerine kükürt ve cıva adını verir ve bunları güneş ve ay olarak resmeder.[3] Kesinlikle ifade etmek gerekirse birbirini tamamlayan bu ikilik, bir çok simgesel çiftle ifade edilir ki bunların hepsi de, değişik düzeylerde, daha temel Sema ve Yer terimlerine tekabül eder. Sema ile Yer'in birliği, her şeyden önce, Yeryüzü'nde Semavî rehberlik yapan Hz. İdris, Hz. Musa ve Hz. Muhammed gibi kutlu peygamberler örneğine aittir. Bu, benzer şekilde, Kutlu Kur'an'da zikredilen ve İslâm'da Büyük İskender'le özdeşleştirilen "İki Boynuzun Efendisi" Zülkarneyn'in de örneğidir. İslâm Peygamberi, İki Diyar'ın [Cihan'ın] Efendisi diye adlandırılır. Osmanlı Topkapı Sarayı'nda[4] muhafaza edilen Peygamber'in bir kılıcı, çatallı olmasa da, kabzasının her iki yanında da yılankavi kulplara sahiptir; böylece de, "caduceus"u [Yılanlı Asa] ve ikiliğin aşılmasını hatırlatır.

Orta-dünyanın *Yüzüklerin Efendisi*'ni önceleyen İkinci Çağı'nda,[5] Elfler ile İnsanlar'ın Son İttifakı savaş alanında Karanlıklar Efendisi ile karşılaşır. Orta-dünyadaki Númenórean mültecilerin Kralı Elendil iki diyarın yöneticisiydi: Kuzey'de Arnor ile Güney'de Gondor'un.

---

bilgiye sahipti; ama bunları kullanınayı her zaman reddetti". (René Guénon, *Perspectives on Initiation*, Sophia Perennis, 2001, s. 262, n. 16).

3. Yukarıda ele alınan tılsımlı kare için "Işık Tapınağı"nın düzenlenmesinde, "ışık" için kullanılan Çince harf "güneş" ve "ay"ı işaret eden iki unsurdan oluşur.

4. Halifelik Hazinesi'nde muhafaza edilen bu kılıç, muhtemelen, vakanamelerde "Ad zamanı"nda ortaya çıktığı belirtilen kılıçla özdeşleşmiştir; bu ifade ["Ad zamanı"], Donnelly tarafından Atlantisçi kültürün Arapça bir ifadesi olarak tespit edilmiştir (*Atlantis; The Antediluvian World*, Gramery, 1949).

5. Üçüncü Çağ'ı önceleyen çağların ilgili değerlendirmesi, hem *Yüzüklerin Efendisi*'ne Ek A'da [Türkçe baskıda, üçüncü cilt; s. 351-60] ve hem de Tolkien'in ölümünden sonra yayınlanan *Silmarillon*'da [Türkçe baskısı için bkz. S. Ekin ile H. Aytutucu'nun çevirisiyle Altıkırkbeş Yayın'ın yayınladığı *Silmarillon*] aktarılır.

Bu "Elf-dost", hem güneşi ve hem de ayı işaret eden bir isim olan Narsil kılıcını kullanırdı. Elendil'in iki oğlu Anárion ile İsildur da aynı önemi haizdir. Öyleyse adı "Yıldız-sever" demek olan Elendil, Narsil isminde ve ayrıca A*nár*ion ile İ*sil*dur isimlerinde vücut bulan birbirlerinin mütemmimi güneş ile ay simgelerini birleştirir.[6] Gerçekte simyasal simgecilikte yıldız, birbirlerine karşı duran güneş ile ay arasına yerleştirilir. Bu ilişki, üç aslî kentiyle Gondor'da coğrafî olarak ifade bulur: Minas Anor, "Batı Güneşinin Kulesi"; Minas Ithil, "Doğan Ayın Kulesi" ve aralarında, Anduin ırmağı üzerinde, Gondor'un başkenti olan Osgiliath, "Yıldızlar Hisarı".

Savaş alanında Elendil Sauron tarafından katledildiğinde, kılıcı kırılır ve ışığı da yok olur. Yine de bu kırılan kılıçla İsildur Sauron'un elinden Tek Yüzüğü keser atar ve böylece yüzüğü sahiplenmek Elendil'in kaybedilmesi için meşum bir telafi hâline gelir. Ya ışığı yansıtan ya da karanlık olan ay, geleneksel kozmolojide, değişken raslantılarıyla dünyanın bir simgesi olarak kullanılır. Elendil'in ışığının kaybedilmesinde, İsildur'la ilgili olan şey, özellikle tesir altında kalmıştır; çünkü İsildur, ayla ve bu nedenle de aya ait unsurun "edilgenliği"yle özdeşleşmiştir. Bu nedenle, Elendil'in kaybedilmesiyle kazanılan Tek Yüzük, "İsildur'un Afeti"[7] olur ve Güneşin Kulesi'nden koparılan Minas İthil, Yüzüktayfları'nın Büyücülük Kulesi olmak üzere Karanlıklar Efendisi tarafından işgal edilir. Üstelik, simyasal çalışma, "güneşe ait" veçhenin onarılmasından önce, "aya ait" malzemenin hazırlanması ile başlamalıdır. Bu nedenle, İsildur'un varisi tarafından yeniden dövülene kadar, Kırılmış Kılıçla muğlaklık içine gömülen, İsildur'un yazgısıdır.

Narsil kılıcının yeniden dövülmesi, güneş ile ayın ışıklarını yeniden birleştirir ve gerçekten güneş ile ayın birlikteliği simyasal çalışmanın amacıdır. Bu özel birliktelik gerçekte Elf demircileri tarafından gerçekleştirilir; böylece kılıç, hâlâ tam olarak tahakkuk etmeyi bekleyen bir mirasın amblemi olarak İsildur'un varisi tarafından ta-

---

6. Ek A'da Tolkien, Sauron'a karşı zaferin anısına kurulan bir "büyük ak sütun"dan söz eder ki bu "Güneş ile Ay'ın ışınlarını aldı ve parlak bir yıldız gibi parıldadı". [Bu bölüm, Türkçe baskıda yoktur.]
7. Yine de gözden kaçırılmamalıdır ki bizzat İsildur, temelde bozulmamıştır; çünkü yüzük, diğer taşıyıcıların aksine, çok hızlı bir biçimde onu terkeder.

şınır.[8] Yine de, Elendil'in kılıcı, *Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk cildinde, Orta-dünya'da Sauron'un fesadı düzeltilemeden önce yeniden dövülür; bu nedenle kılıcın yeniden dövülmesi, savaş için aşkın bir yetkilendirmeyi ilan eder. Yeniden Dövülmüş Kılıç, "alev"i işaret eden Andúril diye adlandırılır ve bu nedenle Andúril alevli bir kılıçtır; benzer şekilde Zülfikar da İslâmî kahramanlık efsanesinde alevli bir kılıç olarak ortaya çıkar. Andúril aynı zamanda *An*árion, İsil*dur* ve Elend*il* isimlerini yeniden birleştirir. Onun bıçak kısmı üzerine güneş ile hilal ve aralarına yaklaşık olarak yerleştirilmiş yıldız simgeleri nakşedilir. Simya'nın dilinde, semavî olan ile arzî olanın birliğini resmeden iki üçgenin iç içe geçmesiyle biçimlendirilmiş altı köşeli yıldızdır bu.[9] Süleyman Mührü olarak bilinen bu tılsım, çoğunlukla Osmanlı askerî ikonografisinde görülür; gerçekte Osmanlı yönetici bu amblemlerle methedilmektedir: "Tek cihanşümul hükümdar, bütün semayı aydınlatan güneş, dokuz katlı kemerin ay gibi kralı, Süleyman tahtının süsü ... o ki Süleyman'ın yıldızlı amblemini taşır".[10] Süleyman Mührü İslâmî kılıçlarda sık sık karşılaşılan bir motiftir ki bu, Amerikan Ordusu ile Deniz Kuvvetleri'nin tören kılıçlarında hâlâ muhafaza edilen bir uygulamadır. Bir Polonya koleksiyonundan dikkat çekici bir bayrakta,[11] bu tılsım Peygamber'in iki uçlu kılıcının imgesini çerçeveler; başka bir altı uçlu yıldız da kılıcın kabzasını süsler;

---

8. Elendil ile varisi arasındaki tekabüliyet, hikaye açıldıkça daha da açık hâle gelir. Örneğin, Yüzük Kardeşliği Anduin ırmağı üzerinde Kralların Sütunları arasındaki maceradan geçerken, Elendir'in kılıcını tek taşıyısını olan Anárion ile İsildur'un temsilcileri, korkusuzca geçerler; böylece de Kur'anî veli tanımını hatırlatırlar ve Elendil'in meşruiyeti iki aydınlık oğlunda tezahür ettiği gibi, "gözlerinde ışık vardı"r. Elendil'in iki diyarıyla ilgili olarak, varisi "hem Gondor'a hem de Kuzey'e aitim" diye beyan eder ("Kıyıya Vuran Enkaz", *İki Kule*).
9. Bu simge dokuzuncu yüzyılda İslâmî tılsımlarda görünse de, "Musevî dininde onaltıncı yüzyıldan önce yaygınlık kazanmadı", yani İslâmî Simya'nın yaygınlaşmasından çok sonra yaygınlaştı. (Zdzislaw Zygulski, Jr., *Islamic Art in the Service of Empire*, New York University, 1992, s. 43).
10. Emel Esin'den alıntı, "Turkic and Ilkhanid Universal Monarch Representations and Cakravartin", *Proceedings of the Twenty-sixth International Congress of Orientalists*, 1968, s. 120.
11. Zygulski'de yeniden üretilmiştir, s. 120.

kuşkusuz, bu kılıç kabzasından tutularak kullanılmaktadır ve kılıcın iki ucu ile yılankavi iki kulpla birleşmiştir. Üstelik bu simgeler güneşlerle birleşmiş ayların resimleriyle çevrelenmiştir.[12]

Andúril kılıcını üzerine nakşedilen yedi yıldız vardır.[13] Yedi yıldız motifi Tolkien'in Elendil ile kurmaylarının Númenor'un çöküşünden kaçtıkları İkinci Çağı'na işaret eder.

Heybetli gemiler, heybetli krallar
Üç kere üçtü sayıları,
Ne getirdiler o batmış ülkeden
Aşarak akan suları?
Yedi yıldız getirdiler, yedi de taş
Bir de ağaç kar beyazı.[14]

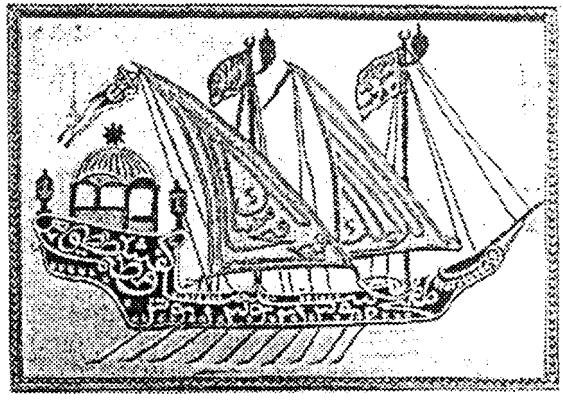
"Üç kere üç", önceden ele aldığımız tılsımlı kareyle ilgili olan, böylece de dokuzun önemine geri dönen, temel bir simyasal ifadedir; burada ise, denizdeki gemilerin sayısıdır. Bu gemilerin yedisi yıldız işareti altında yüzer; bu işaret, her birisinin yedi Uzaklara Bakan Taş'ın ya da palantír'in birisini taşıdığını gösterir. Bu kristal toplar Elflerin Númenor'dan mültecilere verdikleri hediyelerdir ki bunlar aracılığıyla Orta-dünyadaki Numenórean yöneticileri arasında iletişim sağlanabilmekteydi.

İmdi Atlantis'in çöküşü, İbrahimî inançta Nuh Peygamber'in gemisiyle hayatta kaldığı tufana tekabül eder.[15] Bu nedenle, aşağıdaki

---

12. Güneş ile ayı ejderha ile ankanın savaşının yerini alabileceğinden, bu alternatif motif simyasal simgecilikte de görülür.
13. Yedi yıldızın biraradalığı, Çin kılıçlarında yaygın bir motiftir. Ayrıca belirtilmelidir ki kılıç ile yedi yıldız Vahiy Kitabı'nda da görülen simgelerdir.
14. "Palandir", *İki Kule.* [Türkçe baskıda, s. 229.]
15. Platon'un Atlantis hakkındaki değerlendirmesinin kaynağı ile Simya'nın ilk izleri Mısır kökenlidir ve Tolkien de kuşkusuz, Númenor'un son yöneticisinin adı olan ve mahkum edilişi Kitab-ı Mukaddes ile Kutsal Kur'an'da Firavun örneğine tekabül eden Ar-Pharazôn ile Mısır'a gönderme yapmaktadır. Tolkien Numenórluların abidevî binalara arzusunu kadim Mısır'ın aynı arzusuyla kıyaslar (*Letters*, sayı 211) ve Mısır kaynaklarının, tapınaklarının izlerini, tufana uğramış bir adadan hayatta kalan yedi aydınlanmış ki-

hadis, –Tolkien'in "Nuhian"[16] diye adlandırdığı– Elendil ile subayları düşünüldüğünde özellikle önem kazanır: "Nuh'tan sonra dünya Tanrı'nın insanlıktan kötülüğü savuşturduğu yedi kişisiz hiç kalmamıştır".[17] Gerçekte, yıldız İslâm'da iki simgesel unsura sahiptir; yön göstermek[18] ve bir "göktaşı" gibi kötülükleri savuşturmak. İşte bu son unsur nedeniyledir ki yıldız bir "taş" olur; bu durum, "yedi yıldız" ile "yedi taş"ı açıklar. Meteorik demirin dövülmesi, bu unsurun bir özümsenmesi olarak anlaşılabilir ve bu da, Andúril kılıcındaki yedi yıldız resmine teşmil edilebilir. Yedi takım yıldızı, kadim dönemlerden beri velilerin bulunuşunu işaret etmiştir. Simge biliminin büyük üstadı René Guénon, yedi takım yıldızı ile bir çağdan diğerine aktarılan irfanı muhafaza eden yedi "ışık" arasındaki ilişki üzerinde durmuştur.[19]

Yedinin Gemisi

şiye kadar sürmesi önemlidir (Graham Hancock ve Robert Bauval, *The Message of the Sphinx*, 1996, s. 200-1). Piramitlerin inşası, İslâmî kaynaklarda Hermes'in tufan öncesi biçimine atfedilir.

16. *Letters*, sayı 131.
17. *Islamic Doctrines&Beliefs, Volume 1*, As-Sunna Foundation of America, 1999, s. 125'ten alıntı.
18. Hz. Muhammed'in "Sahabelerim yıldızlar gibidir; hangisini takip ederseniz, doğru yönünüzü bulursunuz." dediği rivayet edilir.
19. Bkz. özellikle "The Wild Boar and Bear", *Fundamental Symbols of Sacred Science*; Guénon burada, Büyük Ayı'nın kutupsal öneminin Ülker yıldızının Atlantisci önemine aktarılmasından bahseder.

Hristiyanlık'ta ve İslâm'da böyle yedili bir velayet Mağara Arkadaşları'nın [Ashab-ı Kehf] tarihinde bulunur. Bu yedi gencin içinde bulundukları inançsızlık çağına karşı mucizevî korunması, açık bir biçimde, Guénon için yedi yıldızın önemiyle alâkalıdır. Yine de, özellikle İslâm'dadır ki Elendil simgeciliği ile Ashab-ı Kehf'in ifade edilmesi arasında daha dikkat çekici bir ilişki mevcuttur. İslâm mistisizminde, tılsımın popüler bir biçimi bu yedi velinin isimlerinden oluşur; ve bu isimler geleneksel olarak bir gemi şeklinde yazılır; bu, bir inançsızlık döneminde muhafaza edici sığınağın Nuhian yönünü hatırlatır. İslâm'da bu yedili velayetin pek tarihsel olmayan bir yönü de, Arz'ın kozmolojik olarak yedi bölgeye* bölünmesidir; bu bölünme, yedi Sema'nın yapısını yansıtır. Bu geleneksel kozmolojide, her bir bölge, yedi velinin birisinin yetkisi dahilindedir ki bu veliler de Semavî düzende yedi peygamberin birini temsil eder. Bu velilerden her birisi, diğerleriyle iletişim halindedir ve hepsi de, İdris peygamberi temsil eden yedi'nin liderinin yetkisi altındadır. Palantír'in Elendil'in ve oğulları vasıtasıyla konumlandırılışı, dünyanın yönlendiren ve muhafaza eden bu manevî idaresine olan inancın elle tutulur bir ifadesidir.[20]

Ancak, kristal toplarla uzaktan görme [keşf] uygulaması açıkça Rönesans Simya'sına aittir. Özellikle Doktor John Dee, bu yolla tufan öncesi dünyadan kalan bilgiyi kazanma iddiasındaydı ve keşfetme araçlarından birisi, onun Atlantis'le özdeşleştirdiği Yeni Dünya'dan getirilmişti. Tolkien'in Uzaklara Bakan Taşları, kuşkusuz ki, deniz yoluyla Númenor-Atlantis'ten getirilmiştir. Dahası, Uzaklara Bakan Taşlar meselesi, Tolkien'in kendi üniversitesi Oxford'un geleneğinden da ortaya çıkarılabilir. İsmi bu güne kadar Oxford Üniversitesi'nde büyük bir payeye sahip olmuş olan Elias Ashmole,[21] Dr. Dee'nin uzaktan görme uy-

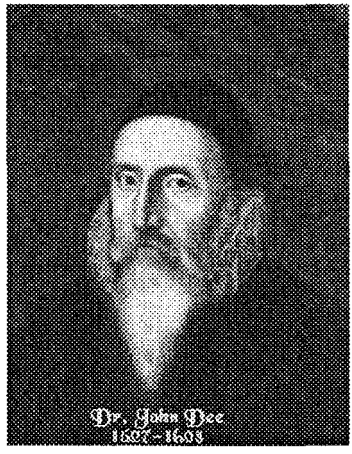
---

* Bu yedi bölgenin mesela Osmanlı hükümdarlarının "yedi iklim"i olduğunu hatırlatmaya bile gerek yok. ç.n.

20. "Batı'daki Pencere"de (*İki Kule*) Tolkien Númenoreanların karakterini Arifler'in karakteriyle özdeşleştirir; bu durum, Arifler Tarikatı'yla ilgili olarak daha önce zikredilen Aktab ya da Kutuplar olarak bilinen velilerle bir ilişkiyi ortaya koyar.

21. Ashmole, Büyük Britanya'nın Stuart monarkına, Garter Tarikatı'nın resmî tarihçisi olarak hizmet etti. Bu nedenle, Tolkien'in çalışmasını, Tarikat'ın kökeninin resmî olmayan bir değerlendirmesini sunan "Sir Gawain ve Yeşil

gulamalarına büyük ilgi göstermiştir. Ashmole, Simya ilmine ait olan bir dizi taşı betimler; bunlara, sahibine, Arz'ın hadiselerini araştırmayı mümkün kılan bir Uzaklara Bakan Taş da dahildir. Dikkat çekici bir biçimde, "Melekî Taş" ile ilgili olarak belirtir ki yalnızca Hermes, Musa ve Süleyman onun kullanımını anlayabilmiştir; bu nedenle, Simya'nın Uzaklara Bakan Taşları'nın İslâm peygamberleriyle özdeşleştirilmesi, Oxford geleneğine aittir. Tolkien bu geleneği, palantír'ini velilerin iletişiminin sağlandığı araçlara dönüştürerek yeniden diriltir.

- Dr. Dee -

Yine de, Elendil'in ışığından koparılmış biçimiyle bu araca, Karanlıklar Efendisi, kandırmak amacıyla kullanmak için sahip olabilirdi. Uygun bir biçimde, Tolkien, Sauron'un, İthil-taşına ya da Ay Taşı'na sahip olmasını sağlamıştır ki bu da, dünyevî talihin kaypaklığını işaret eder. Palantír'i kullanmasında Karanlıklar Efendisi, onlara karşı çıkmak için İnançlı'nın* velice otoritesini gaspederek iktidar elde

---

Şövalye"yi çevirdiğini belirtmek gerekir. Bkz. bu değerlendirmenin İslâmî bir perspektiften önemi üzerine *The Royal Book of Spritual Chivalry*'ye Giriş (Kazi, 2000). Buna ek olarak, Gülhaççı Hermetizm'in gelişmesinin Garter Tarikatı'yla bağlantısı olmuştur.

* Metin boyunca Númenor kökenlileri ifade etmek için kullanılan "the Faithful", "İnançlı" diye çevrilecektir. ç.n.

etmeyi varsayar. Üstelik, Palantír vasıtasıyla, Sauron Orthanc kulesindeki Saruman'ı kandırır. Bu kule, Núnenorean inşasıdır; daha önce, "yıldızları seyreden arifler"in meskenidir[22] ve Uzaklara Bakan Taşlar'ın birisinin bulunduğu yerdir. "Orthanc" hem "çatallı dağ" ve hem de "şeytanî akıl" demektir; çatallı kılıcın ismi olan Zülfikar, tefrik gücünü işaret eder ve İslâm mistisizminde "İdrak Kılıcı" olarak resmedilir. Tuhaf bir biçimde, Zülfikar'ın taşıyıcısı olan İmam Ali, İslâm'da yıldızları gözleyenlerin de hamisidir. *Yüzüklerin Efendisi*'nde, Orthanc hisarı, aldatmacası suyla saflaştırmayla cezalandırılan hain Saruman'dan geri alınır. Orthanc'ın palantír'i, böylece, Elendil'in varisi tarafından Karanlıklar Efendisi'nin nüfuzundan koparılır. Bu gelişmeler, Saruman örneğinde görüldüğü üzere, simgelerin, sapkınlaştırılmalarına karşı hassaslıklarını; bunun yanında, meşruiyetlerinin yalnızca aşkınlığın ışığıyla tamir edilebileceklerini, hayli dikkat çekici bir biçimde resmeder. Bu ışık olmadığında idrak –Saruman'ın idraki dahi– gerçekliği parodiden ayırdetme yeteneğine sahip olamaz. Astroloji ya da simya gibi kozmolojik bilimlerin, vahyin ışığından koparıldığında, yön göstermekten ziyade yanıltabilici olmasının nedeni budur.[23] Gerçekten Karanlıklar Efendisi'nin yüzüğünün dövülmesi, bizzat, Elflere ait rehberlik ışığına borçlu olan ve akabinde ona karşı isyan eden büyüsel bir bilimin başarısıydı. Tolkien, iyiliği kozmolojik bilimlere ait olan "büyüsel" işlemlerle özdeşleştirmekten kaçınır.

Yine de önceden söylenenler, *Yüzüklerin Efendisi*'nin, sıkı bir simgeler bilimine göre işlediğinin kanıtı olarak değerlendirilmelidir; böylece o, "gerçekliği"ni aldığı derin kozmik ilkelerle ilgilidir. "Uygulanabilirliği" aşikâr olan tarihsel vakaların bu ilkeler nazarında nasıl bir yere sahip olduğuna dayanır. Bu hayalî tarih, meşru ve aydınlatıcıdır ve sahtesine, tılsımı kutsal bir simgenin, özellikle Süleyman'ın Yüzüğü'nün parodisi olan bir tiranlığa karşıdır. Tarihte simgelerin tahribatının örneklerini bulmak zor değildir; üçüncü Reich'ın swastikası, sadece aşikâr bir örnektir.[24] Bu tahribat meselesi, kuşkusuz ki,

---

22. "İsengrad'a Giden Yol", *İki Kule*.
23. Dr. Dee'nin Edward Kelley'le meşum uzaktan görme deneylerinin durumu da buydu.
24. İsrail'in ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bayrakları da benzer şekilde örneklerdir.

"uygulanabilirlik" araştırmasında hesaba katılmalıdır; örneğin, Ortadünyadaki Doğulu Düşman'ı Katolikliğin düşmanı olarak İslâm'ın allegorik bir temsili olarak düşünecek olanlar, Haçlı seferlerinde, Katolikliğin hem İslâm'a ve hem de İsa'nın örnekliğine karşı kılıç taşıyan Hristiyanlar olan Tapınakçılar adı verilen dokuz süvarinin kalesi olan Kubbet-üs Sahra'yı işgal ettiğini göz önüne almalıdır.

3

AMAN'IN IŞIĞI*

Yukarıda, mü'minin "bir yıldız gibi" parıldayan yüzüne dair eskatolojik rivayet zikredilmişti. Özellikle alından parıldayan bir yıldız motifi Tolkien için hayli önemi haiz göründüğünden, Orta-dünya'da ortaya çıktığı hâliyle bu imgeye biraz ilgi gösterilmelidir. Tolkien bu imgeye *Yüzüklerin Efendisi*'nde tekrar tekrar düşünmekle kalmaz, ama aynı zamanda bu imge onun son hikayesi olan, hayli şahsî *Smith of Wootton Major*'unun hakim temasıdır da. Bu imge, *Yüzüklerin Efendisi*'ni önceleyen ve tam olarak onun temeli olan Orta-dünya mitolojisinde keşfedilmelidir öncelikle.

Tolkien'e göre, "Kutlu Diyar", Orta-dünya'nın Batı'sının uzağındaki bir melekût âlemidir. Elflerin parlaklığı, bazen Aman adı verilen

---

* Bu bölümde Tolkien'in hayalinde oluşturduğu dünya tasarımını ele alırken, yazar sık sık Tolkien'in kullandığı adlar ile onların anlamlarına dair gözlemlerde bulunmaktadır. Burada söylenenleri daha rahat kavrayabilmek için okuyucunun *Silmarillion*'un Türkçe baskısına, en azından kitabı yayına hazırlayan yazarın oğlu Christopher Tolkien'in hazırladığı ve Türkçe'ye çevirenin de genişlettiğini ifade ettiği bu baskının sonunda yer alan "Sözlükçe"ye bakmaları salık verilir. ç.n.

bu âlemden kaynaklanır; çünkü burada mukim olanlar, "Işık-elfleri" olarak bilinir. Aman'ın ışığı ve ihtişamı, başlangıçta iki parlak ağaç biçimine bölünmüş ve bu biçimlerde tezahür etmişti. Ağaçların dayanıksızlığı nedeniyle bu ışık, daha sonraları, silmarilli adı verilen üç gizemli mücevherde muhafaza edilmiştir; bunlar, tamamlayıcı ağaçlar ile onların aşkın ve tek kaynaklarını yüklenmiş görünmektedirler. Üç mücevherin ya da parlaklığın simgesi İslâm'da Sahib el-Kıran ya da "Çark-ı Felek'in Efendisi"nin* amblemidir ve Osmanlı sanatında çintamani motifi olarak görülür.[1] Tolkien iki ağacı yok etmiştir; ama onların meyvelerinden güneş ile ay yapılır.[2] Sauron'un efendisi Lusiferci Melkor, silmarilli'yi kıskanmış ve nihayette mücevherlerden birisi onun kötülüğüne karşı muhafaza edilmiştir. Alnında "semanın ışığı"yla Gemici Eärendil[3] yüzünde silmaril taşırdı ve hem kötülüğe karşı yardım ile İnsanlar ve hem de Elfler için merhamet elde ederek, Aman'a erişen ilk insan oldu. Mücevherin ışığı ile onu taşıyan insan, o zaman, Batı semasında umudun ve yön göstermenin bir yıldızı olarak parlak bir hâle yükseldi.

İşte İnsanları Númenor'a yönlendiren bu yıldızdı. Simyevî simgecilikle ilişki içinde olarak Tolkien, Eärendil'in amblemini, Süleyman Mührü'nün şualı formülasyonu olarak tasarladı; yine de, "Yıldız Ülkesi" Númenor, dış çizgileri itibarıyla bir pentagramdır. Bu ayırım *Yüzüklerin Efendisi*'nin yayıncıları için bir karışıklık kaynağı olmuş görünüyorsa da,[4] belirtilmelidir ki Tolkien'in anlayışının inceliğini gös-

---

* Kıran, iki şeyin bir araya getirilmesi demektedir. Yazar, bunu "fortunate conjuction" diye İngilizce'ye aktarmış ki biz bunu "çark-ı felek" diye çevirdik. "Kıran" kelimesinin İslâmî literatürde özellikle aynı hacc mevsiminde umre ile haccın birleştirilmesini ifade eden "kıran haccı" şeklinde meşhur olduğunu da hatırlatalım. ç.n.

1. Bu simge İslâm dünyasına Çin'den geçmiştir.
2. Güneş ile ay ağaçları da simyevî simgelerdir.
3. Tolkien'in Eärendil ile ilgili ilk kompozisyonu, gerçekte, onun bütün mitolojisinde ilkti; bu bir şiirdi, bir yakınının çiftliğinde yazılan "Akşam Yıldızı Eärendil'in Seyahati"ydi; bu çiftliğin adı –"Phoenix Çiftliği"– kuşkusuz ki Simya bağlamında önemlidir.
4. Bu karışıklık, yazarın ölümünden sonra, dikkatsizce, Eärendil Yıldızı'ndan elde edilen motifler için indekste, beş köşeli yıldızın altı köşeli yıldızla yer değiştirmesiyle yayınlanan *Yüzüklerin Efendisi*'nin son baskılarında açıktır.

terir; çünkü gökyüzünde altı köşeli yıldız ve karada beş köşeli yıldız, altı sayısının "Semavî" öne:niyle ve beş sayısının da "arzî" önemiyle uygunluk içindedir.[5] Bu Elendil Yıldızı'nın mirası, iki nesil boyunca yaşar;[6] Ak meclis'in Yarı-elfi Elrond gibi, Eärendil'in Elf oğullarının yüzlerinde ve ceddi benzer şekilde Eärendil'e uzanan Númenórların nesilden nesile aktarılan bir şey olarak, Arnor diyarının "Elendil Yıldızı" tacında. Bu Elendil Yıldızı'nın Süleyman Mührü'yle özdeşleştirilmesi çok kuşku götürmez, çünkü yalnızca altı köşeli yıldız Elendil'in otoritesinin aşkınlığını simgeleştirir.

"Aman'ın Işığı ile Arda'nın Kaderi"nin bütün biçimleri, İslâm'da belirli fikirlerle dikkat çekici bir ilişkiye sahip olarak görülmelidir. Öncelikle, Elfce "Arda"nın, Arapçadaki "Arz" ile eşanlamlı olduğu görülmektedir ki her ikisi de Yerküre'yi işaret eder. Yine de, Tolkien'in "Aman" ismi* için verdiği "kutlu" ve "kötülükten arınmış" anlamları, gerçekte Arapça kelimenin anlamlarıdır; hakikatte Aman [el-Emin şeklindeki] İlâhî İsim'dir.[7] Ayrıca, Hz. Muhammed de "Emin" olarak adlandırılmıştır ki bu, "sadık" ve "güvenilir" olmaya işaret eden bir isimdir. Mistik "Nûr-u Muhammedî" öğretisinde, bütün yaratılışın bu nurdan neşet ettiğine inanılır. Onun aslî biçimi, yaratılmış mahiyetlerin en iyisidir; Âdem'in alnı üzerine ilk konulan "güneş ve ay kadar görkemli" parıldayan bir mücevherdir. Bütün semavî varlıklar, insana

---

5. Bkz. René Guénon, "Celestial Numbers& Terrestrial Numbers", *The Great Triad*. Númenor pentagramı gerçekte altı bölgeye bölünmüştür ve merkezi ile üstün bölgesine "Sema'nın Direği" hakim olur; böylece altı "köşe"nin Semavî önemi açığa çıkmış olur. Bu sayı meselesine değinmişken, unutulmamalıdır ki *Yüzüklerin Efendisi*'nin üç cilde ayrılması yazarın tercihi değildi; gerçekte öykü altı kitaptan oluşmaktadır.

6. Ayrıca hatırlanmalıdır ki Yüzüktaşıyıcı Frodo'nun Sauron diyarının karanlıklarına taşıdığı Galadriel Şişesi, Eärendil Yıldızı'nın ışığıyla doluydu.

* Tolkien'in Türkçe çevirisinde bu şekilde geçtiği için aynen muhafaza etmek durumunda kaldığımız "Aman" kelimesini, yazarın, Arapça'dan Türkçe'ye de geçmiş olan "Emin" kelimesinin karşılığı olarak kullandığına dikkat etmek gerek. ç.n.

7. Kitab-ı Mukaddes'teki Amen ile Mısır kökenli Amon'un her ikisinin de Arapça kelimeyle ilişkili olması dikkat çekicidir; ancak, bunların anlamları Arapça kelimeden farklıdır. İlginç bir biçimde Tolkien Amon kelimesini "tepe" anlamındaki Elfçe kelime olarak kullanır.

kendisi üstünde bir asalet bahşeden nuru kıskanan Şeytan dışında bunların hepsi, parıldayan alnı nedeniyle Âdem'e secde eder. Bunun üzerine bu nur Şeytan'ın etkisinden muhafaza edilir ve Hz. Muhammed'in çağına kadar –aralarında Tufan'da hayatta kalan Nuh'un da olduğu– Âdemoğullarının yüzlerine nesiller boyunca geçmiştir. Açıkçası gizemli silmaril'in[8] Nûr-u Muhammedî ile özdeşleştirilmesi, gözden ırak tutulmamalıdır.

Eärendil'in bir melekût âlemine yolculuğu ile onun semaya erişmesi, "beşerî-melekî, arzî-Semavî" olan İlyas Peygamber'in kaderini hatırlatır. İmdi Tolkien kabul etmiştir ki Eärendil ismi, gerçekte, müjdeci olarak yıldızın demektir ki bu onun Anglo-Saxonlara ait şiirsel bir ifadesidir; ilâhî bir elçi olarak Vaftizci Yahya'ya da işaret eden bir ifadedir;[9] Vaftizci Yahya da Kitab-ı Mukaddes'te İlyas'la ya da daha ziyade "İlyasî işlev"le özdeşleştirilir.[10] Üstelik, İlyas, peygamber, belirtilmelidir ki, Üç Kere Büyük Hermes'in başka bir biçimidir; daha kesin olarak belirtmek gerekirse, bir yıldız olarak Eärendil'in makamıyla kıyaslanabilecek olan İdris'in göğe yükselmesidir. Daha önceden belirtildiği gibi, İdris İslâm'da, Semavî bir parlaklıkla bağlantılı sabit bir makama sahip olarak düşünülür; yalnızca onun durumunda parlaklığın nedeni, bir yıldız değil, güneştir; güneşin Semavî hareketin merkezi olması gibi, İdris de İslâmî mistisizmde kosmozun canlı Kutbu olarak kabul edilir.[11] Yine de bu rolünde o, Nûr-u Muhammedî'nin vekilidir[12] ki bir ışık kaynağı olarak güneş, onun ancak bir işa-

---

8. Belirtilmelidir ki silmarilli'nin yapıldığı gizemli töz silima diye adlandırılır ki bu, Arapça İslâm kelimesinin de kökü olan s-l-m kökünden türetilen bir kelimedir.
9. *Letters*, sayı 297.
10. Bkz. Leo Schaya, "Eliatic Function", *Studies in Comparative Religion*, Kış-Bahar, 1999.
11. Chodkiewicz, *a.g.e.*, s. 93-4. Swastika kozmik Kutbun bir simgesidir.
12. Antik Britanya'nın en aydınlatıcı ozanı Talisien'in gizemli ifadeleri arasında, şu beyan vardır: "İlyas ile Enoch'a ataydım ... Bütün kâinat için öğreticiydim". Böyle düşünceler, Nûr-u Muhammedî öğretisiyle ilişki içindedir; gerçekte bu özdeşleşme, onun isminin anlamıyla da tamamıyla teyid edilmektedir; çünkü "talisien" gerçekte "parıldayan alın"a işaret eden bir ünvandır.

retidir. Tolkien tarafından benimsenen simyasal simgecilikte, güneş kozmik çiftte terimlerden birisi olarak temsil edildiğinden, burada aşkınlık nurunu işaret eden yıldızdır o.[13] Kuşkusuz, yıldızlar arasında Kutup Yıldızı da vardır. Kur'an'da "Necm" süresinde, Miraç ile İslâm Peygamberi'nin melekût âleminden geçerek göğe yükselmesi anlatılır. Müfessirler Kur'an'ın yıldızını bizzat Peygamber olarak kabul eder ve "Nüfuz Edici Yıldız" onun bir çok isminden birisidir.

Aman ile ilgili başka önemli bir terim, inancın Arapçası olan "iman"dır; böylece Eärendil'in soyunun Elf alınlarının yıldızlarının, müminin yüzündeki "iman ışığı"yla ilişkili olduğu görülebilir. Burada belirtilmelidir ki İslâm'da mümin olmak, kendine Müslim ya da "teslim olmuş kişi" demekten daha fazla bir şeydir. "Siz iman etmediniz, ancak 'İslâm [müslüman ya da teslim] olduk' deyin. İman henüz kalplerinize girmiş değildir".[14] Daha kesin olarak, mümin[lik] veli mertebelerine aittir. Tolkien'in Númenor'un İnançlısı adını verdiği özel kişilik, Yıldızların Halkı'yla akrabalıktan doğar. Aman'ın ay ağacının bir filizi, İnançlı tarafından Orta-dünyaya Elendil'in emri altına getirilir ve Batı İnsanları'nın, yani Númenorlular soyunun nesilden nesile aktarılan bir şeyi ve amblemi olur. Gerçekte İslâmî bir rivayette mümin bir ağaca benzetilir ve beyaz, geleneksel olarak müminler tarafından giyilen bir renk olduğundan, bu ağaç "İnançlı"ya ait olan hayli dikkat çekici bir amblemdir.

Aynı kökten gelen başka bir kelime de burada zikredilmelidir: "emaneh"; bu, varis olunan ve mukaddes "emanet"i işaret eden ve özellikle peygamberlerin mirasıyla ilgili olan bir kelimedir. İslâm dünyasında, halife, kelimenin tam anlamıyla Peygamber'in "temsilcisi"dir ki bu nedenle "Emanet el-Mukaddes" ya da "Mukaddes Emanet" adı verilen bir hazine miras almıştı. Bu gelenek, Kutsal Kur'an'ın aşağıdaki ayeti ışığında anlaşılabilir:

---

13. Bu simgecilik, Hermetisizmin ilk formülleştirilmesine kadar izlenebilir; İslâmî dönemde ise Sabiler tarafından muhafaza edilmiştir ve bu yolla Latin Simyası tarafından miras alınmıştır. Belirtilmelidir ki Tolkien'in yıldızı –êl– işaret eden linguistik ögesi, antik Yakın Doğu'nun dillerindeki İlâhîliği işaret eden aynı ögeyi anımsatır.
14. *Kur'an*, XLIX, 14.

> Peygamberleri onlara (şöyle) dedi: "Onun hükümdarlığının belgesi, size Tabut'un [Ahit Sandığı'nın] gelmesi (olacaktır ki) onda Rabbinizden 'bir güven duygusu ve huzur' [Sekine] ile Musa ailesinden ve Harun ailesinden arta kalanlar var; onu melekler taşır. Eğer inanmışlarsanız bunda şüphesiz sizin için bir delil vardır".[15]

Böylece İslâm'da dünyevî iktidarın –"krallığın"– meşruiyetinin işareti, peygamberlerden arta kalanların miras alınmasıdır. Müfessirler, Tabut'un [Ahit Sandığı'nın] içeriğine dair sayısız yorumda bulunmuştur; fakat *Yüzüklerin Efendisi* bağlamında, Musa'nın ve Harun'un Asa'sının, ve hatta Süleyman'ın Yüzüğü'nün onda içerilmiş olması önemlidir. Ancak İslâm'daki Ahit Sandığı'nın tarihi daha da büyük bir önem arzeder. Mekke'deki Hacer-ül Esved ile birlikte, İslâmî kaynaklara göre Cennet'ten bir hazinedir o, Âdem'den beri gelen bütün peygamberlerin imgelerini içererek, nesilden nesile intikal eden bir şey olmuştur. Bu, kuşkusuz, Nûr-u Muhammedî ahfadıyla ilgili olarak yukarıda bahsedilen rivayeti hatırlatır. Gerçekte bu iki kalıt, başka kalıntılar yanında Işık muhafızlarının kutsallığını korumak için ettikleri yeminin kayıdını da içeren Sandık'la birlikte, uzun zamandır birlikteydi.[16] Ancak, İbrahim peygamberin zamanında, bu iki kalıt oğulları arasında bölündü: İshak'tan gelen peygamberler çizgisi –Yahudi peygamberler– Sandık ile içerdiklerini muhafaza edecekti; İsmail neslinden olan yüksek Arap soyluları da Nur-u Muhammedi'yi alacaktı.

Kesinlikle Batı İnsanları'nın krallığının kalıtları, Tolkien'in görüşünde büyük önem taşır. İnançlı'nın kalıtlarının bir barınağı olarak, Elrond'un evi bir Sandık'tır. Elrond ismi, Tolkien'in "mağara" ya da "kubbe" için kullandığı kelimeyle ilişkilidir ve Elrond, Tolkien'in "ka-

---

15. II, 248. [Burada köşeli parantez içindeki ifadeler, Ali Bulaç'ın mealinde yoktur ve tarafımızdan eklenmiştir. Tabut, İngilizce çeviride "Ark" ile karşılandığından ve bu kelime de, metin boyunca "Ahit Sandığı" (Ark of Covenent) ya da "Nuh'un Gemisi" (Ark of Noah) anlamlarına geldiğinden, bu durumu belirtmek gerekti. Ali Bulaç'ın "bir güven duygusu ve huzur" diye karşıladığı "Sekine" kelimesi ise aşağıda karşımıza çıkacaktır. ç.n.]
16. Bkz. Hajjah Amina Adil, *Muhammad, the Messenger of Islam:His Life and Prophecy*, Islamic Supreme Council of America, 2002.

dim irfan" dediği şeyi muhafaza eder.[17] "Rivendell" derin bir vadiye işaret eder ve bu nedenle korunacak bir sığınaktır: "Burada her şeyden bir parça var, bilmem anlatabildim mi: Shire'dan, Altın Orman'dan, Gondor'dan, kralların saraylarından, hanlardan, çayırlardan ve dağlardan her şey burada karışmış".[18] *Yüzük Kardeşliği*'nde Rivendell Sığlığı'ndaki Yüzüktayfları'nın boğulması, inananı inanmayandan ayıran "ırmakla imtihan"ın bir çeşididir; Kutsal Kur'an'da Ahit Sandığı'nın hemen akabinde zikredilen bu imtihandan hemen sonra şu ayetler gelir: "Nice küçük topluluk, daha çok olan bir topluluğa Allah'ın izniyle galip gelmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir".[19] Açıkçası Sandık'ın içeriği ile Rivendell'de muhafaza edilen kalıtlar, özellikle de saltanat asası (ki otorite asasıyla anlamdaştır) ile yüzük arasında bir ilişki vardır. Bu Barahir Yüzüğü'nün biçimi, simgesel olarak "Caduceus"la ["yılanlı asa"yla] ilişkilidir: "[... bu yüzük], gözleri zümrütten yapılmış ve biri yakalamak için kalkmış, diğeri yutmak için hazırlanmış kafaları altın çiçekten bir tacın altında buluşan ikiz yılan gibiydi".[20] Yine de daha dikkat çekici olanı, aslî kalıtlar olan Kılıç ile Elendil Yıldızı'nın, hayli özel bir biçimde "Muhammedî" önemi haiz olmasıdır.

Númenór kalıtları ile Ahit Sandığı'nın özdeşleştirilmesini, Tolkien'in yıkılan Númenór tapınağı ile Ahit Sandığı Tapınağı'nı kıyaslamasını teyid eder;[21] böylece kaçan İnançlı gemileri, hem Nuh'un Gemisi ile ve hem de Ahit Sandığı ile ilişkilidir. Kudüs'teki Tapınağın yıkılması, tarihte bir değişimi ilan etmişti ve bu kuşkusuz ki Númenór'un düşüşünün genel önemidir. Daha özgül olarak, Tapınağın yıkılması, Hristiyanlığın gelişmesiyle ilişkili olarak anlaşılabilir; Ahit Sandığı'nın tarihsel kaybı ise, İslâm Peygamberi'nde Nûr-u Muham-

17. *Letters*, sayı 131. belirtilmelidir ki Rivendell'in Elfçe adı İmlandris, Üç kez Büyük Hermes'in en kadim biçimi olan İdris ismini içerir.
18. "Nica Ayrılıklar", *Kralın Dönüşü*. [Türkçe baskısı, s. 296.]
19. II, 249. Doğaüstü atların Yüzüktayflarını yutan ırmakta görülmeleri dikkat çekicidir, çünkü İslâmî kaynaklar Süleyman'ın Sandığı'nın bulunduğu Tapınak'taki ahırların "su-atları"nı barındırdığını aktarır.
20. "Beren ve Lúthien'e Dair", *Silmarillion*. [Türkçe baskıda s.203]. "Altın çiçek", Simya dilinde bir ifadedir.
21. *Letters*, sayı 156.

medî'nin vücut bulmasıyla tezat teşkil eder. Ancak, yukarıdaki ayette sözü edilen *Sekine* kaybedilmemiştir; *Sekine* Ahit Sandığı'nda dışsal olarak tezahür etmişken, İslâm Sûfileri Muhammed Peygamber'in gelişiyle birlikte *Sekine*'nin bundan böyle inananın gönlüne indiğine inanır;[22] bu da, İslâm'da velilerin "peygamberlerin varisleri" olmasının bir sonucudur. Peygamber Muhammed zamanında bütün peygamberlerin imgelerini içeren bir kutunun Doğu Roma İmparatorluğu'nun elinde olduğuna dair bir rivayet de vardır.[23] Öyleyse, peygamberlerin fizyonomilerinin bu kayıdına güvenen Roma imparatorluğu, İbrahim'in iki mirasının –Nûr-u Muhammedî'nin ve Sandık'ta içerilenlerin– kendisinde tevhid edildiği İslâm Peygamberi'nin önemini kavrama sorumluluğunu da miras almıştır. Osmanlı halifeleri için, Peygamber Muhammed'in emanetleri, "krallıkları"nın "işaret"i olarak kesinlikle diğer peygamberlerin hatıralarıyla yer değiştirdiler.

Orta-dünyada Elendil'in varislerinin her biri kılıcını varisliklerinin bir işareti olarak kabul eder; her bir Osmanlı halifesi de, yüklendikleri Emanet'i benzer bir biçimde bir kılıçla, *Sekine*'nin adı geçen bir beyitle ve yılankavi kulplarıyla –bu çift yılanın gözleri de benzer şekilde zümrüttür– süslenmiş bir kılıçla yüklenir. Ayrıca belirtilmelidir ki Elendil'in varisleri, hakları olarak, Elendil'in veya İnançlı'nın kralları ya da komutanlarıdır ve Peygamber'in halifesinin ya da temsilcisinin en meşhur ünvanı da, Emir-ül Mü'minin ya da İnançlıların Emiri'dir.

22. Chodkiewicz, *a.g.e.*, s. 73.
23. Bkz. Michel Vâlsan'ın *L'Islam et la Fonction René Guénon*'unda "Le Coffe d'Héraclius et la Tradition du 'Tâbût' Adamique". Benzeri imgelerin Çin İmparatorluğu'nun mülkiyetinde de olduğu aktarılmıştır.

4

BATI GÜNEŞİ

Orta-dünya'daki ışığın, âdet olduğu üzere aydınlık ile birlikte anılan Doğu ile değil, Batı ile özdeşleştirilmesi tuhaf görünebilir. Yalnızca tam anlamıyla Batı İnsanları demek olan Dúnedain, Yıldızlar Halkı'ndan yabancılaşmış değildir. Dúnedain kralının dönüşüyle Batı'nın aydınlık niteliği zaman zaman ortaya çıkar; böylece Elendil'in Yeniden Dövülmüş Kılıcı'na, Batı'nın "alevi" ya da "ışığı" veya "güneşin yönü" adı verilir. İslâm Geleneklerinde de Batı ışığın mekânı olur; çünkü "Batı'dan yükselen güneş" eskatolojinin başka bir işaretidir. Batı ufkundaki güneşin doğal akışını tersine çevirme gücü, –Ahit Sandığı'nm varisi olarak Musa'nın halefi olan– Yuşa, Süleyman ve Muhammed peygamberlerin geleneksel kıssalarında gösterilmiştir; peygamberlerce paylaşılan bu mucize, otoritelerinin aşkınlığını tezahür ettirir.[1] Yine de dünyanın sonunda böyle bir aşkın otoritenin gö-

1. Entler ve Ağaçsakallar adlı yaratıkların, tamamıyla Tolkien'in hayal gücüne ait olduğu görülmektedir; öyle ki rivayetlerde İslâm Peygamberi'nin aşkın otoritesinin başka bir işaretinin, peygamberliğinin teyidi olarak ağaçların hareket etmesi, yürümesi ve konuşması olması dikkat çekicidir. (Kadı Iyad, *a.g.e.*, s. 158-9). Dahası, başka bir rivayet de konuşma bahşedilmiş ağaçların, eskatolojik savaşta müminlere yardım edeceğini aktarır.

rülmesi, "Batı'da yükselen güneş" beklentisinin, Peygamber Muhammed'in soyundan Muhammed el-Mehdi olarak bilinen ve Deccal'in düşmanı olan, Tanrı'nın Halifesi olan birinin ortaya çıkmasına işaret ettiğini gösterir.[2]

Altın olan her şey parlamaz
Her gezgin yitirmemiştir yolunu,
Gücü olan yaşlı kolay kolay solmaz,
Derinlerdeki kök atlatır donu.
Küllerden bir ateş dirilecek,
Bir ışık fırlayacak gölgelerden,
Kırılan kılıç yenilenecek,
Şimdi taçsız olan, kral olacak yeniden.[3]

Gerçekten Tanrı'nın Halifesi ile bu dizelerde "kehanette bulunulan" kral arasında bir çok benzerlik vardır. Yeniden Dövülen Kılıç'ın sahibi Aragorn, "Umut" ve "Yenileyen" olarak bilinir ve "Her gezgin yitirmemiştir yolunu" ifadesiyle tanıtılır; başka bir ifadeyle "yol gösteren"dir o. "El-Mehdi" de kelime anlamı olarak "Yol Gösteren" demektir; "kılıcı ve soylu karakteri"yle tebarüz eden, umutla beklenen önderdir o; İslâm Peygamberi'nin adıyla aynı ada sahip olarak, Muhammedî hakikatin yeniden ortaya çıkmasını sergileyen kişidir. Bu, İslâmî şövalyelik geleneklerinde söylenen "Evvel Ahir gibidir, Ahir de Evvel" sözüyle ilişkilidir.[4] Tolkien, Aragorn'un, "seleflerinden daha fazla Elendil gibi" olduğunu söyler;[5] hem Elendil'in varisi ve hem de Peygamber'in soyundan gelen kurtarıcı, soyağaçlarmda kırkıncı nesle aittir. Aragorn, Hobbitlere ve dolayısıyla okuyucuya Rivendell için rehberlik yapar, ve rivayet odur ki el-Mehdi'ye bu adın verilmesinin nedeni, onun Ahit Sandığı'na rehberlik etmesidir. Ayrıca, "baskı ve zulümle doldurulmuş dünyaya eşitlik ve adaleti getirecektir" rivayeti de

2. Simyacı Cabir bin Hayyan bu yorumu paylaşır.
3. "Yolgezer", *Yüzük Kardeşliği.* [Türkçe baskı, s. 211.]
4. *The Royal Book of Chivalry*, s. 26.
5. "Güç Yüzüklerine ve Üçüncü Çağa Dair", *Silmarillion*. [*Silmarillion*'un Türkçe baskısında bu bölüm yok. Altıkırkbeş Yayın, bu bölümü, Çetin Şan ile Funda Önkol'un çevirisiyle ayrı bir kitap olarak bastı.]

vardır ve burada baskı için kullanılan Arapça kelime, tam anlamıyla "gölge" demektir; dikkat çekici bir biçimde, Karanlıklar Efendisi'nin nüfuzu, Tolkien'in bütün eserlerinde aynı imgeyle özdeşleştirilir. Ancak daha da önemlisi, Elendil Yıldızı'nın tacındaki ışık ile Elf gözleri tarafından Aragorn'un çehresinde parıldadığı görülen "beyaz alev"[6] de şununla ilişkilidir ki rivayetlerde Mehdi'nin fizyonomisinin en ayırdedici işareti, onun alnının "parlayan yıldız gibi" parıldamasıdır.[7]

Yine de bütün bu tekabüliyetler, *Kralın Dönüşü*'nde anlatılan hadiseler olmasaydı gözardı edilebilirdi. Gerçekten o hadiselere kadar Elendil Yıldızı görünmez. Yukarıda simyasal faaliyette "aya ait" ya da "pasif" veçhenin hazırlığına değinildi. *Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk iki cildinde, Aragorn, öncelikle Yüzük-taşıyıcısına ve ardından Saruman ordularına karşı savaşta Rohan Kralı Théoden'e hizmet ederek, göreceli olarak pasif bir rolde görünür. Karakterindeki değişiklik, Aragorn Karanlıklar Efendisi'ne kendisini gösterdiği Orthanc'ın Gören taşını tamir etmesiyle ortaya çıkar:

> Ve ... beni gördü; ama sizin beni burada gördüğünüzden başka bir biçimde ... Yaşadığımı ve yeryüzünde yürüyor olduğumu bilmek onun gönlünü yakan bir şey bence; çünkü o ana kadar bunu bilmiyordu. Orthanc'taki gözler Théoden'in kalkanını delip geçemiyordu; fakat Sauron İsildur'u ve Elendil'in kılıcını unutamamıştı. Ve şimdi onun bu büyük planını gerçekleştirmesinin arefesinde İsildur'un ve Kılıç'ın varisi ortaya çıkıyor [reveal]; çünkü ona yeniden dövülmüş kılıcı gösterdim.[8]

Bu "ortaya çıkma" [revelation], simyasal sürecin, haklı olarak aktif ve bu nedenle "güneşe ait" olarak adlandırılabilecek farklı bir ev-

---

6. "Rohan Süvarileri", *İki Kule*. İslâmî minyatür sanatında Nûr-u Muhammedî, –ateşin aydınlık veçhesinin başka bir örneği olan– parıldayan haleyle resmedilir.
7. Diğer yandan, Deccal'in alnı da "kâfir" kelimesiyle damgalanmış olarak betimlenmiştir. Öyleyse, damgalı alnıyla Yahudi Golem efsanesini hatırlatmak şaşırtıcı olacaktır; çünkü *Yüzüklerin Efendisi*'nde Gollum, Düşman'ın Tek Yüzüğü'nün hizmetçisinin ismidir.
8. "Gri Bölüğün Geçişi", *Kralın Dönüşü*. [Türkçe baskısı, s. 50-51.]

resini bildirir. Bu evreler arasındaki fark, Aragorn'un zorunlu "sönme"ye girme tarzıyla gösterilir: Moria "mezar"ı boyunca pasif bir takipçidir; ama *Kralın Dönüşü*'nün başlangıcı itibarıyla, "Ölüler Yolu"nda yol göstermek durumundadır.

Dúnedain'in, Kuzey'den Elrond'un Elf oğullarıyla birlikte at kuşanan Kolcular adı verilen bir bölüğü, Minas Tirith diye yeniden adlandırılan Minas Anor'a yolculuğunda şefleri olarak Aragorn'a eşlik etmek için beklenmedik bir biçimde ortaya çıkar. Arzularının hilafına, ilkin "Ölüler Yolu"nda yerin altında yolculuk etmeye mecbur kalır. Burada "Ölüler", gerçekte, İsildur'a bağlılık yeminlerinden sonra Düşman'a karşı savaşamadıkları için lânetlenen insanlardır; daha önceden [Karanlık Yıllar'da] Sauron'a tapınmışlardır. Böylece İsildur'un varisi olan Aragorn, bu "yemin bozucular"ı "gökten düştüğü"ne inanılan ve Atalantä tufanında korunmuş olan bir taş olan "Erech Taşı"na, yeminlerine sadık olabilsinler ve "dinlenebilsinler" diye yeniden çağırır. Nişanlısı Elrond'un kızından alınan siyah sancağın açılmasıyla Aragorn, Minas Tirith kentine doğru yola koyulabilir.

Burada Aragorn'un Mehdi'nin bir imajı olarak özdeşleştirilmesi, bu "tarih"i, Mehdi'nin ortaya çıkışını çevreleyen eskatolojik hadiselerin hayli yakın bir imgesi olarak ifşa eder; çünkü İslâm'daki rivayetlerde, Mehdi'nin bağlılık yeminlerini ilk kabul etmesi, İslâm'ın Kara Taşı'ndadır [Hacer-ül Esved'tedir] –ve İslâm da kelime anlamı olarak "huzura sahip olmak"tır-. Kuşkusuz hatırlanmalıdır ki gerçek Kara Taş'ın Cennet'ten olduğuna inanılmaktadır. İbrahim tarafından Arabistan'da inşa edilen tapınak olan[9] Ka'be'ye yerleştirilmesinden önce, bu Taş, Nuh zamanındaki Tufan'da, el-Emin adı verilen bir dağda muhafaza edilmiştir (ki dağa bu ismin verilmesinin nedeni budur). Gerçekte Kara Taş, "Emanet Taşı" diye değerlendirilir; çünkü şu ayetler-

9. Taberi Tarihi rivayet eder ki *Sekine* İbrahim'i onun inşasında yönlendirmiştir. Taberi'nin kaynakları, *Sekine*'yi, kendisini ya "bir yılanın çöreklendiği yol"a yerleştiren "iki başlı meltem rüzgârı" olarak, "bir yılan gibi iki kanatlı ve bir başlı" olarak ya da konuşma gücüne sahip olarak tanımlar. (Cild II: *Prophets and Patriarchs*, çev. Birnner, SUNY, 1987, s. 70-1.) Bu ilginç imgeler John Michell'in Atlantis Hermetisizmi'yle özdeşleştirdiği "kanatlı yılan"ı hatırlatır (*The New View Over Atlantis*, Harper & Row, 1983).

de zikredilen aslî andın bir kaydını içerdiği söylenmektedir onun: "Ey Âdem oğulları, ben size and vermedin mi ki: Şeytana kulluk etmeyin, çünkü, o sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, doğru yol budur".[10] Öyleyse Kara Taş, hac farizasında bu andı yeniden teyid etmeye çalışanların toplanma yeridir.

Kutlu Kur'an'ın başka bir ayetinde, semavî bir temsilciye bağlılık yemini şöyle resmedilir: "Şüphesiz sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Şu halde, kim ahdini bozarsa, artık o, ancak kendi aleyhine ahdini bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği ahdine vefa gösterirse, artık O da, ona büyük bir ecir verecektir".[11] Burada Allah'a ibadet etme ahdi ile insanların Düşman'ına tapınma arasındaki tefrik özellikle önemlidir; çünkü Mehdi'nin tek gözlü düşmanına, Sauron gibi, takipçileri tapınmaktadır.

Tolkien'in betimlemesinin ayrıntıları bu özdeşleştirmeyi daha da kesin hâle getirmektedir. Örneğin, Mehdi'nin, Kara Taş'ta arzusu hilafına bağlılık ahdini kabul ettiği de rivayet edilir. Buna ek olarak, kara taşta toplanmadan önce Aragorn'a Kuzey'den katılan otuz ila kırk arasındaki birlik, –tam anlamıyla gerçek Kara Taş'ın "Kuzey"i olan– Şam'dan Mehdi'ye katılacakları söylenen Abdal adı verilen velileri çağrıştırır; çünkü Abdallar, rivayetlerde otuz oldukları da söylense de, genelde kırktır.[12] Ve sanki olması gerektiği gibi, Tolkien'in hayalinde dalgananan sancak, Tolkien kötülüğün karanlığına karşı beyaz bir tavıra sahip olmakla hayli tutarlıysa da, gizli amblemleriyle, siyahtır; çünkü Mehdi, rivayetlerde, siyah olan Peygamber Sancağı'yla ortaya çıkar.

Bu Sancak-ı Şerif, İslâm Peygamberi'nin hazır oluşuna delildir. Aslen Kartal adı verilen bu sancak, Peygamber'in hanımının siyah yünlü dokumasından yapılmıştı; böylece Aragorn'un siyah sancağının nişanlısıyla özdeşleştirilmesi, dikkate değerdir. Siyah Sancak, halifenin Emanet'inin en dikkat çekici bir işaretiydi; Muhammed'in varis-

10. *Kur'an*, XXXVI, 60-1.
11. *Kur'an*, XLVIII, 10.
12. Bu konuda bkz. "The Immense Merıts of al-Sham", *Islamic Doctines & Beliefs, Volume 1*.

lerinin düşmanlarına karşı savaş alanına taşınmadığı zamanlarda da diğer kalıtlarla birlikte korunurdu. Tıpkı savaş alanında daha önceden zafer getirenlerin içinde bulunduğu Sekine'yle birlikte Ahit Sandığı gibi, Peygamber'in bu kalıtı da seferberlikte saygı görürdü. Ehl-i Beyt'in koruyucuları onun çevresinde bulunurdu ve Kur'an'dan, Sekine'ye işarette bulunan Fetih sûresi ayetleri okunurdu. Orta-dünyada, siyah sancak, onunla Rivendell'den savaş alanına at süren Elf beyleri arasından çıkarılır. Üstelik, Osmanlı halifeleri idaresinde, Guraba, seferberlikte Sancak-ı Şerif'in atlı muhafızlarıydı ve hem "garipler" ve hem de "batılılar" anlamını taşırdı;[13] Orta-dünyadaki "garipler"i olarak da, Batı İnsanlarının "Koruyucuları", sancağın muhafızları olur. Tek nişanları –ya da daha ziyade tılsımları– "ışıklar saçan bir yıldız" olarak, Kolcular, ayrıca, "mızrak, yay ve kılıç" kuşanırlar; yani, tam olarak Osmanlı sipahilerinin ya da geleneksel İslâm'ın sipahilerinin silahlarını; gerçekte yay, *par excellence* Muhammedî bir silah olarak, Hristiyan şövalyeler tarafından hiç bir zaman taşınmadı.[14]

Orta-dünyada Batı İnsanlarının garipleşmesi, eskatolojinin başka bir yönünü ortaya koyar; Batı ışığının görünmesi, adaletsizlik, cehalet ve karanlık döneminden sonra gelir. Koruyucular'ın gri elbiseleri, Beyaz Gandalf'ı bir müddet örten gri cübbe gibi, bu dönemde davetsiz misafirliklerine katkıda bulunur. Okuyucuya önce denilir ki Kolcuların, "duyma ve görme konusunda garip güçlere sahip olduklarına ve hayvanlarla kuşların dilinden anladıklarına inanılırdı".[15] Tolkien daha *Hobbit*'de "kuşların dili"ni bir motif olarak kullanırken, ayrıca belirtilmelidir ki bu gizemli dil dikkat çekici bir biçimde hem İskandinav efsanelerinde ve hem de Kutlu Kur'an'da görülür ve Kur'an'da peygamberlerin bilgisine ait olarak tespit edilir.[16] Bu durumda, bu bilgi, peygamberlerin varisleri olan veliler için de geçerlidir. Üstelik, İs-

13. Bir hadiste, zamanın sonunda "kutlular gariplerdir" denir.
14. Gerçekte, Tolkien'in hayal dünyasında, yay Elflerin ayırdedici silahıdır; oysa İslâm'da yay, peygamberlere nasıl kullanılacağını öğreten meleklerin silahıdır. Ayrıca belirtilebilir ki yayın biçimi, tutamağında birleşen alt ve üst uçlarıyla, bizzat zıtlıkların birleşmesini simgeler. Bkz. Ananda K. Coomaraswamy, "The Symbolism of Archery", *Ars Islamıca*, X, 1943, 104-9. sayfalar.
15. "*Sıçrayan Midilli* Hanında", *Yüzük Kardeşliği*. [Türkçe baskı, s. 187.]
16. Kur'an, XXXVII, 15.

lâm'daki velayet bağlamında, "görme ve işitme gücü", Tanrı'nın kulu için şunları söylediği aşağıdaki Hadis-i Kudsi'yi çağrıştırır: "Onu sevdiğimde onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı olurum".[17] Kolcuların görevi de uzun bir alıntıyı hakedecek bir biçimde betimlenmektedir:

> Barış ve özgürlük ... Biz olmasaydık Kuzey bunları pek az görmüş olurdu. Korkunun karşısında eriyip giderlerdi. Fakat karanlık şeyler ıssız dağlardan çıkıp geldiklerinde veya güneşsiz ormanlardan sürünüp çıktıklarında, bizden kaçıyorlar. Dünedan uyusa, veya tümü ölüp gitmiş olsa, kim hangi yollarda seyahate cesaret edebilirdi, sessiz topraklarda yahut basit insanların evlerinde geceleri kimin canı emniyette olurdu ki? ...Yolcular bize kötü gözle bakar, köylüler aşağılayıcı adlar takar. Bizler her an nöbette olmasak kanını donduracak veya küçük kasabasını harabeye çevirecek düşmanlardan bir günlük mesafede oturan şişman bir adam, 'Yolgezer' der bana. Yine de başka türlü olmasını istemeyiz. Basit halk ancak huzursuzluk ve korkudan azadeyse basit olabilir ve onları bu şekilde koruyabilmek için de bizim gizli kalmamız gerekir. Uzun yıllar boyunca, benim sülalemin görevi bu olmuştur ... fakat şimdi dünya bir kez daha değişiyor. Yeni bir zaman geliyor...[18]

Böyle bir görev, İslâmî mistisizm öğretisindeki yüce bir velayet mertebesinin betimlenmesiyle kıyaslanabilir:

> Şövalye onlar ... Tanrı Yolu'nun halkının prens ve liderleri ... Her şeyi yerli yerine koyan bilgeler onlar ... Olağanüstü şeyler yapmakla bilinmezler, ne de önemli olarak düşünülürler ... Gizlidirler onlar, özgürdürler, dünyanın muhafızlarıdır, insanlar arasında gizlenmişlerdir.[19]

---

17. Belirtilmelidir ki Kolcu Aragorn, yalnızca "görme ve işitme"sinde değil, aynı zamanda "şifalı" elleri ve ayaklarında da "tuhaf güçler"e sahiptir; çünkü ona "Yolgezer" ve "Rüzgârayak" da denilir; bu boyutların hepsi de Hadis-i Kutsi'de içerilmektedir.
18. "Elrond Divanı", *Yüzük Kardeşliği.* [Türkçe baskı, s. 302.]
19. Stephen Hirtenstein'dan alıntı, *The Unlimited Mercifier*, Anqa/ White Cloud, 1999, s. 104, 136.

Yeni bir zamanın gelmesiyle, bu Kolcular, liderleri Aragorn'la ortaya çıkar; bu ortaya çıkma ile Dúnedan'ın bulunması gereken gizli yoldan çıkarak görünür olma, Mehdi'nin ortaya çıkmasından önce velilerin mertebesinin gizliliğine inancı yansıtır.

Tolkien'e göre, *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki mücadele "Tanrı ve O'nun ilâhî onura dair mümtaz hakkı hakkında"dır;[20] bu mücadelede, "Númenórlular (ve Elfler) mutlak tektanrıcılardı".[21] Tolkien'in biyografi yazarı, Orta-dünyanın dinsel inançlarının, onları "hayal gücünün rengi"nden yoksun bırakacak denli Hristiyanî olmadığını belirtir ve şunu ekler: "Bu nedenle Tolkien'in evreninde Tanrı mevcut iken, O görünmez kalır".[22] Yine de öyle bir "mutlak tektanrıcılık"tır ki bu, İslâm'la hayli uyuşur; Tolkien'in tektanrıcılığa ahdinin mahalli olarak bir kara taşı seçmesi, kesinlikle "hayal gücünün rengi" nedeniyle değildir.[23] İslâm'ın tektanrıcılığına göre, merbutiyet "yalnızca Allah'adır"; yine de bu, "Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin; sizden olan emir sahiplerine de"[24] emri mucibince işler. "Yeminlerini bozanlar" Batı İnsanları'na ve bu nedenle Tanrı'ya itaatsizlikleri neticesinde "ölü" olanlar iken, sadık Kolcular Kutsal Kur'an'da zikredilen mü'mi-

20. *Letters*, sayı 183.
21. *A.g.e.*, sayı 192 (not).
22. Carpenter, *a.g.e.*, s. 99.
23. Erech ismi hakkında bazı rastlantısal mülâhazalar yapılabilir. Tolkien Kitabı Mukaddes'e ait Mezapotamya'daki Erech'in modeli olup olmadığı hakkındaki soruyu bizzat kendisi cevaplamıştır ve "Mezapotamya hakkında çok" şey bildiğini kabul ederken, *Yüzüklerin Efendisi* için kentin önemini reddetmiştir (*Letters*, sayı 297). Yine de, Erech Taşı İnançlı Númenórlular tarafından kurulduğundan, bu kadim Mezapotamya kentinin inşa edilmesinin "Tufan'dan önce yaşamış" olan "Yedi Bilge"yle özdeşleştirilmesi ilginçtir (Hancock ve Bauval, *c) a.g.e.*, s. 201). Erech'in ayrıca kadim pagan kenti Uruk'la aynı olduğu söylenebilir ki Tolkien bu ismi Orklar için kullanır. Son olarak, onun modern Arapçadaki Varka karşılığı, Muhammed'in peygamberliğini kabul etmesi bazı açılardan Üç Bilge Adam tarafından İsa'nın peygamberliğinin kabul edilmesine tekabül eden Muhammed'in Varaka adlı Hristiyan [asıllı] sahabesini hatırlatır. Varaka'nın İslâm Peygamberi'nin "mutlak tektanrıcılığı"nı kabullenmesinin ifadesi, dikkat çekici bir biçimde, Mekke'deki Kara Taş'ın [Hacerü'l-esved'in] yanında olmuştur.
24. *Kur'an*, IV, 59.

nin örneğidir: "Mü'minlerden öyle erkek-adamlar vardır ki– Allah ile yaptıkları ahde sadakat gösterdiler". Bu kimseler ayrıca "hiç bir değiştirme ile değiştirmediler"[25] diye de tarif edilir; Rohan süvarilerinin "yanlarında çocuk gibi kaldı"ğı[26] Kolcular da, komutanlarını hiç yanıltmamışlardır. Ve bu Batı İnsanları, Muhammed Peygamber'in başka bir hadisini hatırlatır: "Batı halkı, Hakikat üzre oldukça, zaman gelene kadar muzaffer olmayı sürdürecek".[27]

25. *Kur'an*, XXXIII, 23.
26. "Gri Bölüğün Geçişi" [Türkçe baskı, s. 46].
27. *İslâmic Doctrines & Beliefs, Volume I*'da alıntılanmıştır, s. 128.

5

KENT

Tolkien'in Ak Dağları'nda[1] üzerlerinde işaret ateşlerinin bulunduğu "fener tepeleri" silsilesi vardır. İmdi, Minas Tirith'ten çok uzak "fe-

1. Réne Guénon *Le Roi du Monde*'de Ak Dağı manevî bir merkezin bir ismi olarak zikreder. Guénon özellikle manevî merkezler olarak tanzim edilen Thule isminin bir çok biçiminden de bahsettiğinden, *Yüzüklerin Efendisi*'ne Ek E'de Tolkien'in Elfçeden thúle'yi "ruh" diye çevirmesi manidardır [Türkçe baskıda s. 384]. Dikkat çekici bir biçimde, Germanik Thule cemiyetinin, oluşumunda, İslâmî mistisizmle ve özellikle de Osmanlı Gülhaççı Baron Rudolf von Sebottendorf vasıtasıyla Osmanlı Bektaşi Tarikatı'yla bağları olmuş görünmekteydi; ne yazık ki "Sebottendorf ile Thule'nin Pan-Avrupacı manevî bakış açısı, Hitler ile Naziler tarafından kanlı Germanik bir şovenizme dönüştürüldü" (M. Sabeheddin, "Hitler, Nazis & the Occult", *New Dawn*, sayı 41, Mart-Nisan, 1997). Bu son görüş Tolkien'in kendi görüşüyle kıyaslanabilir: "Hep sevdiğim ve hakiki ışığıyla sunmaya çalıştığım, Avrupa'ya yüce bir katkı olan o soylu kuzey ruhunu, çölleştirdiği, ters-yüz ettiği, yanlış uyguladığı ve lanetli bir hâle getirdiği için kahrolası küçük cahil Adolf Hitler'e karşı özel bir ... kin besliyorum" (Carpenter'den alıntılanmıştır, s. 197). Burada Tolkien'in görüşünün kendi dönemine "uygulanabilirliği", genelde anlaşıldığından daha derin olur; Batılı bir Güneş'i yükseltmesi, Hitler ile swastika'sının meşum parodisini dağıtmak için "gerçek bir ışık" sağlamıştır.

ner tepeleri"ne halifirien adı verilir; *Yüzüklerin Efendisi*'ne dair yakınlardaki bir çalışma, "bu Eski İngilizce 'Kutsal Dağ' demek olan halig fyrgen'den gelmiş olmalı. Fakat onun bir zamanlar ne ya da kim için kutsal olduğunu hiç bilemeyiz" der.[2] Ancak, *Yüzüklerin Efendisi*'nden sonra yazılan, ölümünden sonra yayınlanan bir makalede Tolkien, bu "kutsal dağı" Elendil'in türbesi olarak tanımlar ve dahası, onun önceki adını da verir: Enver (Anwar) Tepesi.[3] Bu tanımlama gerçekten dikkat çekicidir; çünkü "enver", Arapça "ışıklar" demektir ki bu isim, Elendil'i İslâm'da peygamberler örneğiyle özdeşleştirmek için önceden söylenenlerle uyumludur. Muhammed Peygamber, özellikle Hira (Işık) Dağı'yla özdeşleştirilmiştir ki burada Kutlu Kur'an'ın ilk vahyini almıştır. Bir anlamda, enver, kelime anlamıyla, Elendil ile özdeşleşen yıldızın, ondan çıkan hem kılıcı ve hem de oğulları olan ay ile güneşin ışıklarına işaret eder. Tolkien Enver Tepesi'ni Gondor'un "orta-noktası" ya da merkezi ve kutsal ahid alma ve bağlılık töreninin mekânı olarak nitelendirir. Elendil'in bedeninin Enver Tepesi'ndeki gizli türbesinden Minas Tirith'e taşınması, bir taraftan kralların soyunu kaybetmesi karşılığında kentin kutsallaştırılmasını ve diğer yandan da kentin, uzun zamandır kayıp varisinin şahsiyetinde Elendil'in ışıklarının geri dönüşü üzerine yeni bir merkez olarak hizmet etmeye hazırlanmasını işaret eder. Yine, Enver Tepesi, Elendil'in defnedildiği yer olarak önceki işlevinden bir mukaddeslik edindiğinden, daha sonraları Kutsal Dağ olarak anıldı.

Minas Tirith kenti, Beyaz Dağlar'ın eteklerinde bulunmaktadır.[4] Mektuplarında Tolkien, Minas Tirith kentinin Roma'yla, hem tam anlamıyla Roma ve hem de Doğu Roma'yla, yani İstanbul'la ilişkisini teyid etmiştir.[5] Her iki kent de, köşetaşı bizzat imparator olan, imparator-

2. T. A. Shippey, *J. R. R. Tolkien: Author of the Century*, s. 175.
3. "Cicion and Eorl" ve "The Tradition of İsildur", *Unfinished Tales*.
4. Daha kesin olarak, kent, Mindolluin Dağı'nın eteğindedir ki bu ad, mavi renge ve dolayısıyla dağın yer ile gök arasındaki bir bağlantı olarak rolüne işaret eder. Üstelik İslâm'da, göğün renginin, Sema ile Arz arasındaki buluşma noktasında bulunan dağdan bir yansıma olduğuna dair bir rivayet vardır.
5. "Orta-dünya" [Middle-earth] kuşkusuz ki, "Akdeniz"in [Mediterranean] bir çeşitlemesidir. Aynı zamanda, Tolkien özgül olarak belirtmiştir ki Minas Tirith "Floransa'nın büyüklüğü kadar"dır (*Letters*, sayı 294). Flaronsa Rönesans sırasında Avrupa'daki Hermetik çalışmanın merkeziydi.

luğun, ilâhî hakka sahip evrensel bir krallığın ifadeleridir. Kadim Roma'da imparatorluğun kraliyet gücü mukaddes otoriteyle birleşikti. Hristiyan Roma, İsa'nın tarihsel rolünden gelen bir kraliyet gücü olmamasına rağmen, imparatorluk işlevini muhafaza etti. Gerçekten Doğu Roma, Costantine'in kenti, kuruluşundan beri, Hristiyanlığın hizmetinde bir İmparatorluk geleneğini korudu; oysa Roma kentinde imparatorluk geleneği Karanlık Çağlar'da çöktü. Orta Çağlar'da papalık Roma'da imparatorluğu yeniden kurmaya çalıştığında, hem yeni Kutsal Roma İmparatorları ve hem de imparator gibi davranan papalık aynı işlev üzerinde, Hristiyanlığa ait olmayan bir işlev üzerinde hak iddia etti.

Şimdiye kadar ele alınan, Süleyman yıldızı gibi semavî olan ile dünyevî olanın birliğini ifade eden simgecilik, idarede semavî otorite ile dünyevî iktidarı da özellikle içermelidir. Tolkien bu özel birliği, Elendil'de temsil eder; Elendil'in mukaddesliği ve iktidarı, dünyevî iktidarı semavî otoriteyle ilişkide uygun olarak alıcı ya da "aya ait" olmaklığıyla, güneş ile ayın iki ışığı tarafından simgeleştirilir. Yine de gözden kaçırılmamalıdır ki Elendil, yıldızla özdeşleştirilir ve bu nedenle böyle ayrımların üstündedir.[6] Mukaddeslik ile iktidarın birleşmesi de bazı açılardan, Tolkien'in adlandırdığı şekliyle Elendil'in "doğrudan doğruya gelen rahip krallar" evinde daimi kılınmıştır.[7] *Yüzüklerin Efendisi*'nde, bu birlik "kralın elleri, bir şifacının elleridir" tekerlemesiyle ifade edilir. [8] Şifa, kuşkusuz ki, Hristiyan dünyada mukaddesliğin en sağlam delilidir; çünkü şifa İsa'nın bir özelliğiydi. Üstelik Elendil'in varisi hakkında denilir ki:

> Büyük bir bey o adam ve bir hekim; bana o kadar hünerli bir hekimin elinin öyle kılıç kullanması tuhaf geliyor. Bu Gondor'da böyle değildi, gerçi o zamanlar öyle imiş, eğer eskiden anlatılan öyküler doğruyu söylüyorsa.[9]

---

6. Elendil ve oğulları bazı açılardan Guénon'un *Le Roi du Monde*'de ele aldığı üç işlev ile İslâm mistisizmindeki velâyet hiyerarşisinde Kutup, Sağın İmamı ve Solun İmamı'na tekabül eder.
7. *Letters*, sayı 156.
8. "Şifa Evleri", *Kralın Dönüşü*. [Türkçe baskı, s. 147.] Şifada büyük bir beceriye sahip olanlar, her şeyden önce Elflerdir.
9. "Vekilharç ve Kral", *Kralın Dönüşü*. [Türkçe baskı, s. 263-4.]

Bu birlik Tolkien gibi bir Hristiyan için gerçekte "tuhaf"tır, çünkü tarihsel İsa bir şifacıydı ve kılıç kuşanmamıştı. Ancak, bu, tarihsel olarak, İslâm Peygamberi ile halifelerinin gösterdiği örnekti. Peygamber Muhammed'in ilk halifesi, en yakın dostu Ebu Bekir Sıddık'tı ki Peygamber, onunla Mekke'den "Aydınlık Kent"e (Medine-i Münevvere'ye) hicret etmişti; bu hadise İslâm'da yeni bir dönemin başlangıcını gösterir. Peygamber örneğini izleyerek bu kentteki onun ilk temsilcinin idaresi, semavî otorite ile ihtişamlı iktidar arasındaki birliği muhafaza etti. "Doğrulayıcı" demek olan "Sıddık" lakabının, Kutsal Kur'an'da İdris peygambere de bahşedilmesi önemlidir;[10] çünkü İdris de, Semavî makamların merkezindeki ya da kutbundaki güneşe ait makamında Muhammed'in bir "temsilcisi"dir. Yeryüzü'nde böyle bir temsilcinin idaresi Semavî düzeni bürünür ve bu nedenle "Yeryüzü'nde Sema'nın Krallığı" diye adlandırılabilir.[11]

İslâmî melekbilimde İdris'in güneşe ait alanı, Ruh'la özdeşleştirilir ki bu, daha çok Mitatrun ya da Metatron olarak bilinmektedir. Bu isim, özellikle tılsımla ilgili bir bağlamda görünür; örneğin savaşta giyilen Osmanlı "tılsımlı gömlekler" üzerinde. Böyle bir gömlek üzerine çalışmasında Baron Hammer-Purgstall, Mitatrun'u Mithra ile özdeşleştirmiştir.[12] Bu özdeşleştirme keyfî değildir; çünkü Mithra özellikle güneş ışığıyla alâkalıdır ve Romalılar tarafından Mithras ve Sol Invictus olarak bilinirdi. Mithras isminin sayısal değeri, güneş takviminin gün sayısı olan 365'tir; Kitab-ı Mukaddes'te gerçekte İdris olan Hanok'un (Enoch) Yeryüzü'nde 365 yıl yaşadığı zikredilir.* İmdi Fars Mithra kültü, Hristiyanlığa dönmeden önce Roma İmparatorluğu'nun hakim askerî kültüydü; gerçekten, kült, Romalı askerler tarafından Britanya'da iyice yerleştirilmişti. Hatta ileri sürülmüştür ki tarihsel olarak Britanya'da barbarlığa karşı Roma düzeninin muhafa-

10. *Kur'an*, XIX, 56-7.
11. Başka bir örnek de, idaresi astrolojik terimlerle önceden bildirilen (bkz. XII), benzer şekilde Kutlu Kur'an'da "es-Sıddık" diye adlandırılan Yusuf örneğidir.
12. *Journal asiatique*, cild IX, 1832.

* Bkz. Tekvin, 5:23: "Ve Hanok'un bütün günleri üç yüz altmış beş yıl oldu." ç.n.

za edilmesiyle bağlı olan Kral Arthur efsaneleri, temellerinde, Mithralar kültüne borçludur; böylece büyücü Merlin Mithralar ile, Yuvarlak Masa şövalyeleri de Mithralara ait şövalyece kardeşlik idealleriyle kıyaslanabilir.[13] Hristiyan Britanya'da Mithralara dair bu unsurların ayırdedilmesi, Hristiyanlığın Romalılaştırılmasında Mithraizmin derin önemine dair küçük bir bakış sağlar. Romalı askerler için bir sadakat inisiyasyonu ve şövalyece bir kardeşlik sağladığından, Mithraizm Hristiyan rakipleri tarafından kolayca yok edilememişti; yeni din doğal olarak ayağını kaydırdığı Mithralar kültüne bir sadakat inisiyasyonu biçimi içermiyordu. Tolkien'in Mithrandir'de Mithraizmi gözönünde tuttuğu daha önce dile getirilmişti;[14] bu, onun eserlerinin Hristiyanî bir yorumunu yapmaya çalışanlar tarafından kolayca açıklanamayacak bir meseledir. Her halükârda, şövalyece bir kardeşlik ya da dostluk Tolkien'in görüşü için önemlidir; üstelik, *Yüzüklerin*

13. Bkz. Sir Jehangir Coya.g.e.e, *The Legend of the Holy Grail: Its Iranian and Indian Analogues*, 1939.

14. Daha ziyade Tolkien'in Mitatrun'u aklında tuttuğu söylenebilir; çünkü Maiar'ın biri olarak Mithrandir'in kökeni özellikle Tolkien'in "melekbilimi"ne aittir. Ancak, Mithrandir'i Orta-dünyaya gönderen, çok kolay bir biçimde Mitatrun'un ruhuna benzeyen, Arda Kralı ve Valar Lordu Manwë'dir; ve gerçekte Tolkien Mithrandir'in Arda Kralı'na benzediğini kabul etmektedir: "O dönemin 'İnançlı'larından bir çoğu tarafından, 'Gandalf'ın bizzat Manwë olduğuna inanılmaktaydı" ("Istari", *Unfinished Tales*). İmdi, Manwë, mitik işlevi René Guénon'un Mitatrun'la ilişkilendirdiği "Dünyanın Kralı" olarak tebarüz eden Manu (Keltik Menw) ismiyle açıkça ilişkilidir (bkz. *Le Roi du Monde*). Manwë, ayrıca, Súlimo, "Rüzgârlar Efendisi"dir; Elfçe súl (rüzgâr) olan thúle (ruh) gibi, "rüzgâr" ile "ruh" Sami dillerinde yakından ilişkilidir. Bu açıdan, s-l-m harfleri barışa (selâm) ve ayrıca Süleyman'a da işaret eder (ki onun Mitatrun'la ilişkisi Esin tarafından vurgulanmıştır, *a.g.e.*, s. 109, n.41). Dahası, "barış", genellikle sukunet diye çevrilen, mekânı Süleyman Tapınağı'nda olan, yukarıda belirtildiği üzere rüzgâr gibi yardıma yetişen *Sekine*'yle de ilişkilidir. Yine de Manwë'nin ricacı yönü daha ziyade, yardımı Yüzüktaşıyıcı tarafından istenen aydınlık yoldaşı Elbereth'e aittir. Melkor'un (Morgoth) Manwë'nin kardeşi olması, Guénon tarafından sunulan Mitatrun'la, özellikle de Mikaël ile gölgesi Samaël ile ilgili olarak aktardığı melekbilimiyle uyumludur. Bu son nokta güneşe ait başmelek Mikail'in Mitatrun'la ilişkisiyle ilişkilidir, onun parıldayan temsilcisi olarak.

Efendisi'nde birden daha fazla olarak sadakat inisiyasyonu törenleri çağrıştırılır.

Roma paganlığının sona ermesiyle birlikte, Hristiyan dininden gelen mukaddes bir sadakatın olmayışıyla, Hristiyan âleminin, bu ilhamı İslâm halifelerinin sadakat geleneklerinde bulması şaşırtıcı değildir. Gerçekten, Kutsal Roma İmparatoru'nun otorite iddialarında, halifelere ait ikonografi benimsenmişti ve bu durum, en gelişkin biçimini II. Frederick'in yönetiminde bulmuştu. Bu süreç, İslâm'daki manevî şövalyelik (fütüvvet) yoluna bir cevap ve onun bir taklidi olarak, hem kutsiyet ve hem de sadakat işlevlerine sahip olduğu iddiasındaki Hristiyan şövalye tarikatlarının gelişmesiyle karşılaştırılabilir. Fütüvvet, Peygamber ile Ashabı'nın örneği temelinde örüntülendirilmişti ve en uygun ifadesini halifelerin yönetiminde bulmuştur.[15] Hristiyanların bazen Müslümanlarla birlikte savaştıkları Orta Çağ İspanyası'nda, Hristiyan şövalyelerin kılıçları Kur'anî formüllerin Latince çevirilerini bile taşımaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nda manevî fütüvvet gelenekleri, her şeyden önce piyade olan Yeniçeri muhafız askerlerinde vücut bulmuştu; bu nedenle, Yeniçeri askerleri, Hristiyan şövalyeler tarafından, en dikkate değer biçimde de Viyana'da Osmanlı ordusuna karşı savaşan orduların bir komutanı olan Sobieski tarafından benimsenmeye başlandı. Teolojik karşıtlığa rağmen ve Hristiyan vahyinde noksan olan sadakat boyutuyla birlikte, İslâm'ın bu alandaki etkisi büyüktü. Bütün bunlar, vahiyle ilişkisinde dünyevî ya da kraliyet iktidarının doğal "pasifliği"yle ilgilidir ve İslâm vasıtasıyla Hermetik bilimlerin etkide bulunmasına tekabül eder.

Roma imparatorlarına ait olan, bütün peygamberlerin imgelerinin bulunduğu kutunun varlığı, imparatorluk işlevinin, Hristiyanlığa, nebevî vahyin tarihsel bir silsilesinden daha az olarak dayandığını gösterir. Osmanlı İslâm orduları Orta Çağ'ın sonlarında İstanbul'u fethettiğinde, kent gerçek bir Rönesans'la yenilendi. İki kıtanın ve iki denizin birleşme noktasında bulunan İstanbul, yalnızca ismini değil, ama aynı zamanda Osmanlı yöneticinin şahsında impa-

15. Bkz. *The Royal Book of Spiritual Chivalry*'ye giriş. –Simyasal çalışmanın evrelerine tekabül eden renkler olan– Hermetik siyah, beyaz ve kırmızının her iki kesimde de sürekli kullanıldığına da değinilmelidir.

ratorluğa ait köşetaşı olma işlevini de sürdürdü* ve kentin imparatorluk gelenekleri de, doğal olarak, Hatemü'l-Enbiya'nın dininin hizmetine girdi. Doğu Roma'nın Osmanlılar tarafından daha da muzaffer bir hâle sokularak yenilenmesiyle ilgili olarak, Tolkien'in Minas Tirith hakkında söyledikleri burada da ifade edilebilir: "Şehir o güne kadar, hatta ilk şaşaalı zamanlarında olmadığı kadar güzel olmuştu ... ve dünyanın Üçüncü Çağı'nın sona erip yeni bir çağa geçilmesiyle geçip giden o yılların ihtişamı kaldı akıllarda".[16] Yeni egemenliğin simgesi olan yıldızla çevrili hilal bile, Bizans ile Osmanlı ikonografisinin bir sentezidir.

Benzer şekilde, Aragorn'un Minas Tirith'in yenilenmesi için getirdiği siyah sancak üzerindeki yıldızlarla aya ait bir simge de birleşir. Bu nişanlar aslen Elendil'e aittir: Gondor'u gösteren aya ait Aman Ağacı ile Elendil hanesinin yedi yıldızı. Yukarıda ifade edildiği gibi, yedi yıldız özelde İslâm'da Ashab-ı Kehf ile özdeşleştirilmiştir; Ashab-ı Kehf, yalnızca gemi simgeciliğiyle bağlantılı değildir, ama aynı zamanda Osmanlı döneminde denizcilerin koruyucu velileridir. Bu anlamlar, Ölüler Yolu'nun mağarasından çıkmalarından sonra, Aragorn'u ve arkadaşlarını kente getiren geminin üstünde görülür. Üstelik, Aragorn'un Minas Tirith'e yaklaşması ile İstanbul'daki Osmanlı halifelerinin cülüs törenleri arasında ilginç bir tekabülüyet vardır: kılıçla cülüsünün bir parçası olarak Osmanlı Karalar ve Denizler Efendisi sırasıyla hem ata hem de kayığa biner; Yeniden Dövüşmüş Kılıcın Sahibi de, otorite olurken benzeri bir süreçten geçer. İnançlı'nın yıldızlarının Minas Tirith kentine geri dönmesi, Osmanlılar idaresinde İstanbul'un dönüşümü gibi, "yeni bir çağ"la uyum içinde, hem bir fetih hem de bir restorasyon olarak görülebilir. Kesinlikle bu restorasyon unsuru Tolkien'in görüşüne hakimse de, birincisi de eksik değil-

---

* Yazar burada İstanbul'a sürekli olarak "Contantinople" diye atıfta bulunuyor. Tarih boyunca ismi sürekli değişen kentin Osmanlı döneminde isminin aynı kaldığına dair ise hiç bir kaynak göstermiyor. ç.n.

16. "Vekilharç ile Kral" [Türkçe baskı, s. 275] . Bu özdeşliği ortaya koyar gibi, Tolkien, Minas Tirith'in Gondor halkının "tark" dediği, küçümseyici bir biçimde kullanılan "Türk"ten pek farklı olmayan düşmanları olduğunu belirtir.

dir; çünkü Aragorn'un ortaya çıkışında, Kentin Vekilharcı kendi egemenliğinin bitmekte olduğunu algılar.[17]

Roma'nın fethedilmesi İslâm Peygamberi'nin hadisinde vadedilirken ve Doğu Roma'yı yenilemek Osmanlıların onuru olurken, Roma'yla ilgili bir başka beklenti de aktarılmıştır. Bir anlamda iki kent de, coğrafî olarak ayrıysa da, bir gerçeği, yani İmparatorluğun bir merkezini temsil eder. İstanbul'un İslâm tarafından fethedilmesi, bu İmparatorluk merkezinin onun tarafından tarihsel miras olarak alınmasını temsil eder ve bu nedenle eskatolojik bir umuda yükseltilen Roma'nm fethinden ayrıştırılabilir; böylece büyük Kenti fethedecek olan Mehdi'dir. Tuhaf bir biçimde, "Kızıl Elma Kehaneti" olarak alandırılan bu beklentinin Türkçe "nar"* kelimesiyle ilişkili olduğu gösterilmiştir.[18] Yine, Tolkien, ona simyasal çalışmasında en önemli anlamı vererek, bu kelimenin Arapça anlamını çağrıştırır; Tolkien'in yalnızca Anárol ile Narsil'i değil, ama daha manidar olarak "(Batı) Güneşinin Kulesi"nin adı olan Minas Anor'u türetmiştir. Nar kelimesi nar meyvesini ve bu nedenle de Granada kentini de işaret ettiğinden, İspanya'da İslâm'ın bu son kalesinin yeniden fethedilmesi Batı İslâmının eskatolojik bir umudu olmuştur. Bu nedenle bu "kehanet" yeniden fethetmeyi de işaret eder.

Tolkien'in Minas Tirith'i betimlemesi, hayli özenli bir biçimde kentin yapısını izler. Yine, Roma ile Doğu Roma yedi tepeye sahip bir alana konumlanırken, hangi Roma'nın duvarlarının belirli şekilleriyle hatırlanması gerektiği hiç bir biçimde belirli değildir. Ancak, Ro-

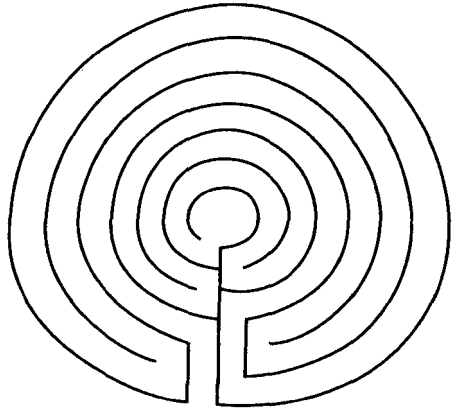
---

17. Aragorn'un başka bir hakimiyetin sonunu işaret eden siyah yelkenleri motifi haklı olarak Theseus'un geri dönüş mitiyle ilişkili kılınmışsa da, hatırlanmalıdır ki meşhur simyacı Micolas Flamel benzer şekilde bu mite simyasal süreci betimlemek için başvurmuştur.

* Yazarın "nar" kelimesinin Türkçe olduğunu belirtmesi, zannedersem, bir yanlış anlaşılmanın neticesi. Kelime Türkçeye Arapçadan girmiştir. Ancak aşağıda vurgulayacağı üzere Türkçede bir de meyve olarak "nar" vardır. Bu arada İslâm ve özelde de Ayasofya bağlamında "Kızıl Elma" efsanesinin bir yorumu için, S. Yerasimos'un İletişim Yayınları tarafından yayınlanan *Türk Metinlerinde Konstantiniye ve Ayasofya Metinleri* adlı kitaba bakılabilir. ç.n.

18. Bkz. Hasluck, *Christianity and Islam Under the Sultans*, ilk kez 1929'da Oxford'ta yayınlanmıştır.

ma'yı yedi duvarlı bir kentle birleştiren dikkat çekici bir imge vardır: Şeyh-ül Ekber Muhyiddin İbn-i Arabi ekolünün "Kent Tılsımı". Bu tılsım Mehdi'nin fethettiği büyük kenti ve bu nedenle eskatolojik Roma'yı temsil eder. Çembersel "surları"nın her birisi, bir "kapı" içerir ve Tolkien'in Minas Tirith'i betimlemesi gibi, onun surlarının kapıları bir çizgi gibi değil bir labirent gibidir. Dahası, bu düzenlemedeki bir çizgi, iç döngüsünden öteki döngülere doğru bir yönde yayılır; tıpkı Minas Tirith'in en üst düzeyden bütün surlarına doğru kule yapan kayadan köprü gibi. Bu tılsım Roma'nın ezoterik bir temsilidir, coğrafî değil; hayalî tarihinde Tolkien kendi Roma'sını tastamam böyle coğrafî bir şekille resmetmiştir.

Kent Tılsımı

6

CANLI AĞAÇ

Minas Tirith'in dışında Kaynak Avlu vardır; burada, kuru ve çıplak "tek bir ak ağaç", "Kral dönene kadar"ki bütün Vekilharç dönemi boyunca öylece durmuştu. İmdi, Tolkien'in kenti özenle yapılandırmasında, yukarıya doğru yükselen yedi döngüsel sur dizisi, açıkça, geleneksel kozmolojideki Sema'nın yedi katını hatırlatır. Bu nedenle Minas Tirith'in iç ya da merkezî döngüsü, güneşin "merkezî" ya da kutupsal Semavî katına tekabül eder; böylece asıl isim olan Minas Anor ya da "Güneş Kulesi" tastamam uygun bir adlandırmadır. Kaynak Avlu, kentin iç döngüsüne yerleştirilmiştir; yine de bu döngü zirvededir ve böylece kaynak ile ağaç özellikle Semavî katların zirvesindeki Cennet'i hatırlatır. İslâmî kozmolojide, mukaddes Tuba ağacı, Kevser kaynağının ve havuzunun etrafında olarak betimlenmiştir.

Tolkien'in kozmolojisinde Ak Ağaç, kendi mukaddes ve "ölümsüz" Aman toprağından çıkar. Bu kuru ağaç imgesi için hatasız bir ortaçağ kaynağı vardır; bu ağaç, dünyevî Cennet'le de özdeşleştirilmiştir. Bu motifin çeşitli adlandırmaları Güneş Ağacı, Kuru Ağaç ve Yal-

nız Ağacı da içerir ve Arapça bir kaynakla ilişkilendirilmiştir.[1] Tolkien'in ağacı hem yalnız ve hem de kuru iken, ayla özdeşleştirilir ve bu nedenle güneşe ait değil, aya aittir. Yine de bu ortaçağ motifi, bir iki ağaç, yani güneş ile ay simgeciliğine kadar izlenebilir ve böylece Tolkien'in kozmolojisi güneş ile ayla uyum içindedir; çünkü "tek bir ak ağaç" daha önceden iki ağaçtan geriye kalmış olan şeydir. Ortaçağ efsanesinde, bu ağaçlar, Büyük İskender'in faniliğini ilan ederek girişi reddedilen bir Yeryüzü Cenneti'nin sınırları içinde dururdu.[2] Yukarıda belirtildiği gibi, İskender örneği, kutsal otoriteyi dünyevî iktidarla birleştirir ve bu nedenle o, İki Boynuz Sahibi* olarak bilinir. İslâm'da onun bir peygamber olduğuna dair bir görüş de vardır; rivayetlerde, onun, krallığı bütün yeryüzüne yayılan iki müminden birisi –diğeri de Süleyman'dır– olduğu zikredilir. Yine de dünya çapındaki hakimiyetine rağmen, hırsı fani olmasıyla sınırlıdır ve Yeryüzü'nde Cennet alanı ona kapalıdır. Bir anlamda, iki ağaç, Yeryüzü Cenneti'nın dışındaki bir perspektife ait olan, bir simgenin iki ayrı veçheleridir gerçekte; birlikteki aynı simge, Hayat Ağacı, içeride bulunur. Tolkien'in ölü ağacı, İnançlı Kralı'nda vücut bulan birliğin kaybedilmesine tekabül eder.

İskender'i kaynakla ilişkilendiren başka bir kıssa daha vardır. Batan güneşin ötesine yolculuk eden İskender ve eşliğindekiler, Hayat Kaynağı'nı [Ab-ı Hayat'ı] arar. Bir kez daha, İskender için cennete ait kaynağı ve onun bahşettiği ölümsüz hayatı elde etmek için değildir bu; yine de eşliğinde bulunanlardan birisi bunu yapar. Efsanelerin bazı versiyonlarında, bir balık pişirirken kaynağı bulan aşçısıdır ve aşçının adı, dikkat çekici bir biçimde İdris'tir. Bir çok rivayette bu kişiye el-Hızır, "Yeşil" denilir; Sufi şair Nizamî ise, bu kişinin İlyas olduğunu belirten "Roma ihtiyarlarının bir anlatısı"nı aktarır. Böylece bu

1. J. Evola, *Le Mystére et l'idée impériale gibeline*, Éditions Traditionnelles, 1967, s. 68-9. Sayfa 61'de Evola, Kuru Ağacı özellikle "'Dünyanın Kralı'nın konutunun bir resmedilmesi"yle özdeşleştirir.
2. Bu efsanenin İslâmî bir versiyonunda, ağaçlar tek bir Konuşan Ağaç haline gelmiştir; ama hem eril ve hem de dişil kafaya sahip olarak; böylece simgesel ikilik bozulmadan kalmıştır.

* İskender'in bir isminin de Zülkarneyn olduğunu ve bunun iki boynuz sahibi anlamına geldiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. ç.n.

kıssa da İskender'in hakimiyetinin sınırlarını işaret ederken, İdris ve İlyas olarak belirtilen ve bu nedenle Üç Defa Büyük Hermes olan bir başkasının da İskender'in elde etmeye çalıştığı şeyin bilgisine sahip olması dikkat çekicidir.

Bütün versiyonlarıyla ortaçağa ait bu ağaç motifi, her şeyden önce, mümin İskender'in mükemmel bir biçimde vücut kazandırdığı imparatorluk hakimiyetiyle ilişkilidir. Tolkien'in ağacı, aya aittir; Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Gazi'nin rüyasında, ay, onun sinesine girer ve buradan bir ağaç yükselir; bu ağaç da benzer şekilde aya aittir ve üstelik İstanbul'a, Doğu Roma'ya doğru yönelir.[3] Süleymannâme'de Osmanlı yöneticisinin dikkat çekici bir resmedilişi de vardır; burada, Büyük İskender'den miras kalan "yedi halkalı" ve "dünyayı-gösteren" yakut bir kap tutan, bir kaynak ile ağacın ortasında bir avluda tahtta oturan "İkinci Süleyman" resmedilir.[4] Burada Emir-ül Mü'minin'in nişanları, her ikisi de Tolkien'in İnançlı Kralı'na haklı olarak ait olan, Kaynak Avlu'daki Gören-taş ve Ağaç'la kıyaslanabilir.

Orta Çağlar'da, bir motif olarak kuru ağaç, özel olarak Roma ve adil yönetimin yokluğu ile özdeşleştirilmişti. Bu nedenle, ağacın "kuruluğu", Ashab-ı Kehf'in "uykusu"na ve böylece de zulüm döneminde velayet hiyerarşisinin gizliliğine yakından tekabül eder. Osmanlı dönemlerinde, Ashab-ı Kehf, yukarıda zikredildiği gibi, aziz tutulmuş ve üstelik Mehdi'nin yedi vezirinin temsilleri olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, her Osmanlı veziri, ilâveten, bu Ashab-ı Kehf'ten birisinin de ismini benimsemiştir; bunun muhtemel nedeni, Mehdi'nin vezirlerinin isimlerinin bilinmemesidir. Danışmanları benzer şekilde yedi olan Zülkarneyn ile yedi yıldızlı takımyıldızı olan Ashab-ı Kehf,

---

3. Şeyh Muhyiddin'in, ağaç amblemine sahip Osmanlı devletini, *Şeceretü'n-Numaniye fi devleti'l-Osmaniye*'de öngördüğüne inanılır. [Bu kitabın gerçekten Şeyh-ül Ekber'e ait olup olmadığı konusunda kuşkular vardır. ç.n.]
4. Esin Atıl'da reprodüksiyonu bulunmaktadır, *Süleymanname: The Ilustrated History of Süleyman the Magnificent*, Abrams, 1986, s. 216. Halife burada Çark-ı Felek'in Efendisi olarak resmedilir; çünkü yukarıda Tolkien'in silmarilli'si ile ilgili olarak zikredilen bir simge olan, çintamani örüntüleri üzerinde tahta oturmaktadır.

Kutsal Kur'an'da aynı surede zikredilir; bu sure, rivayetlerde, Deccal zamanı yaklaştığında özel önemi haiz olarak zikredilmektedir.[5] Üstelik, Roma'nın kuru ağacının yeşermesi, tastamam, Deccal ordularına karşı eskatolojik zaferle özdeşleştirilir.[6] Böylelikle ağaç, yedi yıldız ve İnançlı Kralı'nın tacı, *Yüzüklerin Efendisi*'nde Karanlıklar Efendisi'nin ordularına karşı yükselen sancağın hayli kat'î ve dikkat çekici nişanlarıdır.

Dikey olarak yeryüzü ile gökyüzünü bağlamasıyla ağaç, Sema ile Yer'in birleştiği kozmik eksen ya da kutbun bir simgesidir ve özellikle burada, her şeyden önce Kutup Yıldızı etrafında dönen Büyük Ayı'yla ilgili yedi yıldızla birliktelik içindedir. Eskatoloji bağlamında ağacın yeşermesi, cihanşumül bir "Yeryüzünde Gökyüzü Krallığı"nın kurulmasıyla Sema ile Yer'in birleşmesini işaret eder. İslâm eskatolojisinde, Peygamber Muhammed'in varisi olarak Yeryüzü'ne şifayı ve Semavî yönetimi getirecek olan ve Büyük İskender'in elde edemediğine erişecek olan, Halife el-Mehdi'dir; çünkü Yeryüzü Cenneti özellikle zamanın sonuna aittir. Tıpkı İslâmî bir rivayetin Nûr-u Muhammedî'nin varlığının ölü bir ağacı yeşertebileceğini aktarması gibi, Ak Ağacı yeşertebilecek olanda, Elendil'in Yıldızı'nın mirasçısıdır yalnızca. Kuru ve çıplak ağaç canlı bir ağaca ya da daha ziyade "hayat ağacı"na dönüşür. İmdi, "beyaz" sıfatının özel simyasal bir anlamı vardır;

---

5. Belirtilmelidir ki Tolkien'in döneminde, Katoliklik ile İslâm arasında, özellikle Louis Massignon'un çabalarıyla, Ashab-ı Kehf konusundaki ortak inançlara vurgu yapan, bir anlayış geliştirme çabası vardı; onun bu mesele hakkındaki yazıları, Süreyya burcu ile Roma için ve eskatolojide Ashab-ı Kehf'in önemini zikreder. Bkz. "Le culte liturgique et populaire des VII Dormants Martys d'Ephese (Ahl al-Kahf): Trait d'union orient-occident entre l'İslâm et la Chrétienté", *Opera Minora* içinde; ayrıca, hâlihazırdaki bağlamımız için hayli dikkat çekici olan, Ashab-ı Kehf'in isimlerinin bir ağaç biçimindeki kaligrafik bir resmi için de buraya bakılabilir. Ashab-ı Kehf'in Süreyya burcuyla özdeşleştirilmesi konusunda denebilir ki yedi vezir Büyük Ayı takımyıldızına işaret eder; çünkü Kutup Yıldızı'na tamamıyla odaklanan, bu yedi yıldızdır. [Bu arada, Süreyya burcunda bulunan gözle kolaylıkla görülebilen altı yıldız olduğunu; Grek mitolojisinde Atlas'ın kızlarının adlarıyla anılan bu altı yıldızdan bir yedincisinin daha olduğunu, ancak bu yıldızın saklandığına ya da kaybolduğuna inanıldığını belirtmek gerek. ç.n.]
6. Evola, *age*, s. 61.

çünkü o, Gandalf örneğinde zikredilmiş olduğu gibi, simyasal çalışmada bir evreye işaret eder. Bu evreye yalnızca "ölüm" vasıtasıyla ulaşılabilir ve ona "beyazlama" denilir; çünkü saflaşmış ve böylece Cennete ait bir hâli temsil eder o.

Roger Bacon, Tolkien'le yalnızca Katolikliği değil Oxford Üniversitesi'nde bir kariyeri de paylaşan, Hermetik bilimleri Hristiyan âlemine aktaran bir kişiydi. Bu "Doktor Mirabilis"e* bir Görme-taşı kullanımı atfedilse de, Simya'nın Bacon için değeri, aslen, hakim olarak peygamberlerde vücut bulan Cennetsel bir hâli düzenleyebilmesinde yatmaktaydı ve bu özlem de ayaltı dünyayla özdeşleştirilmişti. Tolkien için, Batı İnsanları, tastamam, daha önceden Ak Ağacın büyüdüğü, Númenór adını verdiği ayaltı dünyaya aitti. Batı İnsanları'nın özlemi, tam anlamıyla aslen Aman cennetine ait olan ağacın yeşerdiği anda; Aragorn'un, özleminin, kısmen, "kanı... hiç karışmadan Batı soyundan" olmasıyla ilişkili olduğunu teyid ettiği zaman hatırlatılır. Bacon için, şifa bilimi, peygamberlerin bilgisine aittir;[7] Tolkien için, İnançlı Kralı'nın varisi "bir şifacının elleri"ne sahiptir.

Roger Bacon'un Hermetisizmi Şehabeddin Yahya Sühreverdi'nin öğretileriyle bağlantılıydı; Sühreverdi, klasik felsefenin arketiplerini Kutsal Kur'an'ın ışığında kadim İran melekbilimiyle biraraya getiren Hermetik öğretilerin yeni bir formülasyonu olan İşrakî ("aydınlanma") felsefenin kurucuydu. Bu unsurlar Tolkien'in eseriyle ilişkili olarak burada daha önceden zikredildi; gerçekten, Sühreverdi'nin etkisi, Eärendil'in doğum yeri ve Elflerin büyük kalesi olan Gizli Gondolin Kenti'yle Tolkien'in eserinde özellikle görülür. Sühreverdi, İran'ın eskatolojik kahramanlarının kalesini, yedi sura sahip olarak betimler; bunların her biri farklı maddeden yapılmıştır;[8] dikkat çekici bir biçimde, Tolkien'in Gondolin'in yapısı da böyledir. Gondolin Orta-

---

* Doktor Mirabilis" Bacon'a takılan Latince bir isimdir ve "hayret uyandıran doktor" anlamına gelir.

7. Bacon'un tıbta Simya bilimine vurgu yapması, daha sonraları, Hermetisizme inisiyasyonunun Osmanlı İstanbul'unda olduğuna inanılan Paracelsus'un çalışmasında tam gelişmesini bulmuştur. Hermetisizmin bu kolu, Oxford'ta, daha sonra, Robert Fludd'un çalışmasında temsil edilmiştir.

8. Bkz. Henry Corbin, *Face de Dieu, Face de l'homme.*

dünya'nın İlk Çağ'ına aitse de, döngüsel yapısı, yedi suru, kaynağı, Aman ağaçlarını canlandırması ve her iki kentle de özdeşleşen Ecthelion ismiyle, onun ihtişamının birçoğu Gondor'da uygulanmıştır. Yine de Sühreverdi'nin İşrakî ekolü Doğu'nun ışığına adanırken, Tolkien'in Batı'nın ışığına döndüğünde kuşku yoktur.

Ragor Bacon'un Simya çalışması, fizyonomik tanıma gücü de dahil olmak üzere, Aristo'nun Büyük İskender'e öğrettiği ezoterik öğretileri içermeyi amaçlayan Arapça bir kitabı keşfetmesiyle başlamıştır. Yazılarında bu kitaba geniş atıflar yapar ve ona *Secretum Secretorum* adlı bir yorum yazar;[9] bu yorum, anlamlı bir biçimde, Latin simyasının özü olarak düşünülen ve daha önceki formülasyonunda İslâm'ın

Roger Bacon

9. *Secretum Secretorum*'da simyasal iksire bazı dikkatler çekilmiştir. Kendi açısından Tolkien, *Yüzüklerin Efendisi*'nde, Elflerin "miruvor"undan Ent birasına ve Şifa Evleri'nin kralfoyasına kadar, Simyasal iksirlere göndermelerde bulunur. Yine de, böyle iksirlerin belirli kullanımları vardır ve ölüme çare değildirler. Tolkien, Númenórluların "değişmez sonsuz hayat" arayışlarına dair hatayı kat'î bir dejenere olmuş Hermetisizm imgesiyle aydınlatır: "Çocuksuz hükümdarlar yaşlanıp saraylarında hanedanlarının armalarını düşünerek oturdular; gizli odalarda buruşuk yüzlü adamlar kuvvetli iksirler yaptılar ya da soğuk, yüksek kulelerde yıldızlara sorular soruldu." ("Batı'daki pencere" [*İki Kule*, Türkçe baskı, s. 327-8]) Son örnek, kuşkusuz ki, daha önceden zikredilen "yıldızları seyreden bilge adamlar"ın tam zıttıdır.

Simyası'na sahip olan kadim bir metini, Üç Kere Büyük Hermes'in Yakut Tableti'ni de içerir. İslâmî kaynaklara göre, Yakut Tablet, "Tılsımlar Ustası"[10] Tyanalı Apollonius tarafından, bir yeraltı odasında, doğrudan Hermes'ten alındı ve tablet, onu Büyük İskender'e veren Aristo'ya geçti.

Roger Bacon'un Arapça kaynağı, *Sırrü'l-Esrar*'dı; bu, tam o dönemlerde, Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin ibn-i Arabi'nin bir krallığın makrokozmosu ile mikrokozmosunun tekabüliyeti hakkındaki bir çalışmasına model sağlayan bir çalışmaydı. Şeyh ül-Ekber, daha sonra, hayli ilginç bir ismi olan dikkat çekici bir eser daha yayınladı: *Ankâ'u Muğrib fi Hatmi'l Evliyâi ve Şemsi'l-Mağrib.*[11] Bu eser, Batı ışığına ya da daha ziyade Halife el-Mehdi'nin Batı Güneşi'nin hakikatine adanmıştır. Bu eser, Minas Tirith'in yapısıyla karşılaştırılan Kent Tılsımı'nın kaynağıdır. Öyleyse burada, Büyük İskender'e münasip görülen bilgileri içeren Arapça bir kaynaktan, Oxford'ta başka bir Katoliğin eserinde içerilen Bacon'un simyasının mirası, beklenmedik bir biçimde, yedi yüzyıl sonra, İslâm mistisizmine ait olan *Sırrü'l-Esrar*'ın büyük bir zuhuruyla yeniden birleşir. Bu simyasal miras, eskatolojik bir Cennet'ten yükselen Batı Güneşi'nin ışığında, İskender efsanesindeki ağaç gibi yeşermişti.

---

10. Gerçekten simyacı Cabir İbn-i Hayyan, Apollonius'u, "üç kere üç"ün tılsımlı karesinin kaynağı olarak zikreder.
11. Bkz. Geral Elmore, *Islamic Sainthood in the Fullness of Time*, Brill, 1999. Bu çalışma, Ankâ'u Mağrib'in tam elyazmalarının listesini içerir ve bunlardan birisi Roma'da Vatikan'ın elindedir.

7

AZİZ TAŞI

Ankâ'u Mağrib fi Hatmi'l-Evliyâi ve Şemsi'l-Mağrib adıyla ilgili olarak belirtilmelidir ki Arapça "anka"nın "roc"[1] olarak çevrilmesi, tam olmayabilir; gerçekte gizemli "anka" için *Yüzüklerin Efendisi*'nin Kartal'ından daha iyi bir imge bulunamazdı. Arap mitolojisinin bu kuşunun hakim niteliği, muazzam boyutlarda ve tamamıyla doğaüstü unsura sahip bir kartalın niteliği şeklindedir. Üstelik, Tolkien'in "Kartal"ı seçmesi, hem İmparatorluk Roması'nın[2] nişanı ve hem de Peygamber'in Kartal adlı Kara Sancağı'yla bir özdeşlik kurar; yine daha kesin bir biçimde, Paracelsus'un yazılarında, simyasal bir "phoenix"e [Anka'ya] "Uçan Kartal" adı verilir. Gandalf "ateş ve ölüm"le Ak Gandalf'a dönüştüğünde, Arif velinin ankavari yeniden doğumunu göstermek için ortaya çıkan, Kartalların Efendisi'dir. Aragorn "Ölüler Yolu"ndan ve savaş ateşlerinden geçtikten sonra Minas Ti-

1. Satrançta Hristiyan âlemi tarafından İslâm dünyasından aktarılan Rook ya da Kale, "roc"un, kulenin ve şövalyeliğin galibiyeti anlamlarını birleştirir. ["Roc" anka kuşu anlamına gelse de anka için daha sık olarak kullanılan kelime "phoenix"tir. ç.n.]
2. "Anka" Osmanlı hanedanının da bir nişanıdır.

rith'e girerken, Kral Elessar'ın kehanette bulunduğu gibi Kartal nişanına yerleştirilen, "Elftaşı" denilen yeşil taştan tanınır. Dahası, Aragorn gençliğinde Minas Tirith kentini ziyaret ettiğinde, bunu Thorongil "Yıldız Kartal" olarak gerçekleştirmiştir.

Tolkien'in Kartal'ının yeşil cevher ya da zümrütle özdeşleştirilmesi, Anka'nın yuvası olduğuna inanılan zümrüt Kaf dağını hatırlatır. İslâm kozmolojisinin bu zümrüt dağı dünyayı çevreler ve onun en uç sınırına yerleştirilmiştir;[3] bu nedenle de Sema ile Yer'in buluşma noktasıdır. Hem bu zümrüt dağ ve hem de yer ile gök arasında hüküm süren devasa anka, İslâm'da, bu dünyevî hayatta semavî otoritesini elde eden veliyi simgeler. Böylelikle Kartal ya da Orta-dünya'nın "Efsanevî Ankası", Kral Elessar'm işareti olan Elftaşı'mn, "Batı Güneşi"nin yerini tutar; Orta-dünya'nın en bilge velisi olan ve bir çağın sonunda iyi'yi düzenleyen, sık sık da Kartallar Efendisi tarafından doğurulan Gandalf'ta, en azından Üçüncü Çağ için, bir "hatem-ül evliya"[4] haline dair bir imayı görmek zor değildir: "çünkü bütün bu olanların başlatıcısı odur ve bu onun zaferidir".[5]

Elftaşının yeşil zümrüdü, *Yüzüklerin Efendisi*'nin daha başlarında anılmaktadır; kitabın düzeni açısından Eärendil'in ayırdedici bir işareti hâline getirilir o ve Eärendil'in hikâyesini anlatan [Bilbo], daha sonra, eseri hakkında şunu demek durumunda kalır: "İşin aslı, hepsini ben yazdım. Aragorn sadece şarkıya yeşil bir taş koymamı istedi. Buna pek bir önem veriyor gibiydi. Nedendir bilmem. Onun dışında,

---

3. Bu nedenle, Tolkien'in Kartalı'nı erişilemez "Kuşatan Dağlar"a yerleştirmesi anlamlıdır. Üstelik bu Goldolin Gizli Kenti'nin de yeridir ki onun İran prototipi de Kaf dağının kutsal coğrafyasıyla bağlantılıdır.
4. *Ankâ'u Muğrib'de* bu "Hatemü'l-Evliya", yakutla özdeşleştirilir ve böylece Gandalf'ın yakut Elf yüzüğü takması anlamlıdır. ["Hatemü'l-Evliya", "Seal of Saints" karşılığı kullanılmıştır ve "velilerin sonuncusu" anlamına gelir. ç.n.]
5. "Vekilkarç ile Kral" [*Kralın Dönüşü*; Türkçe baskı, s. 274]. Bu, İstanbul'daki Osmanlı zaferinde Fatih Sultan Mehmet'in şeyhi Akşemsettin'i onurlandırmasıyla kıyaslanabilir; dahası, "ak" "beyaz" [yazar kelimeyi burada Türkçe yazmış; bu nedenle "white"a, sürekli çevirdiğimizin aksine, burada "beyaz" demek durumunda kaldık; ç.n.] ve "şems" de "güneş" demektir.

belli ki bu işin benim boyumu aştığını düşünüyordu..."[6] Bir çokları "nedendir bilme"se de, Elftaşı'nın varlığının temel olduğu Tolkien'in anlatısmda yeşil zümrüdün durumu budur.

Tolkien'in Elflerinin mukaddesliği ve irfanı nedeniyle, Elftaşı tastamam bir "Aziz-taşı" ya da "Arif Taşı"dır. İmdi "Arif Taşı" ya da daha ziyade "Filozof Taşı", Simya'nın diline aittir ve Büyük Eser'de açığa çıkan sırrı işaret eder. Bu özdeşleşme, öncelikle Aragorn'un Moria mezarı geçidini geçtikten sonra onu aldığında ve ikinci olarak da Ölüler Yolu'nu cesaretle geçmesini takiben, Minas Tirith'te onun vasıtasıyla kehanette öngörülen kral olarak tanındığında, Elftaşı'nın hikâyede ortaya çıkma tarzıyla desteklenir. Her iki durumda da, Elftaşı, Yeryüzü'ne saflaştırıcı bir inişi müteakip ortaya çıkar ve böylelikle Basilius Valentinus'a atfedilen yenilenmiş simyasal öğretiyi ima eder: "Yeryüzü'nün içlerini ziyaret et; saflaşma vasıtasıyla gizli taşı bulacaksın". Yeşil zümrüt, bundan başka, Üç Kere Büyük Hermes'in Yakut Tableti'ni hatırlatır; bu tablet simyanın özünü bildirdiğinden, bizzat yakudun Filozof Taşı'yla özdeşleştirilmiş olması şaşırtıcı değildir. Taşın Mülkiyeti, uzun ömürlülükle bilhassa özdeşleştirilir, gerçekten "Arap simyacılar Taş'a sağaltıcı nitelikler atfeden ilk kimselerdi; *Elixir Vitae** kavramının Batı'ya gelmesi de Arap simyacılar vasıtasıylaydı".[7] Elftaşı Elessae belirtir ki "ne olursam olayım ... diğer insanlardan daha uzun yaşayacak ... ol[malıyım]".[8]

---

6. "Nice Buluşmalar", *Yüzük Kardeşliği* [Türkçe baskı, s. 288. Burada *Yüzüklerin Efendisi*'ni bilenler için bir tekrar olacak, ama buradaki alıntıya aydınlatacak bir-iki noktaya değinmek gerekmektedir: Kitabın başında birbirlerinden Shire'da ayrılan Frodo ile Bilbo, Frodo'nun başından geçen nice olaydan sonra Ayrıkvadi'de tekrar buluşur. Bilbo burada Aragorn'un da yardımıyla yazdığı bir şarkıyı bitirir ve okur. Şarkı, Eärendil'den bahsetmektedir. İşte burada alıntı yapılan bölümde Bilbo, şarkı hakkında bilgi verirken yeşil taşın şarkıda nasıl yer aldığına değinmektedir. ç.n.]

* Elixir Viate: Hayat iksiri, ab-ı hayat. ç.n.

7. Mircea Eliade, *The Forge and the Crucible*, University of Chicago, 1978, s. 167.

8. "Vekilharç ile Kral" [Türkçe baskı, s. 278]. Öyleyse, bu, Tek Yüzük tarafından ortaya konulan doğal olmayan dayanıklılık tarafından parodileştirilen bir hakikattir. Benzer şekilde, Yüzüktayflarının "Kara Nefesi" Şifa Evleri'nde kralfoyasını kullanmaya eşlik eden Kral'ın nefesinin bir tersine çevrilmesi olarak tanımlanabilir.

Zümrüt Tablet'in temel bir öğretisi, bireyin "küçük dünyası"nın dışsal "geniş dünya"yla bir örüntü paylaştığıdır. Böyle bir ilişki Kur'an'ın dilinde de ifade bulmuştur: "Biz ayetlerimizi hem âfakta, hem kendi nefislerinde onlara göstereceğiz; öyle ki, şüphesiz onun hak olduğu kendilerine belli olsun".[9] *Ankâ'u Mağrib*'de bu öğreti, velinin kâmilleşmesinin bâtınî hakikatinin zahirî dünyada bir tezahürü olarak sunulan eskatolojiyle birlikte, kâmil hâle getirilir. Benzer şekilde, eskatolojinin bu bâtınî veçhesi, Yüzüktaşıyıcı Frodo'nun Düşman'ın kötülüğünü yok etmek için izlemesi gereken yolla ilgili olarak, *Yüzüklerin Efendisi*'nde de bir yere sahiptir. Yüzüktaşıyıcı bu yol boyunca bir dizi "ölüm" ve "yeniden dirilme" tecrübe eder ve böylelikle Frodo'nun arayışı, sırlara inisiye olan nefsin Batınî yolculuğuna vücut kazandırır. "Ölüm"ler, Hermetik çalışmanın maharetlerini ortaya çıkarır; burada kolayca gözlemlenmelidir ki inisiyatik yolculukta "ne şekilde olursa olsun her türlü hâl değişikliği hem bir ölüm ve hem de doğumdur" ve "gelişmesinin akışı içinde varlık tarafından geçirilen değişiklikler gerçekte sonsuz sayıdadır".[10] Kuşkusuz Tolkien bu inisiyatik ölümlerin önemini, Rivendell Sığlığı'nda ya da Mordor'a girişte olduğu gibi, Frodo, yolculuğunun açıkça yeni bir evresinde "yeniden dirildiği"nde, hayli belirgin bir hâle getirmiştir. Nihayette Kartallar Efendisi yalnızca Gandalf için görünmez; en sonunda Tek Yüzük'ten ve onun "küçük dünya Gollum" üzerindeki etkilerinin şahsileşmesinden kurtuldukları zaman, Hüküm Dağı'nın ateşlerinden Frodo ile hizmetçisi Sam'ı gelip almak için de ortaya çıkar. İslâm mistisizminde, üç terim nefsin veçhelerini tanımlar: nefsü'l-emmâre bis-sû' (kötülüğe teşvik eden nefs), nefsü'l-levvâme (tekdir edilen nefs) ve nefsü'l-mutma'inne (huzur bulan nefs). Nefsin bu üç veçhesi, sırasıyla, Gollum'da, Sam'da ve Frodo'da vücut bulmuştur ve gözden kaçırılmamalıdır ki bu, Aziz George ile Ejderha ikonografisinin de bir anlamıdır.[11] Azizliğin elde edilmesi, gönüle Sekine'nin inişiyle huzur içindeki nefsin [nefsü'l-mutma'inne'nin] kazanılmasıyla belirlenir.

---

9. Kur'an-ı Kerim, XLI, 53.
10. Guénon, *Perspectives on Initiation*, s. 172-3.
11. Bu örnekte at orta veçheyi temsil eder. Gerçekte belirtilmelidir ki Tolkien, kesin biçimde, özellikle Hobbitler'in Gollum'la ilk mücadelesinde, bu iko-

Yedi surlu kentin makrokozmosu için, Yüzüktaşıyıcısı'nın başarısını müjdelemeye bir Kartal gelir. Arayışının tamamlandığı an, "Gölge ayrıldı, Güneş'in peçesi açıldı, ışık dışarı uğradı; Anduin'in suları gümüş gibi parıldadı ve Şehir'in içindeki evlerden insanlar gönüllerinde biriken, kaynağını bilemedikleri bir neşeyle şarkılar söylediler".[12] *Yüzüklerin Efendisi*'nde ilk cildin sonlarıyla iki ayrı hikâyeye ayrılan hem zahirî ve hem de bâtınî eskatoloji, üçüncüsünde, Cormallen Kırları'nda yeniden birleşir. Bu alan yalnızca Cennet bahçelerini çağrıştırmakla kalmaz, ama aynı zamanda onun ismi de "altın çember" anlamına gelir; yalnızca, bu altın, biriktirilemeyecek bir altındır. Gerçekte Cormallen, sahtesinin yani Tek Yüzük'ün altın çemberinin yok edilmesiyle elde edilen simyasal bir dönüşüme işaret eder. Bu süreç, daha mükemmel bir formda "çözmek ve pıhtılaşmak" demek olan "sove et coagula" olarak bilinir.[13]

Altın metaller arasında tıpkı güneşin semavî cisimler arasında olduğu gibidir ve merkezindeki bir noktaya sahip bir çember hem altını hem de güneşi simgeler. Elftaşı üzerine ölümünden sonra yayınlanan bir yazıda Tolkien, mücevheri, Güneş ışıklarını tutar olarak betimler.[14] Filozof Taşı da "Güneşe ait taş" olarak adlandırılır; çünkü simyasal çalışmanın son evresine, Semavî düzeyde güneşinkine tekabül eden bir düzeyde erişilir. Simyasal çalışmanın, yukarıda öncelikle aya ait ve daha sonra da güneşe ait olarak tanımlanan evrelerini geçen Aragorn, Batı Güneşinin Kulesi'ne ulaşır ve bu nedenle, İslâmî eskatolojinin Batı Güneşi'yle özdeşleştirdiğimiz Kral Elessar, Orta-dünya'nın Üçüncü Çağı'nın olaylarının "tamama ermesi"dir.[15] Tolkien'in

---

nografiyi anıştırır. Kuşkusuz Aziz George, İngiltere'nin ve Garter Tarikatı'nın koruyucu azizidir ve İslâm'da el-Hızır, Yeşil Adam olarak bilinir.

12. "Kral ile Vekilharç" [Türkçe baskı, s. 269].
13. Bu süreç, Gandalf Yılandil'in etkisini "çözdüğü"nde ve böylelikle meşhur "Altın Salonun Kralı"nın danışmanı olduğunda, daha küçük bir düzeyde önceden haber verilmiştir.
14. "Elessar", *Unfinished Tales.*
15. Bu simyasal tamama erme, René Guénon'un konu hakkındaki makalesinde belirttiği gibi, mimarî simgecilikte köşetaşının yerleştirilmesine tekabül eder ("The Cornerstone", *Fundamental Symbols of Sacred Science*). Tıpkı Guénon'un köşetaşını hem Simya ve hem de "baş"ın kelime anlamıyla öz-

kelimeleriyle, "Kral güneşin doğuşuyla kapılarından içeri girecek"ken, kent, "karanlık ve ateşten yeni bir güne geçmişti".[16]

Simyasal evrelerin renkleri, "ışığı yukarıya bir alev gibi çıkan tek bir" mücevher taşıyan "Ak" Taç "kara" bir şapkadan çıkarıldığında hatırlatılır.[17] Dahası, Taç'ın mücevher taşları Hermes'in taşlı tacını hatırlatır ve tepedeki taşlar da Hermes asası biçimindedir; çünkü Rivendell'den getirilen Númenór kalıtları, bu simyasal çalışmanın anahtarını işaret eder: Annúminas'ın Kral Asası "Hermes Asası"nın eksenini sağlar ve böylelikle kozmik eksen ya da kutubu resmeder;[18] Barahir Yüzüğü'nün "ikiz yılanı" ikonografiyi tamamlar. Barahir Yüzüğü, tesadüfen, Tolkien'in hayal dünyasında, İnsanlar ile Elflerin Soylarının birleşmesini temsil eder ve kuşkusuz İki Soy da, kralın Arwen Evenstar'la uzun süredir beklenen evliliğiyle birleşir. Simya'nın tamama ermesinin en iyi bir biçimde güneş ile ayın birleştiği "evlilik"le simgeleştirilebildiği söylenebilirken, Tolkien güneşe ait Elassar'ı, özgül olarak aya ait olmayan bir akşam ışığıyla evlendirir; yine de "Evenstar" ismi, Elendil Yıldızı'yla ilişkili olmayan aşkın bir unsur çağrıştırmaktadır ve böylelikle bu evlilik, bir taraftan kralın başarısının tamama ermesini ve diğer taraftan da İnsanlar'm yönetiminin za-

---

deşleştirmesi gibi, Tolkien'in Elftaşı'nın da Dúnedain'in "Başkanı" olması manidardır. Ayrıca farkedilmelidir ki tıpkı köşetaşının hem ilke ve hem de nihaî başarıyı temsil etmesi yanında, onun simgeciliği özel olarak Muhammedî bir anlama sahiptir; çünkü Nûr-u Muhammedî, Hatemü'l-Enbiya'da vücut bulan, yaratılışın ilkesi olarak düşünülür. Peygamber Muhammed'in kelâmıyla: "Peygamberler arasındaki yerim, tıpkı şuna benzer: bir adam bir duvar örer ve onu tek bir tuğla haricinde bitirir. İşte ben o tuğlayım ve benden sonra ne resul ne de nebi gelecektir".

16. "Vekilharç ile Kral" [Yazar alıntının "Vekilharç ile Kral"dan yapıldığını söylüyorsa da, tırnak içindeki ilk bölüm "Vekilharç ile Kral"tan bir önceki "Cormallen Kırları"nın son cümlesi; Türkçe baskıda s. 262. İkinci bölüm ise muhtemelen "Vekilharç ile Kral"dan. Ama Türkçe baskıdaki yerini tespit edemedim. ç.n.]
17. "Vekilharç ile Kral". [Türkçe baskı, s. 274].
18. Bu nedenle kral asası önceden Aragorn'a verilmez; Elrond'un ona söylediği gibi: "Annúminas Asası'nı tutuyorum, çünkü onu henüz haketmedin." (Ek A) [*Yüzüklerin Efendisi*'nin Türkçe baskısındaki Ek'ler seçmelerden oluştuğundan, yukarıda alıntılanan bölümü içermez. ç.n.]

mansız kutsallığın kadın bir varisi tarafından yenilenmiş kutsanmasını tezahür ettirir.

İmdi simyasal dönüşümün başarısı, Filozof Taşı'nın varlığına bağlıdır. Bu taş vasıtasıyla, minerallar alanında altın üretilir; bitkiler alanında bir ağacın yeniden yeşermesi elde edilir; hayvanlar arasında Anka küllerden doğar. Tolkien, Elftaşı ve Yıldız Kartalı olan Aragorn'u simyasal betimlemesinde bunların her birini dahil etmekten geri kalmaz: "Altından olan şey, parıldamaz ... Don derin köklere erişemez ... Küllerden bir ateş tütmeli".[19] İlhamını doğrudan İslâmî kaynaklardan alan[20] Gülhaççı Hermetisizm geleneğine göre, Simyanın Büyük Çalışması, "Güneşe ait Hisar"da mukim olan Elias Artista tarafından yönetilir; bu Hisar, "ayrıca, 'Ölümsüzler'in mekânıdır ve 'Dünyanın Merkezi'nin bir veçhesini temsil eder".[21] Burada, Tolkien'in Güneş Kulesi'ni Güneşe ait Hisar ile özdeşleştirmesi yeterince aşikârdır. Üç Defa Büyük Hermes'in biçimlerinin, "merkez"in birliğinde birleşmesi gerekmesi de şaşırtıcı olmamalıdır; çünkü Tolkien, Hermes'in simgelerini, uzun hayata sahip kralının tahta çıkışına dahil etmekle kalmamıştır.[22] Tıpkı Elftaşı'nın asıl taşıyıcısı Eärendil'in İdris ya da İlyas peygamberlerle ilişkili olması gibi, güneşe ait kulesinde Elessar da, güneşe ait meskenindeki İdris'i hatırlatmakla kalmaz, ama aynı zamanda İlyasî işlevin özgül olarak simyasal formülasyonu olan

---

19. Tolkien Aragorn'un ismindeki ar- unsurunun anlamını vurguladığı için, Sebottendorf'a göre, ar "rune"u, "Aryan'ı, aslî olan ateşi, güneşi ve kartalı işaret" ettiğini hatırlatmak ilginçtir (Joscelyn Godwin'den alıntı, *Arktos*, Adventures Unlimited, 1996, s. 55). ["Rune", eski Germenlerin kullandıkları alfabedeki bir harftir. ç.n.]
20. Bkz. Özellikle "Rose-Cross & Rosicrucians", Guénon'un *Perspectives on Initiations*'u içinde. Bu bağlamda, Sufi Şeyh Abdulkadir Geylani'nin müritlerinin "tac"ını süsleyen "mistik gül" nişanının, tastamam simyasal çalışmayla ilişkili renkleri içerdiğini ve ondokuzuncu yüzyılla birlikte beş köşeli yıldız daha aşikâr bir biçimde resmedilse de, bu gülün merkezinin, Süleyman Mührü'nü resmettiğini belirtmek önemlidir.
21. René Guénon, "Hermes", *The Sword of Gnosis*, Penguin, 1974, s. 375.
22. "Kanatlı ayakkabılar" Hermes'e ait olduğundan, Aragorn için "Kanatayak" ismi başka bir örnek olarak hatırlanmalıdır. [Bkz. "Rohan Süvarileri", *İki Kule*, s. 38. ç.n.]

Elias [İlyas] Artista'yı da hatırlatır.[23] Paracelsus için, bu Elias Artista henüz ortaya çıkmamıştır ve dahası Paracelsus şu öngörüde bulunur ki onun gelişi döneminde "açığa çıkması gereken hiç bir gizli şey olmayacaktır". Bu kelimeler simyasal "gizli taş" formülasyonunu hatırlatmakla kalmaz, ama aynı zamanda daha dikkat çekici bir biçimde –Elftaşı'mn sahibi için "öngörülen" Elessar ismi de simyacıların Elias Artista beklentilerini çağrıştırır; çünkü her iki isim de El-s-ar harflerini paylaşır.

Merkezî ve güneşe ait konumundaki Kral, semavî otorite ile dünyevî gücü birleştiren aydınlık bir biçimle "ilan edilir" (reveal): "alnında bir bilgelik vardı, ellerinde güç ve şifa ve etrafında bir ışık".[24] Süleyman Mührü, Simya'nın dilinde tastamam Filozof Taşı'nın simgesi olarak hizmet ettiğinden, Elendil Taç Yıldızı'nın altı köşeli yıldızı, Elendil ile varisleri tarafından paylaşılan bir gerçekliğin; hem Simya'nın amacı olan ve hem de simyasal dönüşümün elde etmeye çalıştığı şey olan ve böylelikle de hem aya ve hem de güneşe ait olanı aştığı söylenebilen bir gerçekliğin işarettir. Burada, yıldızın iki üçgeni, velinin ruhunu ve bedenini temsil eder; onda "ruh maddîleşmiş ve madde de ruhlaşmıştır". İmdi, Elendil Yıldızı, Arnor mirasına aittir ve bu nedenle "Kuzey Yıldızı" diye adlandırılır; bu isim, aynı zamanda onu taşıyanın kutupsal işlevini de vurgular. Kral sancağında görülen Gondor nişanları sözkonusu olduğunda, bu biricik işlevi işaret eden bir yıldız değildir o; çünkü yedi yıldız vardır orada; ama eksensel ağacı çevreleyen kanatlı taçtır. Kral'ın hükümdarlık ile tacı birleştirmesi, dünyevî alanların birleşmesini temsil eder ve böylelikle dünyevî ve bu nedenle "yatay" boyutların merkezinde yer aldığı söylenebilir onun. Yine de Süleyman Mührü'nün iki üçgeni, her şeyden önce, dünyayla ilişkisinde "dikey" bir boyuta ait olan, Sema ile Yer'in birleşmesini simgeler. Böyle dikey bir eksene vücut kazandıran açıkca Gondor Ağacı olduğundan, ağacı çevreleyen tacın kanatları Kral'ın ihtişamının yükselişini işaret eder. Bu dikey hareket onun is-

23. İlyas'ın bir çok formülasyonu olması, işlevinin hakikatinin, İlyas isminin çoğul olarak geçtiği Kur'an'da (XXXVII, 130) onun selamlanırken [İlyaslara ("Elyasin") selam olsun, ç.n.] anıştırılmasıyla uyum içindedir.

24. "Vekilharç ile Kral" [Türkçe baskı, s. 275].

minde, "Yıldız Kartalı"nda gösterilmiştir ve tacının tepesindeki "ışığı yukarıya bir alev gibi çıkan" taşla işaret edilmiştir. Zümrüt Tabletler'e göre: "Yer'den Sema'ya yükselir ve Sema'dan tekrar Yer'e iner ve böylece yukarıdaki hakikatler ile aşağıdaki hakikatleri elde eder. Bu yolla bütün dünyanın ihtişamını kazanırsın ve bütün karanlık seni terkeder".

Dünyevî boyuttaki merkezin elde edilmesi, daha düşük seviyedeki sırların gerçekleşmesidir tam olarak ve bu, en azından potansiyel olarak, daha yüksel hâllerin gerçekleşmesine kapı açar; çünkü bu hâllere merkezden eksen yoluyla ulaşılabilir. Dünyanın merkezindeki güneşe ait tezahür, bu eksenin ya da Kutup'un mevcudiyeti nedeniyle semavî alanın merkezine aittir yalnızca ve böylelikle bu eksen yoluyladır ki bu dünyadaki güneşe ait vücut bulma, Nur-u Muhammedî'nin semavî temsilcileri olan İdris ile Mitatrun'un hakikatlerini paylaşır.[25] Bu eksen, İnsan-ı Kâmil tarafından gerçekleştirilen daha büyük sırların alanıdır tam olarak.[26] Dikkat çekici bir biçimde, Tolkien'in İnsanları'nın geleneklerinde dikeyliğin iki nişanı, Númenor Semasının Direği ile Ak Ağaç'tır; hem "Sema Direği" ve hem de "Ağaç", Şeyh Muhyiddin İbn-i Arabi'nin yazılarında İnsan-ı Kâmil'in simgesel göstergeleridir.

Yeniden Dövülen Kılıcı taşıyan ve "elleri şifa getiren" Kral ise de, gözden kaçırılmamalıdır ki "ölümcül bir kılıç ve şifalı bir el" benzer şekilde Gandalf-Mithrandir'i de niteler;[27] Mithrandir hakkında "Güneş seninle parıldardı" dense de, aynı şekilde bu ifade, Orta-dünya'nın merkezinde güneşe ait başarısında Elessar'a da uygulanır. –Güneşe ait işlevi, "her şeyin başlatıcısı" şeklindeki tasvirde teyid edilen Gandalf, Mundolluin Dağı'nın tepesinde dururlarken, Elessar'ın başarısını ve Orta-dünya'dan göçüp gideceğini Kral'a bildirir:

---

25. Bu nedenle kutupsal simgeciliğin güneşe ait olan üzerinde üstünlüğü olduğu söylenebilir.
26. Bu mseleler üzerine bkz. René Guénon, *Symbolism of Cross* [Türkçesi için bkz. *Yatay ve Dikey Boyutların Sembolizmi*, çev. Fevzi Topaçoğlu, İnsan Yayınları.] Yataydan dikeye doğru böyle bir gerçekleşmenin gelişmesinin en iyi örneği, Muhammed Peygamber'in Miracı'dır.
27. "Galadriel'in Aynası", *Yüzük Kardeşliği* [Türkçe baskı, s. 431].

> Burası senin ülken [diyarın; realm] ve gelecekteki daha büyük ülkenin kalbi. Dünyanın Üçüncü Çağı sona erdi, yeni bir çağ başladı; çağın başlangıcını bir nizama sokup saklanabilen şeyleri saklamak senin görevin ... Üçüncü Çağ benim çağım idi. Ben Sauron'u düşmanıydım; artık işim kalmadı. Yakında gideceğim. Yük senin ve akrabalarının omzuna yüklenmeli".[28]

Bu sözler, Gandalf'a –ve kuşkusuz daha önceki çağlarda bazı açılardan Eärendil ile Elendil'e– ait olan, şimdi "daha büyük alan" ya da makrokozmosun "kalbi"nde ya da merkezinde Elessar tarafından miras alınan bir sorumluluğa işaret eder.[29] Bu rol, hem Aman cennetiyle ve hem de şeylerin geçici kökeniyle bir bağlantının canlı bir vücut bulması olan Ak Ağacın kutsallığının keşfedilmesiyle teyid edilir. Üçüncü Çağ için, aynı şey, Mithrandir'in "meleksel" kökeni hakkında da söylenebilir; tıpkı Ak Ağacın Elendil'in ve vârisinin sancağı üzerinde doğması gibi, Aragorn da Gandalf'ın biricik işlevi hakkında şunu söyler: "Sen bizim komutanımız ve bayrağımızsın. Karanlıklar Efendisi'nde dokuz tane var. Ama bizde yalnızca bir tane, onlardan daha kuvvetli: Ak Süvari".[30]

Kral Elftaşı tarafından miras alınan bu azizlik işlevi, hem merkezdedir ve hem de bir dünyanın zirvesindedir; bu, –aşikâr ya da gizli– muhafaza edilmesi gereken bir işlevdir; çünkü "merkez olmadan hiç bir şey gerçekte var olamaz".[31] Şeyh Muhyiddin İbn-i Arabi'nin ifadesiyle:

> *Dünya onun varlığıyla ayakta kalır. Onun dünyayla ilişkisi, bir mührün mühür yuvasıyla ilişkisine benzer; yani, kralın hazinesi-*

---

28. "Vekilkarç ile Kral" [Türkçe baskı, s. 278].
29. Bu silsile zinciri, *Yüzük Kardeşliği*'nde ("Lórien'e Veda" [Türkçe baskı, s. 442]) Aragorn hakkında "Moria'da Gandalf'ın yükü" Gandalf'ın "ölüm"ünde, her şeyden önce geçici olarak "onun omuzlarına binmişti" denilirken gösterilir. Görülebilir ki Aragorn'un güneşe ait işlevi, Tolkien'in Büyük Ayı takım yıldızına tek aşikâr referansında, Aragorn'un hikâyede ortaya çıktığı ilk gecede ("Yolgezer") önceden ima edilir.
30. "Ak Süvari" [Türkçe baskısı, *İki Kule*, s. 115].
31. René Guénon, *The Great Triad.*

ni mühürlediği simge olan, mührün basıldığı yere. Ona halife denilmesinin nedeni budur: çünkü onun vasıtasıyla tıpkı mührün hazineleri koruması gibi, Tanrı mahlukatını korumaktadır. Kralın mührü kırılmadan kaldığı sürece, onun izni olmadan kimse hazineleri açmaya cesaret edemez. Böylece insan krallığını korumakla yükümlüdür ve dünya İnsan-ı Kâmil onda bulunduğu müddetçe muhafaza olunacaktır.[32]

Böylece Kral, tacı takarken, Elendil'in sözlerini hatırlatır: "Engin deniz'den Orta Dünya'ya geldim. Bu yerlerde ikamet edeceğim; hem ben, hem vârislerim, dünyanın sonuna kadar".[33]

32. Chodkiewicz'den alıntı, *age*, s. 70.
33. "Vekilkarç ile Kral" [Türkçe baskı, s. 274].

8

KÂSE AİLESİ

Yeşil taşla ilgili olarak Orta-dünya'nın daimî olan ve Kâse (Grail) denilen bir başka gizemi vardır. Bu gizemin kökenine dair bir anlatı, Kâse'yi, Lucifer'in kovuluşunda başından ya da "tac"ından kopan bir zümrüt olarak tanımlar; *Silmarillon*'da Tolkien, Eärendil'in silmaril'inin, daha önce Sauron'un üstadı Melkor olan Morgoth'un tacından nasıl tekrar ele geçirildiğini anlatır.[1] Tolkien'in Elftaşı'nı tasviri de önemlidir: "Denilir ki bu taş vasıtasıyla bakanlar, solan ya da yanan şeylerin yeniden düzeldiğini ya da gençliklerindeki gibi olduğunu gördü ve onu tutanların elleri de dokundukları her şeye şifa kazandırdı".[2] Bu, Kâse'nin bir tasviriyle; ilkin ve her şeyden önce Simya'nın "Uçan Kartal"ına işaret ettiğine dikkat çekilmesi gereken bir tasvirle kıyaslanabilir:

> O taşın gücüyle anka yanar kül olur, ama küllerinden yeniden hayat bulur ... Hasta bir insan yoktur ki eğer bir gün o taşı gö-

1. Yine, İslâm'da Şeytan'ın kovulmasının nedeni, onun insanın alnındaki Nûr-u Muhammedî'ye duyduğu kıskançlıktır. Morgoth'un tacı, Eärendil'in alnındaki silmaril'le kazandığı semavî hediyenin bir taklidinden başka bir şey değildir.
2. "The Elessar".

> rürse, takip eden hafta içinde ölmez ... İster çocuk isterse de yetişkin olsun, görünüşü taşı gördüğü günkü gibi aynı, hayatının en iyi yıllarında nasılsa öyle kalır ... Böyle bir güç bir insanın et ile kemiklerinin yeniden gençleştirilmesini sağlar.[3]

Kâse efsanesinin, Mithra'cıl bir etkiden bahsedilmesine rağmen, muğlak olan pagan bir kökenden başlayan gelişiminde iki kol bulunmaktaydı: Birisi Hermetik olarak nitelendirilebilir; bu kolda, Kâse bir taştır; ikincisi ise Kilise'ye aittir; burada da, Hristiyan âlemi dışında bir gizem, Haça gerilme öğretisiyle uyumlu hâle getirilir ve böylelikle Kilise ritüellerine uygun bir kadeh hâline gelir. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, efsanenin Hermetik kolu, hayli açık bir şekilde, özellikle Kâse'nin yukarıdaki tasvirinin kaynağı da olan, efsanenin ilk tam versiyonu olan Wolfram von Eschenbach'ın *Parzival*'ında, İslâm'la olan bağlantısını gözler önüne serer.

Parzival, onun kaynağını Müslüman İspanya [Endülüs] olarak vermekle kalmaz, Kâse'nin elde edilmesi, Parzival'ın tuhaf, çok renkli [hem siyah ve hem de beyaz] bir görünüşe sahip Müslüman kardeşi Feirefiz'le barışmasını takip eder.[4] Dahası, Kâse'nin elde edilmesi, kralın rahatsızlığıyla ilgili bir sualin sorulmasıyla, Kâse'yi elinde tutan kimsenin ve ülkesinin şifa bulmasına yol açar; gerçekte, kral, Kâse adına mücadele eden, Cennet'in sınırlarından müslüman bir şövalyeye karşı at üzerinde mızrakla savaşırken yaralanmıştır. Daha önceden belirtildiği gibi, Dünyevî Cennet, Sema ile Yer'in buluşma noktasını işaret eder; Feirefiz'in siyah ve beyaz derisi benzer şekilde kozmik ikiliğin birliğini gösterir.[5] Böylece Parzival'in barışması, kralın günahının kefareti olur ve her ikisi de Sema ile Yer'i birleştiren şövalyelikle ilişki içindedir.

---

3. Wolfram von Eschenbach, *Parzival*, çev. Mustard ve Passage, Vintage, 1961, s. 251-2.
4. Bkz. Pierre Ponsoye, *L'Islam et le Graal: Étude sur l'ésotérisme du Parzival de Wolfram von Eschenbach*, Arché, 1976.
5. Bunun meşhur simgesi Çin'in yin-yang'ıdır; yine de burada Tapınak Şövalyeleri'nin çok-renkli sancağı en iyi örnektir. Belirtilmelidir ki, Minas Tirith'teki muhafızlar "Elendil'in vârislerinin özel üniforması olan" siyah ve beyaz kıyafetler giymişlerdi ("Minas Tirith, *Kralın Dönüşü* [Türkçe baskı, s. 18]); Kral Elessar da beyaz bir pelerinle siyah zırh giymişti.

Şövalyelik ile Hermetisizm'e dair daha önceden bazı imalarda bulunulmuştu; ama burada Kâse efsanesinde "sadakat sanatı"nın bu iki biçimi kaynaşır. *The Krater and the Grail*'in yazarı, İslâm tarafından muhafaza edilen "Corpus Hermeticum"da Wolfram'ın *Prazival*'i için önemli bir kaynak tespit etmiştir; yine de en önemli kaynak, kelime anlamı "gençlik yolu" olan manevî şövalyeliğin (fütüvvetin) etkisiydi.[6]

Wolfram von Eschenbach'ın kendisi bir şövalyeydi ve döneminde, *Parzival*'in yazarının "yeryüzündeki bütün topraklardaki en üstün güç" diye adlandırdığı Halifeliğin otoritesi altında manevî şövalyelik büyük bir canlanma yaşıyordu. Merkezi Bağdat'ta olan bu canlanma, halifenin danışmanı olan, Fütüvvet Kitabı'nda fütüvvetin nasıl ortaya çıktığını betimleyen sûfi üstadı Şehabeddin Ömer Sühreverdi'nin yönetimi altındaydı. Sühreverdi'ye göre, bütün peygamberler fütüvvete sahipti; yine de İbrahim peygamber zamanında, sonuna kadar tasavvuf "denizi"nde "yolculuk" edemeyen fütüvvet ehline bir fütüvvet "adası" verildi. Bu tasvir, tasavvufun büyük sırları ile şövalyeliğin ve Hermetisizmin daha küçük sırları arasındaki ayırımı anlamanın başka bir modelini sağlar; çünkü mukim ada daha küçük sırlara tekabül ederken, tasavvuf nihayette İlâhî Diyar'ın daha büyük sırlarına yönlendirir. Ayrıca bu tasvirin, Tolkien'in Númenor adasına ne kadar yakından uyduğu da belirtilmelidir; çünkü özellikle şövalyeleri Ortadünya'nın İlk Çağı'nda Elflere yardım eden, yine de Aman'm bütün kıyılarına yolculuk edemeyen İnsanlar için, ilâhî bir hediyeydi o.[7]

---

6. Bkz. *The Royal Book of Spiritual Chivalry*'ye Giriş. Fütüvvetin inisiyatik töreninin suda çözülmüş tuzun içilmesi olduğu belirtilmiştir; bu da, Simya'nın "çözülmesi"ne tekabül eden şeye hazırlıktı.

7. Yine, Eärendil Aman'a erişmiştir ve böylelikle, nişanının işaret ettiği gibi, büyük sırları elde etmiş olarak değerlendirilebilir; Tolkien aynı şeyi Elendil'in babası için de ima eder. Aman'ın büyük sırları deyince, bunlar, Tolkien'in "Muhkem Yol" dediği deniz yolculuğuyla elde edilebilirdi; bu "Yol", Kur'an'da ilk surede belirtilen "Sırat-ı Mustakim"le kıyaslanmayı hakeden dikey bir eksenin bir çeşididir (bkz. Guénon, *Yatay ve Dikey Boyutların Sembolizmi*.) Bu Muhkem Yol, sadece aziz Elflere, güvenilir Yüzüktaşıyıcısı ve Elf Leydisi Galadriel'e saf bağlılığından dolayı kazancı olan Cüce Gimli gibi kutsallık elde edenlere açıktır. Elfler ile dostları için bu Muhkem Yol'un dikeyliği, Elf gemilerinin geleneksel biçimiyle anıştırılır; çünkü kuğuya benzer olarak yapılır onlar ve kuş ile kanatları, yukarıda taşlı taçla bağlantılı olarak

Kur'an'da, fütüvvet örnekleri, yüzyıllarca mucizevî bir biçimde gençlikleri muhafaza edilen Ashab-ı Kehf'tir. Burada gençlik ile doğaüstü uzun hayatın çakışması, özellikle, Büyük İskender efsanesindeki Âb-ı Hayat'ı hatırlatır.[8] Kendi açısından Tolkien, Kutlu Diyar'dan Númenor'a getirilen kaynaklardan ve Númenorlulara verilen doğaüstü uzun hayattan özellikle bahseder.[9] Tolkien'in hayal gücünün Sühreverdi'nin öğretileriyle dikkat çekici uyumu, Númenor'un çöküşüyle sona erer; yine de İnançlı'nın şövalyeliği, Tolkien'in Númenor'un "son hatırası" dediği Minas Tirith'te muhafaza edilir.[10]

Elftaşını değerlendirişinde Tolkien, belki de dikkat çekici bir biçimde kendi Katolikliğinin Kâse'sini değil de, "Hermetik" Kâse'yi yeniden biçimlendirir. Gerçekte, efsanenin Kilise'ye ait kolundaki iffeti vurgulamak yerine, Hermetik kol, *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki gibi, evliliğin simgeciliğini içerir. Daha kesin bir ifadeyle, *Parzival*'ın sonunda Kâse'yi taşıyan genç kızın evliliği, Arwen Evenstar'ın evliliğine tekabül eder; çünkü Elftaşı, önce onun tasarrufundaydı. Üstelik, Kâse'nin genç kızının evliliği, kırmızılığı simyasal evliliğin gerçekleşme-

---

zikredildiği gibi, herşeyden önce yukarıya yükselmeyi işaret eder. Bu dikeylik, tersinde de, en aşikâr biçimiyle de Ar-Parazûn donanmasının Aman'a karşı yolculuğu için bir "uçurum"a inişinden de anlaşılabilir. Gerçekte –Hitler ve swastikası gibi– kutupsal işlevin parodisi, yükselişin tersine çevrilmesine ya da daha düşük mertebelere inişe yol açar. Kur'an'ın Sırat-ı Mustakim'i "nimet verilenlerin yolu" olarak tasvir edilir ve nimet yukarıdan verildiği için, bu Sekine'nin gönüle inişiyle ilişkilidir; bu nedenle "gazaba uğrayanların", aşkın olandan daha aşağı mertebelere düşenlerin yolu değildir bu; Tolkien"in "kavisli" dediği yollardaki eksenden ayrılan "sapmışlar"ın yoluna gidenlerin de.

8. Dikkat çekici bir biçimde, Âb-ı Hayat uzak Batı'da bulunmaktadır. Bu motif, "at üzerinde giden tek Müslüman veli" olan (Hasluck, *a.g.e.*, s. 327, n. 5), şövalyevî Aziz George da olduğu söylenen Hızır'la, Üç Defa Büyük Hermes'in iki biçimi olan İdris'le ve İlyas'la özdeşleştirilmiştir. Hızır'ın sûfi şövalyeliğinin ebedîliği Hermes bilimlerinin ebedîliğine tekabül eder ve böylelikle her iki durumda da "daha küçük gizemler" doğaüstü uzun hayata sahip şahsiyetler tarafından muhafaza edilir. Gerçekte, bu üç şahsiyet –Hızır, İdris ve İlyas-, İbn-i Arabi'ye göre, İslâm mistisizminin manevî hiyerarşisinde yüce bir mertebeye, dört Evtad (Sütun) mertebesine aittir.
9. "Akallabéth", *Silmarillion*.
10. "Cormallen Kırları", *Kralın Dönüşü* [Türkçe baskı, s. 262].

siyle ilişkili olan yakut vaftiz kurnasıyla bağlantılıdır. İmdi, Elessar ile Arwen'in evliliğinden hemen sonra Ağaç'ın yanındaki kaynakta görülür bunlar. Bu imge, Orta Çağ sanatında "Ağacın Altında Buluşma" denilen motifi hatırlatır ki bu motif de Kâse gibi Arthurcu bir efsanedir. Bu motifin en dikkat çekici bir örneği, her şeyden önce "Kızıl Elma Kehaneti"yle ve böylelikle Minas Tirith'le[11] özdeşleşmiş olan Granada'nın Elhamra ya da "Kızıl Saray"ındaki Adalet Salonu'nun duvar süslerinde bulunur.[12] Elhamra'nın duvarındaki bu süsleme gerçekten müstesnadır; çünkü Arthurcu motiflerin İslâmî bir ifadesidir o; hatta bazıları, her ne kadar bu süslemelerin yapılmasından önce olsa da, Wolfram'ın Kâse anlatısının kaynağı olan topraklarda, Kâse arayışından esinlenmiştir.[13] Burada "Ağacın Altında Buluşma" aslanlarla süslenmiş bir kaynağın yanında duran bir erkek ve kadın ile resmedilir ve kaynak ayrıca genç figürler de içerir; böylece o bir "Âb-ı Hayat" çeşmesidir.

Sülfür ile cıvanın simyasal evliliği burada, yalnızca erkek ve kadınla değil, ama aynı zamanda aslanlar ve suyla da simgeselleştirilmiştir; çünkü aslan, kızıl yakut gibi güneşe ait bir simgedir ve suyun aya ait unsurunu desteklemektedir.[14] Bundan başka, Elhamra duvarının süslemeleri, İspanya'da İslâm'ın bu son kalesinin merkezî bir parçasıyla, Aslanlı Avlu'yla ilişkilidir; bu avluda, havuzun çevresinde kökeni bilinmeyen on iki tane taş aslan dizisi vardır. Kuşkusuz ki on iki gü-

---

11. Belki de elin tılsımlı kullanımının en meşhur örneği, Elhamra'nın cümle kapısının üzerindeki kemerin taşına işlenmiştir. Gandald tılsımlı elle özdeşleştirildiğinden, "Gondor Kuşatması" adlı bölümde (*Kralın Dönüşü* [Türkçe baskı, s. 109]) Minas Tirith'in cümle kapısını "oyulmuş bir heykel gibi sabit" duran atıyla tek başına koruyanın Gandalf olması ilginçtir.
12. Bkz. Jerrilynn D. Dodds, "The Paintings in the Sala de Justicea of the Alhamra: Iconography and Icology", *The Art Bulletin*, cilt 61/2.
13. Bu süslemeler, haklarında ayrıntılı çalışılmasını hak etmektedir. *Yüzüklerin Efendisi* sözkonusu olduğunda, Tolkien'in Wose'larına benzer olan Orta Çağ Dağ Adamı ya da Orman Adamı resmini de içerirler.
14. Belirtilmelidir ki Tolkien'in Minas Tirith'teki kaynağı da, Ecthelion ismiyle özdeşleştiği kadarıyla, "aslanlı kaynak"tır; çünkü bu Elf savaşçısının kaderi sadece "aslan-başlı" Balgroglar Efendisi'ne bağlı olmakla kalmaz, ama aynı zamanda Tolkien onu, Kaynağın Ecthelionu olarak nitelendirir ki bu ünvan, kaynağı, onun isminin sonundaki "lion"la (aslan) birbirine bağlar.

neşe ait bir sayıdır; çünkü güneşin yıllık döngüsü ilkesel olarak on ikiye bölünmüştür. El-Hamra'nın bu aslanlı havuzu mirası Kâse efsanelerinde de mevcut olan peygamber-kral Süleyman'la özdeşleştirilmiştir.[15] Daha ilginci, Aslanlı Avlu'yu çevreleyen yapının, antik İran'ın belirli bir saray tapınağını çağrıştırdığı gösterilmiştir; bu tapınağa şimdi Süleyman Tahtı denilmektedir ve bu, efsanevî Kâse Kalesi'nin modeli olarak gösterilmektedir.[16] Bu efsanevî kale sularla çevrili olan bir ırmak boyundaki bir dağın tepesine yerleştirildiğinden, Minas Tirith'in coğrafyası bu Kâse Kalesi'yle kıyaslanabilir.[17]

Parzival'de vaftiz kurnasının suyu Kâse'nin gücünden gelir. *The Krater and the Grail*'in yazarı, açıkça Hristiyanî olan vaftiz motifini, Hermetik bir öğretinin benimsenmesi olarak nitelendirir. Hermetik Krater'deki* simgesel vaftiz irfan verirdi; bu nedenle *Parzival*'de vaftiz, Kâse'yi görme kabiliyetiyle ifade edilen bir tür irfan verir; yine, Kâse rüyası, tıpkı efsanevî Âb-ı Hayat gibi gençlik bahşetmektedir. Arapça'da, *ayn* kelimesi, hem kaynak ve hem de göz anlamına gelir. İslâm Peygamberi'nin isimleri arasında Aynü'l-Ğurr bulunmaktadır ki bu, Parlak Asalet Nişanelerinin Kaynağı anlamına gelir. Bu "parlak nişaneler", dikkat çekici bir biçimde, müslümanların abdestiyle –yani, günlük "vaftiz"leriyle– ilişkilidir. Rivayete göre, Hz. Muhammed, ashabını, henüz ortaya çıkmamış "kardeşler"inden, onları alınlarındaki parlak nişanlardan tanıyarak ayırdederdi; bu nişanlar –gurr– kardeşlerinin abdest almaları neticesinde görünürdü ve Hz. Peygamber bu kardeşleri, Cennet'teki Kevser ırmağına götürme vaadinde bulundu. Yine parlak alın motifiyle karşılaşıyoruz ve tıpkı inanç ışığı gibi, "par-

15. Bkz. Oleg Grabar, *The Alhambra*, Harvard University, 1978, s. 127-9.
16. Bkz. Grabar, *a.g.e.*, s. 148; ve Arthur Upham Pope, "Persia and the Holy Grail", *The Literary Review*, I, 1957.
17. 1926'da Lewis Spence, çembersel bir Kâse Kalesi'ni Atlantis'in "şüphe kaldırmaz bir hatırası" olarak tanımladı (*The History of Atlantis*, Bell, s. 133); bu iddia dikkat çekici bir biçimde Tolkien'in Minas Tirith'i Númenor-Atlantis'in "son hatırası" olarak betimlemesiyle benzerdir. Gerçekten, bu kalelerin Atlantisci kent biçimini hatırlatması, özellikle çembersel oluşlarıyladır. Bağdat'ın orjinal planı da unutulmamalıdır.

* Krater: Antik Grekçe'de, özellikle şenlikler için şarabı suyla karıştırmaya yarayan, ağzı geniş, iki tane de kulpu bulunan kâselere verilen addır. ç.n.

lak asalet nişanları" da Nûr-u Muhammedî'yle özdeşleşmiş yerde tezahür eder;[18] ve belirtilmelidir ki böyle nişanlara sahip olanlar, Peygamber'in "kardeşleri" olarak nitelendirilmektedir ve bu nedenle onlar, onun "beyt"ine aittirler [ehl-i beyt]. Fütüvvet geleneğinde, "gençlik yolu"nun kaynağı Nûr-u Muhammedî'dir ve geleneksel tarihlerde bu nur, Cennet sularının bütün nitelikleri bahşedilmiş beyaz bir cevherle kıyaslanır.[19]

Derunî göz fütüvvetle aydınlanır,
Nefs bahçesi fütüvvetten yeşerir,
Aklında fütüvvet bilgisi varsa,
Sana bereket üstüne bereket bahşedecektir.[20]

Minas Tirith'teki kaynakta, "Ağaç büyüyüp çiçekler açarken", Frodo, yalnızca "yıldız şekilli beyaz taşı" almakla kalmaz, üstelik Elf Cenneti de ona vadedilir.[21]

---

18. İmdi, Karanlıklar Efendisi'nin hizmetkârlarının miğferli alınları üzerinde kırmızı bir nişan olarak görülen gözün anlamı, aynı zamanda anlamı Kaynak ve Göz olan o parlak işaretin meşum bir parodisi olarak ortaya çıkar. Sauron'un Gözü miğferler üzerinde göründüğünden, bu, başka bir rivayetle, "müminin süsü abdesttir" hadisiyle özellikle tezat teşkil etmektedir.
19. Hajjah Amina Adil, *a.g.e.*. Nizami, Âb-ı Hayat'a, "âb-ı nur" der.
20. *The Royal Book of Spiritual Chivalry*'den alıntılanmıştır, s. 3.
21. "Nice Ayrılıklar" [Türkçe baskı, s. 281-282]. Bir kaynak sularının yıldızla birleşmesi, Eärendil Yıldızı'ndan ışığın Galadriel kaynağından sularla konulduğu Galadriel'in Şişesi'ni hatırlatır. Hem beyaz taş ve hem de şişe, aşkın olanın en saf maddeyle derinden bir kaynaşmasını vücuda getirir. Beyaz taş özellikle "Elftaşı ile Evenstar hatırası"na takılır; böylelikle, Elessar ile Arwen'in marifetinin tam olmadığı görülebilir; çünkü yazgıları Orta-dünya'da geçip gitmiştir ve Aman'a yolculuk içermez. Bu nedenle yazgıları Elf-dostu Elendil'inki gibi değildir ve yine de Kutlu Diyar'da kalanlardan da farklıdır. Ancak, Kur'an, veliler arasında böyle bir ayrımdan sözeder: "Müminlerden öyle erkekler/adamlar vardır ki Allah ile yaptıkları ahde sadakat gösterdiler; böylece onlardan kimi adağını gerçekleştirdi, kimi beklemektedir" (XXXIII, 23). Bu veliler "erkekler-adamlar" diye adlandırılırken, Muhyiddin ibn-i Arabi'ye göre, "erkeklerin ulaştığı hiç bir manevî nitelik yoktur ki kadınlardan esirgenmiş olsun" (Chodkiewicz, *a.g.e.*, s. 98). Kuşkusuz ki her halükârda, Tolkien, kutsallığı ve kutsallaşmayı Elfçe terimlerle sunmaktadır.

Hz. Muhammed Hatemü'l-Enbiya [Nebilerin sonuncusu] iken, soyundan gelen el-Mehdi'nin de Hatem ül-Fütüvvet olması beklenmektedir; hakkında "Ali gibi genç, Zülfikar gibi kılıç yoktur" denilen Hz. Ali, Fütüvvet'in tarihsel Kutbu olarak düşünülür. Ehl-i Beyt, Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'nın, "Allah'ın Aslanı" olarak bilinen Ali'yle evliliğinden gelişir. Torunu, Ehl-i Beyt'in Üçüncü İmamı Hüseyin'in şu simyasal formülü ifade ettiği rivayet edilmektedir: "Ali altındı, Fatıma gümüş, ben de altın ile gümüşün oğluyum. Babam güneşti, annem de ay, ben de güneş ile ayın oğluyum".[22] Son İmam'ın ortadan kaybolmasından sonra bir çok nesil geçmiş olsa da, On iki tane İmam vardır. Her bir nesilde bu aileden olduğunu iddia edenlerin meşruiyetini denetleme, "Asaletin Nakibi"nin sorumluluğunda olmuştur. Nakib ünvanı, İslâmî fütüvvet tarikatlarındaki liderler ile Nukeba adı verilen belirli bir tarik kurmuş olan velilerce de paylaşılır; Şeyh Muhyiddin ibn-i Arabi'ye göre, bu nakiblerin sayısı on ikidir.[23] Elhamra'daki on iki aslanlı avlunun İslâm'daki mukaddeslik bağlamında düşünülmesi gerektiği, onları çevreleyen 124 sütun tarafından çağrıştırılır; çünkü peygamberler ile velilerin her birinin sayısı 124.000'dir. Daha özelde, havuzun kenarlarındaki kitabe halifenin emrindeki as-

22. Bu sözü, Zümrüt Tabletler'deki ifadelerle kıyaslayın: "Babası güneş, annesi de aydır ..."

23. Bu ünvanın izi, ilkesel olarak Kur'an'da (V, 12) bulunur; burada nakib kelimesi, Hz. Musa'nın cemaatinin on iki kabilesinin liderlerine uygulanır. İslâm tasavvufunda Hz. Musa tarafından âsasıyla vurulan ve on iki tane kaynağın fışkırdığı taş, on iki köşesi ya da ışığı bulunan işlenmiş beyaz bir taşla hatırlanır (bkz. *The Royal Book of Spiritual Chivalry*'ye ek). Bunun yanında, Hz. Musa'nın taşı, abdestleriyle de özdeşleştirilir ve Anadolu'daki Hacı Bektaş Veli türbesinde abdest alınan çeşme, çoğunlukla sûfilerin boyunlarına astıkları bu işlenmiş beyaz taşların büyük bir örneğinin altındaki aslan başlı bir kurnadan akar; Minas Tirith'teki kaynakta Frodo beyaz taşı boynuna takmak için alır. Bektaşî tarikatı mensupları toplantı yaptıkları evlerde on iki liderleri için yer ayırmışlardı ve Avrupa'da fütüvvetin bir çok unsurunu muhafaza etmişlerdi. Hâlihazırdaki bağlamda Avrupa Bektaşî sanatının en dikkat çekici bir örneği, işlenmiş taş, aslan, güneş ile ay ve yedi yıldız simgelerinin ortasında sıra sıra dizilmiş on iki veliyi resmeder (Frederick Dejong'da reprodüksiyonu bulunmaktadır, "Pictorial Art of the Bektashi Order", *The Dervish Lodge: Architecture, Art, and Sufism in Ottoman Turkey*, University of California, 1992, s. 233).

lan savaşçılara işaret eder; Müslüman İspanya'da uzun zamandır halife olmadığından, Aslanlı Avlu eskatoloji açısından yorumlanmalıdır. Arthurcu bir bağlamda, on iki aslan savaşçı on iki Yuvarlak Masa Şövalyesi'ni hatırlatır.[24]

Yüzüklerin Efendisi'nde, özellikle Rohan Kralı Théoden'in sarayıdır ki Kral Arthur'un sarayını çağrıştırır ve bunun nedeni, sadece, Rohan şövalyelerinde, hem hanesinin muhafızlarının sayısı itibarıyla ve hem de askerî birliklerde 120 süvarinin bulunması itibarıyla, on iki sayısının tekrar etmesi değildir. Ayrıca, aşikâr Karanlık Çağ İngilizliği'yledir ki Théoden'in Altın Salonu Camelot'u* çağrıştırır; ve tıpkı Arthur'un yönetiminin barbarlığa karşı Roma düzenini muhafaza etmesi gibi, Rohan muhafızları da Gordor devriyelerinde aynı şeyi yapar. Kuşkusuz, Gandalf'ın krala danışmanlık yapması Merlin'i hatırlatır[25] ve kuşkusuz ki kral savaş alanına dönmesi için "uyandırılır"; ancak, kıyaslamanın tartışmasız olması daha kat'î bir nedenden dolayıdır. Kâse efsanesinde Arthur sarayı Kâse sarayından farklıdır; Kâse'yi elde etmek isteyen şövalye Arthur'un sarayına yaban yerlerden gelirler; Camelot'a hizmet ettikten sonra Kâse Sarayı'nda ailesini keşfeder ve nihayette orada yönetmeye başlar. Benzer şekilde Aragorn da Kuzey'in yaban yerlerinden ortaya çıkar ve Minas Tirith'in Kâse Sarayı'na ulaşmazdan evvel, öncelikle Kral Théoden'a hizmet eder;[26] Minas Tirith'e ulaşmasından sonra kabilesinden Dol Amroth'un kuğu sancağı bir zaman dalgalanır; Parzival gibi Aragorn da, bağımsızlığını,

---

24. Bu, eskatolojik uyanışlarına kadar bu şövalyelerin tepelerin altındaki efsanevî "uykusu" düşünüldüğünde, özellikle doğrudur; çünkü Orta Çağ ikonografisine göre, aslan, açık gözlerle uykuda uyanıklığın simgesidir. Tuhaf bir biçimde, Arthur ile şövalyelerinin yazgısına benzer efsaneler, *Tales of the Alhambra*'sında Washington tarafından Granada'nın son Müslüman kralı ile şövalyeleri için de anlatılır; on ikinci İmam da, benzer şekilde, Şiî müslümanların mistik hayal gücünün odağı olmuştur.

* Camelot, Arthur efsanesindeki en meşhur kalenin ismidir. ç.n.

25. Yukarıda da zikredildiği gibi, Merlin, Gandalf-Mithrandir gibi Mitra ile kıyaslanabileceği için, Gandalf ile Merlin aşikâr bir tekabüliyet içinde olarak görülebilir.

26. Belirtilmelidir ki Kral Théoden'in yeğeni Éomer, özellikle Kâse Şövalyesi'yle dostluğunda, Kral Arthur'un yeğeni Gawain'e tekabül eder.

kısa bir ziyaret, ayrılış ve geri dönüşten sonra, sarayda elde eder.[27] Kuğu sancak da, Kâse ailesine ait olan Kuğu Şövalye'yi hatırlatır. Tolkien'e göre, Dol Amroth prensleri Númenórean İnançlı'nın bir kolunu temsil eder[28] ve böylelikle özdeşleşme, Númenórean soyağacının Tolkien'in hayalinde Kâse ailesinin soyağacına eşit olduğunu gösterir.

Kral Théoden'in savaş alanında yaralanarak ölmesine müteakip Tolkien parlak ifadelerle Âb-ı Hayat'ı çağrıştırır:

> ... Yurt Kralı Théoden'in naaşı ... katafalka konmuştu; etrafında on iki meşale vardı; hem Rohan, hem de Gondor şövalyelerinden on iki de muhafız. Katafalkın örtüleri yeşil beyazdı ama göğsüne kadar altından büyük bir örtü örtülmüştü ... Meşalelerin ışığı ak saçlarında fıskiyenin püsküren sularında oynaşan güneş gibi parıldıyordu; ama yüzü, gençliğin ulaşamayacağı bir huzurun varlığı bir yana bırakılacak olursa, genç ve zarifti; uyuyordu sanki.[29]

Burada Théoden'in şehadetinde, Arthur'un doğaüstü uykusuna dair efsanesi anıştırılır[30], yine de daha ziyade din tarafından vadedilen ebedî hayatın önceden tadılması hâline gelir.[31] Théoden, sahip olduğu hüner nedeniyle, Gondor'un Númenórean ailesinin türbeleri arasına, Minas Tirith'in Kutluları'na ve böylece Elendil'in yakınına gömülür; onun hüneri, "kutlular"ın anlamına uygun olarak, kutsallı-

---

27. Ancak, kabul edilmelidir ki Parzival'in dönüşü üzerine gerçekleşen, Kâse ailesinin "yaralı kral"ının iyileşmesi, Aragorn'un, geri dönüşü değil kısa ziyareti sırasında yaralı Faramir'i iyileştirmesine yakındır.
28. Amroth ismi aynı zamanda Kâse'nin muhafızı Arimathealı Joseph'i ve kadim Hindistan'ın ölümsüzlük bahşeden Amrita'sını hatırlatır.
29. "Şifa Evleri" [*Kralın Dönüşü*; Türkçe baskı, s. 148. Çeviride ufak değişiklikler yaptım.]
30. Gözden kaçırılmamalıdır ki bazı anlatılarda Arthur'un yaralarından iyileştiği Avalon, Tolkien'in hayal gücünde, Kutlu Diyar'ın kıyısında Avallónë limanı olur.
31. "Allah yolunda öldürülenleri sakın 'ölüler' saymayın. Hayır, onlar diridirler" (*Kur'an*, III, 169). Burada belirtilmelidir ki İslâm'da şehit diğer cesetler gibi yıkanmaz; çünkü inanılmaktadır ki şehitlerin bedenlerini doğaüstü bir gasil ile melekler yıkamaktadır.

ğıdır.[32] Burada, daha önceden ayrılmış olan, Arthur ve Kâse sarayları kadar ayrı olan, Gondor ile Rohan diyarları, yeni bir çağın şafağında huzur içinde bütünleşir. Aslanlı Avlu'nun Arthurcu anlamı da, İslâm ile Avrupa için benzeri bir bütünleşmeyi çağrıştırır.[33]

Bazı açılardan Aragorn Hristiyan Kâse Şövalyesi Parzival'i hatırlatır; bazı açılardan, özellikle de Kâse genç kızıyla evlenmesiyle de, Parzival'in Müslüman kardeşi Feirefiz'i;[34] böylece Tolkien, Kâse Şövalyesi'nde hem Hristiyan ve hem de Müslüman macerayı birleştir-

---

32. Théoden daha sonra Rohan'ın mezarlık tepesine taşınsa da, *Yüzüklerin Efendisi*'nin Ek B'si Merry ile Pippin adlı Hobbitlerin, Gondor'un Kutluları'ndaki Elendil vârisinin yanına defnedildiğini aktarır; bu, İnançlı ailesine ait olmanın, bir soyağacının maddeselliğine bağlı olmayan bir onur olduğunu gösterir. Diğer yandan, Númenór soyağacı, "Kara Númenórean" Yüzüktayfı tarafından kanıtlandığı üzere, kutsal oluşun teminatı değildir: *corruptio optimi pessima*; en iyi bozuldu mu en kötü olur.

33. Kuşkusuz ki 1492'de Hristiyanların Granada'yı fethetmeleri, kültürel bütünleşmeye karşı kanayan bir yaradır; çünkü bütün anlatılarda Musevî, Hristiyan ve Müslüman cemaatlerin Müslümanların yönetiminde büyük bir uyum içinde oldukları aktarılır. Ancak, Hristiyan fatihlerin asil Castie ailesi vasıtasıyla Peygamber ailesiyle ilişkili olduğu da not edilmelidir. Tuhaf bir biçimde, kaşiflerin Yeni Dünya'yı keşfetmek için yolculuğa çıkmaları, aynı fatihlerin sarayından ve aynı yıl içinde olmuştur; Yeni Dünya da, –Dr. John Dee de dahil– bir çoklarına göre, Plato'nun Atlantis'iyle özdeşleştirilmiştir. Ayrıca hatırlatılmalıdır ki bu kâşiflerden birisi olan Ponce de León, Âb-ı Hayat efsanesini, çabaları için sarayın desteğini almak amacıyla kullanmıştır ki bunun yerine Kızılderilileri köleleştirerek zenginleşmeyi keşfetmiştir (bkz. "Ponce de León and an Arap Legend", *Aramco World*, Mayıs/Haziran 1992).

34. Feirefiz ve Kâse genç kızı gibi, Aragorn ile Arwen'in de bir oğlu olur; Kâse efsanesinde bu oğul, Orta Çağ Avrupası'nın aşkın bir egemenliğine vücut kazandırmış olan Magi'nin efsanevî vârisi rahip kral Prester John'dan başkası değildir. Rönesans'la birlikte, Prester John, kendi Hristiyan krallığı, en çok da Ahit Sandığı'na verilen anlamda açığa çıkan, Museviliğin bir çok veçhesini muhafaza eden Abyssinian Negus'la [Etiyopya Kralı] özdeşleştirilmiştir. Dahası, bu dinsel sentezciliğin bir neticesi olarak, onun Sandık'a verdiği ismin, Kur'an'dan değil, Kitab-ı Mukaddes'ten neşet etmesi ilginçtir. Gerçekte Negus, Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ilk yıllarında bir müslüman mülteciler topluluğuna sığınma hakkı vermiştir ki onun Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul ettiği söylenir.

miştir. Yine de yeşil "Elftaşı"nın Tolkien'in Kâsesi olması, İslâmî Hermetisizm mirasıyla uygunluk içindedir ve Kral "Elessar" da onun Kâse Kralıdır. Kuşkusuz ki Ak Ağacın yeşermesi Kâse krallığının şifa bulmasının işaretidir; çünkü şifayı getiren, rolü İslâm eskatolojisinde Mehdi'nin cihanşümul rolüne tekabül eden, "beklenen" Kâse Kralı'dır o. Yeşil de, yalnızca, Mehdi tarafından yeryüzünde hazırlanması gereken Cennet'in rengi değildir; ayrıca o, Ehl-i Beyt'e ait olanları tarihsel olarak ayırdeden renktir ki Mehdi, o soydan gelen en soylu şahsiyettir.[35] Gerçekte, Tolkien'in Kâse ailesinin en ayırdedici nişanı, çeşitli biçimlerde ortaya çıkan, parıldayan alına dair kadim efsanedir;[36] ki bu alın müteal Nûr-u Muhammedî'nin bir çok parıltısı demek olan ışığın biçimlerini taşır, bu ise, Wolfram'a göre bizzat Kâse gibi olan, müteal bir gerçekliğin Yeryüzü'ne taşınmasıdır.

Kâse efsanesinde, Parzival'in Kâse Kralı'nın kılıcını aldığında kurtarıcı "soru"yu sorması beklenir; daha sonra ona, kılıcın kırılmış olmasına rağmen, Kâse Sarayı'ndaki bir kaynağın sularından elde edilen bilgiyle yeniden dövülebileceği aktarılır; böylelikle, "kılıç yeniden, daha öncekinden daha sıkı ve güçlü olarak, bir araya gelecektir; kılıç üzerine işlenen işaretler de parlaklığını kaybetmeyecektir."[37] Öyle görülür ki –yeniden dövülen ve üzerine işlenen parlak nişanlarıyla– Andúril Kâse Kralı'nın bu kılıcından başka bir şey değildir; böylelikle Tolkien, Wolfram'ın hikayesinin sonunda kırılmış bıraktığı bir kılıcı yeniden dövdürmüştür. J. R. R. Tolkien, pek itiraf etmeden, "Bri-

---

35. Necmeddin Kübra için yeşil, Kutub'un ve Sekine'nin soyunun rengidir (bkz. Henry Corbin, *The Man of Light in Iranian Sufism*, s. 78-9). Gizemli Sekine'nin Taberi tarafından aktarılan, Chrétien de Troyes tarafından betimlenen Kâse biçimiyle bağlantılı olan başka bir tasvirine de burada değinilmelidir: "Sekine, peygamberlerin kalplerinin yıkandığı bir altın havzadır" (*The History of Taberi, Volume III*, s. 131).

36. Yine, bu ışık, her şeyden önce, Elendil tacının Yıldızı'nda ve Elrond soyunun Elf alınlarında görülür; yine de hatırlatılmalıdır ki Númenór'un ilk kralı Elrond'un ağabeyiydi ve böylelikle bu ışığın biçimleri tek ve aynı aileyle, Eärendil ailesiyle ilişkilidir. Batı İnsanları arasında alınların öpülmesi, bu mirasın formülasyonları arasına dahil edilmelidir (örneğin bkz. "Kavşağa Yolculuk", *İki Kule*).

37. *Parzival*, s. 138. Aslan, kaynak ve kırılmış kılıç simgelerinin hepsi *The Chemical Marriage of Christian Rosenkreutz*'da ortaya çıkar.

tanya Meselesi"ne en derin ifadesini kazandırarak, Kâse macerasının meydan okumasına karşılık vermiştir. Hz. İsa'nın Kitab-ı Mukaddes'teki "İnşacıların reddettiği taş, köşetaşı oldu" sözü, burada tam da yerini bulur; çünkü Kâse taşı uzun zaman önce Kâse efsanesinin "inşacıları" tarafından reddedilmiştir ve yalnızca Tolkien tarafından yerine yerleştirilecektir; tıpkı efsanenin aslî biçimini fütüvvetin etkisinden alması gibi, Tolkien, Kâse efsanesini, Hatem-i Fütüvvet olan Mehdi formülasyonuyla ve Ehl-i Beyt'in nihaî başarısıyla, yaklaşık olarak "tamamlamış"tır. Böylece *Yüzüklerin Efendisi* Kâse macerasının tamama ermesinin aslen eskatolojiye ait olduğunu ve bu nedenle henüz gerçekleşmediğini de beyan etmiş olur.

9

STUART İLE KRAL

Tolkien'in kralın dönmesinden önceki Minas Tirith yöneticisini, "vekilharç" diye adlandırması, Katolik yazar için olduğu kadar Britanya'daki Katolik inancı için de büyük önemi haiz olarak görülmelidir. Çünkü Birleşik Krallık'ta, sadece Dr. Dee'nin[1] dönemi olan ve onyedinci yüzyıl başlarının "Gülhaççı Aydınlanması" denilen Stuart yönetimi sırasında "birleşik" olan bir krallıkta Katolik amacı müdafaa eden, "Steward" kökünden ["Vekilharç"tan*] gelen- Stuart hanesiydi. O dönemde Oxford, özellikle Robert Fludd'un Hermetisizmi vasıtasıyla, Britanya'da Gülhaççı etkinin altındaydı.

Ancak, onyedinci yüzyılın yarısı itibarıyla, Orta Çağ Hristiyan âleminin son eserleri de terkedildi ve René Guénon'a göre, Gülhaççı

---

1. Dr. Dee uzun zamandır Shakespeare'in en simyasal eseri olan *The Tempest*'teki Prospero'nun bir modeli olarak algılandığından, Tolkien hakkında yapılan yakınlardaki bir çalışmanın, Gandalf'ın modelini Prospero olarak sunması dikkate değerdir (Shippey, *a.g.e.*, s. 196).

* Burada belirtilmelidir ki *Yüzüklerin Efendisi*'nin orijinalinde "vekilkarç" diye karşılanan kelime, "steward"dır. Yazar burada Stuart hanedanlığı ile "steward" kelimesi arasındaki akrabalığa dikkat çekmektedir. ç.n.

geleneğin inisiyasyona dayalı bütünlüğü kaybedildi.[2] Britanya'da Cromwell'in monarşiyi tahrip etmesi –ki tarihindeki tek tahribatıdır– aynı döneme aittir. Stuart hanedanlığı bu tahribatı II. Charles'in "Restorasyonu"nda alt etmişse de, Stuartlar, hemen akabinde Protestan bir yöneticiler silsilesinin tahta geçmesiyle sönmüşlerdir. Onsekizinci yüzyılda, sürgün olmaları, Stuartlara "ilâhî hakları"nı kazandırmaya çalışan Jacobite isyanlara yol açmıştı.[3] III. James ile Prenses Sobieski'nin oğlu Bonnie Prens Charlie, III. Charles ünvanında hak iddia eden biriydi ve İskoçlarını bu savaşlardan birisine sürükledi.[4] Restorasyonu başarısızlıkla sonuçlansa da, soyunun partizanları geri dönmesini uzun zaman beklemişlerdir.

Minas Tirith'in Vekilharcı'nın tarihî Stuart hanedanlığıyla özdeşleştirilmesi, ünvanda hak iddia eden son kişinin Albany Kontu olduğu Roma'nın, sürgündeki Stuart hanedanlığının nihaî mekânı oluşu, gerçeğiyle de çağrıştırılır. Parlak bir "uygulanabilirlik" gösterisiyle Tolkien, Ak Kule'nin son Vekilharcını, Hobbit Merry ya da Meriadoc'u evlat edinen Rohan Evine evlendirir; tarih de, Roma'daki Albany Kontu'nun kızının, Rohan'ın Meriadec'inin oğlunun metresi olduğunu kaydeder.[5] Bu özdeşliğin başka bir kurulma biçimi de, Pippin ya da Peregrin Took'un Vekilkarca bağlılık yemini etmesidir; çünkü

---

2. *Perspectives on Initiation*, s. 239. Bu açıdan "Osmanlı Gülhaççı" Sebottendorf'un Avrupa Hermetisizmi'ni reforme etme çabaları, gerçek bir ihtiyaçtan yola çıkmış görünmektedir. "Shriners" olarak bilinen –ki "Mistik Shrine" İslâm'ın Kutsal Kâbesidir– Amerikan hür masonluğunun reforme edilmesi Sufizm'le olan bir bağlantıyla ortaya çıktığını belirtmek gerekir. Gerçekte denebilir ki Hermetikçilerin İslâm'daki gizemlere bir eğilim duyması, Hermetik metinlerin aktarılmasının İslâm'a dayalı olmasından daha çok inisiyatik bütünlükle ilişkilidir; çünkü Orta Çağlar'dan sonra Hermetik metinlerin başka kaynakları bulunmuştur. [Bu arada, "Shrine"in azizlerin kalıntılarının konduğu ufak sandık anlamı yanında, aziz kabri ya da türbesi, takdis olunmuş yer gibi anlamlara geldiğini de belirtmek gerek. ç.n.]
3. Christopher Tolkien, babasının yazılarında Jacobite duygular keşfetmiştir; örneğin bkz. *The War of the Ring*, s. x-xi.
4. "Moidart'ın Yedi Adamı" adlı yaşlı arkadaşları tarafından onun kampanyasına yardım edilmiştir.
5. Avrupa tarihinin en ünsüz simyacılarından birisi olan Cagliostro, "Necklace Hadisesi" sırasında Rohan'ın Katolik Prensi'nin danışmanıydı.

Hobbitler arasında, Stuartlar'ın memleketi olan İskoçya'yla[6] hayli özel bir ilgisi olan bir ünvan olarak, Thain görevine getirilen Took'tu.[7] Ayrıca belirtilmelidir ki Shakespeare'in *Macbeth*'i Büyük Britanya'nın ilk Stuart kralını bir anma olarak yorumlanabilir; Tolkien'in Shakespeare sanatına getirdiği en aşikâr gelişme, İskoç monarşisiyle ilgili o oyuna özgü olan motifler üzerinde yeniden çalışmasıdır.[8]

Stuartların asıl işlevi, İskoç Krallığı'na vekilharç olmaları olmuştur. Bu monarkın özelliği, onun Yüksek İrlanda Kralları'nın bir kalıntısı olan ve İskoçlara geçmiş olan efsanevî "Kader Taşı" üzerinde taç giymesiydi. Yine de Taş'ın izi, İspanya'dan Kutsal Topraklar'a kadar da sürülmektedir ve Yakup peygamberin Semavî Merdiven rüyasına temel teşkil eden Yastığı'yla özdeşleştirilmiştir;[9] ayrıca Kudüs'teki temel Ahit Sandığı'yla da özdeşleştirilmiştir. Yüzyıllarca İskoç Kralları'nın Tahta Çıkma Taşı olarak hizmet gördükten sonra, I. Edward'la birlikte İngiliz Kralları'na geçmiştir. Aynı zamanda, I. Edward'ın Kastilyalı Eleanor'la[10] evlenmesiyle, Ehl-i Beyt'in soylu Arap kanı ilk kez Britanya'nın yöneticileriyle paylaşılmıştır.

---

6. Stuart yönetiminin izi, Edinburgh'taki saraya kadar sürülebilir. Roma ve İstanbul gibi Edinburgh da, yedi tepeli bir yerleşim alanı üzerine kurulmuştur. *On the Trail of Merlin*'in yazarı (Aquarian, 1991) kentin asıl ismi olarak zikredilen Duneadain'in, Tolkien'in Dúnedain'iyle benzerlik taşıdığını belirtir.
7. Bu ayrıntı, Tolkien'in, *Hobbit*'te, goblin Golfimbul'un kafasını keserek golf oyununu keşfeden bir Took büyüğünü oyuncul bir şekilde anlatmasından geliştirilmiş görünmektedir.
8. Bkz. Shippey, *a.g.e.*, s. 193.
9. Bu Semavî Merdiven, Hz. Muhammed'in Mirac'a çıktığı merdivenden başkası değildir. [Yakub'un Taş Yastığı'nı, Tekvin 28:10-23'ten öğreniyoruz. Buna göre, Yakup, Beer-şeba'dan Haran'a doğru giderken güneş batınca yerdeki taşlardan birisini yastık yapıp onun üzerinde uyur. Bu sırada bir rüya görür: Göğe doğru uzanan ve üzerinde meleklerin inip çıktığı bir merdiven vardır. Bu sırada Rab kendisine seslenir ve yatmakta olduğu yeri Yakup ve oğullarına mekân seçtiğini belirtir. Yakup uyanınca o taşı bir direk olarak yattığı yere diker ve üzerine de zeytin yağı dökerek adını "Beyt El" ("Allah'ın Evi") koyar. Yolculuğunu bitirip geri döndüğünde orayı yeniden bulmak istemektedir. ç.n.]
10. Elanor ismi, *Yüzüklerin Efendisi*'nde, yeni Çağ'ı işaret eden günde doğan, "bir Hobbit'ten çok bir elf-evladına benzeyen" ve böylelikle kutsal bir soy ağacına vücut kazandıran Hobbit çocuk için kullanılır.

Bu gelişmeler, Stuartların İskoçya'nın yöneticisi olmasıyla, Vekilharç Walter'ın Kral "Bruce" Robert'in kızıyla evlenmesiyle çağdaştır. Veliahtlıktaki bir değişme, tuhaf bir biçimde, Bruce Robert'in kalbinin efsanevî yazgısıyla bağlantılıdır. Kral, ölümünden sonra, kalbinin bedeninden alınmasını ve Kudüs'te gömülmesi için bir kaskete konulmasını emretmiştir. Bu nedenle, kalbi taşıyan küçük bir sadık şövalyeler birliğinin, Batı Avrupa'da İslâm'ın son ordusuna, yani Granada'daki orduya karşı savaşan Kastilyalı XI. Alfonso'nun güçlerine katıldığı anlatılır. Savaş sırasında kalp, İslâm ordularına karşı fırlatılmıştır ve bu sırada da şu sözler söylenmiştir:

Cesur yürek, sen ki hep ileriyi
Gösterdin! Hep alışık olduğun gibi.
Ben de seni izleyeceğim, ya da öleceğim![11]

Daha da tuhafı, kasket daha sonra savaş alanında bulundu. Tuhaf bir tesadüf olarak, bu savaşın tarihi 25 Mart'tı ve bu, Bruce'un tahta çıkış tarihiydi de; yine bu tarih, Tolkien tarafından Orta-dünya'da yeni bir çağın başlangıcı olarak seçilmiştir.[12] Kralın yeniden bulunan kalbi, Kudüs'e erişemez; aksine İskoçya'ya geri döner, ama kralın bedeniyle yeniden buluşmak için değil.

Buna karşılık kasket, fazla uzak olmayan Melrose Manastırı'na gömülür; burası, *Yüzüklerin Efendisi*'ni ilgilendiren bir çok nedenden dolayı hayli önemli bir yerdir. Michael Scot'un bir çok simyasal kitapla birlikte orada yattığına dair efsaneler vardır. Roger Bacon, Scot'un çalışmalarını övmüştü. Oxford onun üniversitesi olarak belirtilmesine rağmen, Scot'un Toledo'da okuduğu biliniyor; Toledo, özellikle Wolfram von Eschenbach'ın Kâse anlatısının izini sürdüğü yerdir; gerçekte, Scot'un öğrenimi Arapça ve İslâm bilimleri alanındaydı. Bilgisi nedeniyle Kutsal Roma İmparatoru II. Frederick'e danışman oldu ve Orta Çağ Avrupası'nda "Büyücü" olarak tanındı. Melrose Manastırı, Elf ülkesine efsanevî giriş olan Eildon Tepeleri'nin yakınında bulunur; oradaki bir misafirin betimlemeleri, Tolkien'in Elflerin Lothlórien ül-

11. Barbaur, *The Bruce*.
12. Bu tarih Mithraizm için de özel öneme sahiptir.

kesi için bir kaynak sağlar.[13] Ama belki de eskatoloji bağlamında en önemlisi, Eildon Tepeleri'nin altında, Kur'anî Ashab-ı Kehf'in Britanyalı imgesi olan Kral Arthur ve şövalyelerinin efsanevî bir mezarının bulunmasıdır.

Efsanenin bu sahnesinde, –Yüksek Krallar'dan kraliyete ait verasetini içeren "kap" olan– Bruce Robert'in kalbi, Batı Avrupa'da İslâm'la ilişkili olarak ve Ehl-i Beyt'in kutsal kanını Britanya monarşisine aktaran Kastilya ailesiyle bağlılık içinde sunulur.[14] Stuartlar Bruce'un soy ağacından geriye kalanları miras alırken, bir Vekilharcın işlevi de tastamam hizmet etmektir. Ehl-i Beyt'e katılmak için Tahta Çıkma Taşı'nın Londra'ya aktarılması, Stuartların kanının da birleştiği, meşruiyetin yeni bir biçimlenmesini çağrıştırır.[15] İmdi Tahta Çıkma Taşı, Ahit Sandığı ile özdeşleştirilmiştir; yukarıda tasvir edildiği gibi, Hz. Muhammed'in gelişi, yalnızca Sandığın içeriğinde resmedilenler arasında bulunan peygamberî silsilenin tamamlanmasını sağlamakla kalmamıştır; ama onun gelişiyle, daha da önemli olarak, Sekine'nin varlığının Sandık'tan mü'minin kalbine aktarılması da gerçekleşmiştir. Kutsal Kur'an'da,[16] Sekine, İslâm Peygamberi ile gelecekte halifesi olan Ebu Bekir Sıddık'ın Hicret'leri sırasında düşmanlarından kaçarken sığındıkları mağarada mevcut olarak zikredilir; bu hadisenin rivayetlerinde en bilinen motif, mağaranın ağzındaki örümcek ağıdır. Bu nedenle, Bruce Robert efsanelerinde, en çok hatırlanan hadisenin, onun da benzer şekilde düşmanlarından sığındığı bir mağarayla ilgili olması önemsiz değildir; ayrıca anlatılır ki o da, mağaranın ağzındaki örümcek ve ağının sergilediği örnek vesilesiyle yazgısını kabullenme

13. Bkz. Shippey, *a.g.e.*, s. 89.
14. Bu soyağacı, yine, XI. Alfonso'nun kızının evliliği vasıtasıyla İngiliz krallarının soy ağacına dahil olur.
15. Bruce Robert'in zamanından yüzyıllar sonra, Stuart hanedanlığı, İngiliz sarayıyla evliliği vasıtasıyla kutsal kanı paylaşmaya başladı ve yalnızca o kan, Kader Taşı üzerinde tahta çıkmayla bahşedilen "ilâhî hak"la Birleşik Krallığı yönetmeye başladı. Tuhaf bir biçimde, Melrose Manastırı'ndaki kasket de Londra Westminster Manastırı'ndaki Tahta Çıkma Taşı da 1996'da Edinburgh'a taşınmıştır; kalp, iki yıl sonra, bir kez daha Melrose'a defnedilmiştir.
16. IX, 40.

kararlılığını benimsemiştir. Sekine özellikle kalple özdeşleşen bir hakikatse de, efsanevî hâle gelcn özellikle Bruce'un kalbidir. Melrose Manastırı'ndaki, Arthur ile şövalyelerinin "Ashab-ı Kehf"e benzemeleri, Stuart meşruiyetinin kalbini eskatolojik bir bağlamda bir ârifin İslâmî mirasıyla birleştirir.

Bir Vekilharcın çağın sonunda bir Yenileyen ile biraraya gelmesi, *Yüzüklerin Efendisi*'nde gerçekleşir. "Ay Ülkesi" Ithilien'in Prensi olarak Vekilharç Faramir, Güneş Kulesi'nin yöneticisiyle ilişkisinde aya ait ve bu nedenle "pasif" olan bir kapasiteyle hizmet etmeye başlar. Faramir öncelikle bir Gondor Kolcusu, ülkeyi koruyan okçuların komutanı olarak ortaya çıkar[17] ve bir mağarası da vardır. Faramir, şövalyece cesarete sahip olmakla kalmaz; ama aynı zamanda Elflerin "irfanına ... sahip" birisi olarak tanımlanır.[18] Daha önemlisi, –Tolkien'in "berrak içgörü" adını verdiği– içgörüsüyle Faramir, İslâm'da feraset denilen bir iman gücü sergiler.[19] Feraset, fizyonomik tefrik gücü demektir ki bu güçle karakterler ve durumlar hakkında karar verilebilir. Bu güç, İslâm Peygamberi'nin bir hadisinin de mevzuudur: "Müminin fersasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla görür". Faramir, yolları ayrılırken Yüzüktaşıyıcısı Frodo'yu şer örümcek Shelob'la karşılaşacağı konusunda, böyle bir görü vasıtasıyla uyarabilmiştir. Faramir'in mağarası ile Shelob'un tüneli, Faramir ile örümceği tematik bir özdeşlikte biraraya getirerek, tam anlamıyla bir "ağ örülmesi"ni çağrıştırırken, Karanlıklar Efendisi'nin başka bir parodisinin, yukarıda zikredilen mağara ile faydalı örümcek durumlarının parodisinin örneğini sunar. Daha kesin bir biçimde, Tolkien, Faramir'e savaş alanındaki "cesur yürek" diyerek, Bruce Robert'le özdeşliği kuvvetlendirir.

---

17. Edinburgh'ta Kraliyet Okçular Birliği hâlâ İskoçya'daki monarşinin muhafızlarıdır ve Sir Scott, bu yeşil giyinen birliğin uzun süredir Jacobite duyguları muhafaza ettiğini iddia eder.
18. "Gondor Kuşatması" [*Kralın Dönüşü*;Türkçe baskı, s. 86]. Dikkat çekici bir biçimde, Faramir yirmi yedinci Vekilharçtır ve *Fusus ül-Hikem*'in yirmi yedi bölümünden sonuncusu Hatem-i Enbiya'nın [Nebilerin sonuncusu] mirasıyla ilgili olduğundan, Faramir bir açıdan "Muhammedî" zuhura tekabül eder.
19. Tuhaf bir biçimde, geleneksel İslâm'da, [feraset sahibi anlamındaki] fâris, hem içgörü sahibi ve hem de atlı anlamına gelir; Faramir için, onun insan ve atların üstadı olduğu söylenir.

Yakın zamanlarda, Stuart hanedanlığına, bir "Kutsal Soy ağacı" sapkınlığıyla bağlantılı olarak dikkat çekilmiş ve Kâse'nin de onun nişanesi olduğu iddia edilmiştir. Ehl-i Beyt'in ortodoksluğunun İsa'dan gelen kralların bir soy ağacının aldatıcı iddialarını desteklemek için Kâse ailesinin kanıt olarak ileri süren sapkınlığı tarafından taklit edilmesi, bu parodinin doğasında bulunmaktadır. Hristiyanlığın temelinde bir kraliyet boyutunun olmayışı ve daha sonraki Hristiyanî öğretide Tanrı ile İsa'nın teolojik birlikteliğiyle, bu sapkınlık, bir "Tanrı-Kral" fikrini benimsemiştir. Tolkien'in hayal gücünün, yalnızca "Tanrı-kral" Sauron'un[20] Deccalce anlamını hayli açık bir biçimde vurgulamakla kalmaması, bunun yanında İnançlı'nın soyağacını Elendil Yıldızı, kılıç ve siyah sancak gibi ayırdedici bir biçimde Muhammedî nişanelerle özdeşleştirmesi de dikkat çekicidir.[21] Kanı Númenórean meşruiyetinin en büyük payına sahip olan hakiki kralın dönüşü üzerine Minas Tirith'in Vekilharçlarına iki alternatif sunulur: Vekilharç, Faramir örneğinde olduğu gibi irfana hizmet edebilir ya da Vekilharç, "karanlık Güç'ün etkisi altındaki kafir krallar"[22] gibi otorite iddiasında bulunabilir ve böylece Denethor gibi, Númenor'un soyçizgisinin Kutlular'ını yıkan kötü bir yazgı bulabilir.

"İsa'nın soyçizgisi" sapkınlığı, kuşkusuz ki, Guénon'un Gelenek-karşıtlığı olarak nitelendirdiği şeyin bir veçhesidir;[23] bu sapkınlığın,

---

20. Tolkien'e göre, "Sauron bir Tanrı-Kral olma arzusundaydı ve hizmetkârları tarafından öyle olduğuna inanıldı; eğer muzaffer olsaydı bütün akıllı yaratıklardan kutsî itibar ve bütün dünya üzerinde geçici güç iddiasında bulunacaktı" (*Letters*, sayı 183).
21. Hz. Muhammed'e Taht, (yukarıda kılıçla özdeşleştirilen) Âsa ve Sancak Sahibi denilir. İnançlı için "Elendili" isminin tanzim edilmesiyle ilgili olarak ise, Elendil ismi, "bir alâmet ve mühürlerinin üzerinde bir araç olarak kullandığı" üç Elf harfinden oluşur ("Cirion ile Eorl"). Bu harflerin birincisi ile sonuncusu, lambe'dir ve "cümle kapısı" anlamını taşıyan ortadaki harf ando'yu kuvvetlendirir; garip bir biçimde lambe, Arapçadaki "ha" harfiyle özdeştir. Böylece İnançlı'nın soyağacının kaynağındaki bu araç, Peygamber'in soyağacının iki damarı olan ve aynı Arapça harfle başlayan Hasan ile Hüseyin'in ismiyle bağlantılı olabilir. El-Mehdi, Hz. Muhammed'den gelen soy çizgisinde hem Hasan ve hem de Hüseyin'dir.
22. "Denethor'u Yakmak İçin çatılan Odunlar", *Kralın Dönüşü* [Türkçe baskı, s. 138].
23. Bkz. *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alametleri.*

Büyük Britanya tahtı için bir rakip olarak bir Stuart prensini önermesi de önemsiz değildir. Ne var ki, bu tahtın gerçek vârisi olan, şimdiki İskoçya Vekilharcı ve Galler Prensi[24] Charles Philip Arthur George –ki doğumu *Yüzüklerin Efendisi*'nin yazılmasıyla aynı döneme denk gelir-, uzun zamandır umut edilen yenilenmenin başarılmasında Kral III. Charles ya da Kral II. Arthur olmaya hazırdır.[25] Ehl-i Beyt'ten olmakla kalmaz o; ama aynı zamanda babası Majesteleri Edinburgh Dükü vasıtasıyla, İran Şahları'yla da akraba olduğu söylenir onun.[26] Prens Charles'in varisleri de, anneleri Prenses Diana vasıtasıyla Stuart soyçizgisinden büyük bir pay miras almışlardır.[27]

Majesteleri Galler Prensi, cesur bir at binicisi olduğunu, özellikle, tarihsel olarak İslâm'da prenslerin pratiklerinden türeyen Polo sporunda, kanıtlamış birisidir. Birçok alanda da, özellikle de mimarideki geleneksel kozmolojik ilkeleri savunmasında, feraset sahibi olduğunu kanıtlamıştır; daha dikkat çekici olanı, onun Oxford'ta İslâm ile Batı hakkındaki konuşmasıdır:

> Karanlık çağlar boyunca klasik öğretinin korunmasına ve Rönesans'ın ilk çiçeklenmesine Müslüman İspanya'nın katkısı, uzun süredir kabul edilmiştir ... Müslüman İspanya kadim Grek ve Roma uygarlığının entelektüel içeriğini toplama ve muhafaza etmekle kalmamıştır; bunun yanında, o uygarlığa yorumda bulunmuş ve onu genişletmiştir ve bir çok alanda kendi can alıcı katkısını yapmıştır...
>
> Dahası, İslâm bize bugün bir anlama ve yaşama yolunu öğretebilir ki, Hristiyanlık bunu kaybettiği için yoksuldur. ... Söylemek

---

24. Tolkien Elfçe'yi tasarlarken bir çok Galce unsuru kullanır.
25. Bu bağlamda, *Yüzüklerin Efendisi*'nin bir edebî eser olarak, tıpkı Shakespeare'in I. Elizabeth dönemine ait olması gibi, Majesteleri II. Elizabeth dönemine ait olması dikkate değerdir.
26. Bu kraliyet çizgisi kadim olarak "farr" denilen bir İlâhî Yardım ya da İnayet görür olarak değerlendirilir ve "amir" [emir] Arapçada "prens" anlamına geldiğinden, Faramir ismi kelimesi kelimesine "Prenslere ait İnayet" olarak çevrilir.
27. Diana'nın zengin bir Mısırlı'yla ilişkisi, bir Paris tünelindeki bir sütuna çarpmalarıyla sona erdi; tuhaf bir tesadüf eseri olarak, Mısırlı'nın ismi İmadüddin yani dinin "sütunu" idi.

> istediğim şey, hayatlarımız için metafizik olduğu kadar maddî bir boyut için, yokluğu uzun vadede felaket doğuracak olan terkettiğimiz bir dengeyi keşfetmek amacıyla, dünyamızın daha geniş, daha derin ve daha özenli bir anlaşılmasıdır...[28]

Miras alacağı "(Anglikan) İnancının Savunucusu" ünvanı da hatırlatılırsa, Prens, bir İnanç Savunucusu olarak derin bir biçimde hizmet etme umudunu da beyan etmiştir: "Günümüzde tehdit altında olan inancı savunmak isterim."[29]

28. Oxford'ta 27 Ekim 1993'te Sheldonian Theatre'da yapılan konuşma. "Denge"ye yapılan gönderme, Cabir ibn Hayyan'ın simyevî öğretisini çağrıştırır.
29. Jonathan Dimbleby, *The Prince of Wales*, William Morrow, 1994, s. 538. Majesteleri ile simyacı Paracelsus arasındaki ilişki için bkz. S. 307-8.

10

AK KULE

Filozof Taşı ile efsanevî Kâse gibi, Bakire Meryem'e hürmet edilmesi de, hem Hristiyanlığa ve hem de İslâm'a aittir. Gerçekte, Bakire Kültü, Katolikliğe, Şövalye Çağı'yla birlikte hâkim olmaya başlamıştır; bu çağ, Kase efsanelerini de üreten, İslâm'la karşılaşma çağıdır.[1] Tolkien'in de kabul ettiği gibi, onun eserlerindeki Katolik dinselliğinin en bariz ifadesi, Elf Hanımı Galadriel örneğidir.[2] Galadriel'i Bakire Meryem ile pek de açık olmayan bir biçimde özdeşleştirmesine rağmen, hem aşkta ve hem de adanmışlıkta "Ak Hanım" hem Bakire'yi çağrıştırır ve hem de ricacı rolüyle onun imgesinde görülür. Simyevî çalışmayla ilgili olarak, bu çalışmadaki "beyazlaşma" denilen evre özellikle Hristiyanlık'taki Kutlu Bakire'yle özdeşleştirilmiştir. Arwen Evestar Elftaşı'na sahip olmuş olsa bile, aslen Ak Hanım'la özdeşleştirilmişti o; gerçekte, Aragorn, onu, Ak Hanım'ın elinden alır. Bu özel aktarım Elftaşı'nın bir romantik hediye olarak verilmesini im-

1. Sanki kutsallığının bir teyidi gibi İslâm bağlamında Bakire [Bu anlama gelen "Betül". y.n.], Fatıma annemiz olarak ortaya çıkar, çünkü Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'in kızının ismidir.
2. Bkz. *Letters,* özellikle sayı 143 ile 320.

kânsız hâle getirmekle kalmaz, ama özellikle de Bakire tarafından Gülhaççıları. efsanevî kurucusuna "Altın Taş Şövalyeliği" mertebesinin ihsan edilmesini de hatırlatır.

Ak Hanım'ın hikâyede ortaya çıkışı, Moria'nın "kararması"nın hemen sonrasında gerçekleşir;[3] ayırt edici nişanesi olan Galadriel Aynası, Moria'dan çıkışın hemen akabinde ulaşılan Aynagöl'de –"beyaz alevler" gibi yansımalarıyla– olacakları önceden gösterir; böylece her iki "ayna" da sudur. "Beyazlama"da açığa çıkan şey, Materia Prima diye bilinir ve hem dişil ve hem de aya aittir; bu aslî madde, biçimsel tezahürün bütün imkânlarını tutma kapasitesiyle, gerçekten en iyi biçimiyle, ya suyla[4] ya da aynayla simgeleştirilebilir. Dahası, nefsin "ölüm"ün ötesine ulaşan berrak aynası, nefsin simyasal dönüşümden önceki karanlık derinlikleriyle kıyaslanır.[5] Dikkat çekici bir biçimde, bu derinlikler, Moria'nın girişinin önündeki, canavar "Sudaki Gözlemci"nin de evi olan gölde vücut bulmuşlardır; bu canavar, Galadriel'in aynasını kullanmasının da parodisi olan bir isme sahiptir. Bizzat Ak Hanım, aynanın hakikati ile parodisi arasında ayrım yapmak için yalnızca dilin –ya da İngilizcenin– yetersizliğini vurgular: "Çünkü bu sizin halkınızın sihir[6] diyebileceği türden bir şey sanırım; gerçi tam olarak neyi kastettiklerini bilmiyorum; Düşman'ın aldatmacaları için de aynı kelimeyi kullanıyorlar".[7]

---

3. Moria'nın bir "maden" olması, Morienus'un kral Halid'e simya meselesinde söylediklerini hatırlatır: "Bu şey senden çıkarıldı; çünkü sen onun madenisin". "Moria" ile "Morienus" isimlerinin benzerliğinden bahsetmeye bile gerek yok. Burchardt, Morienus öğretilerini içeren bir kitabın, belki de Arapçadan Latinceye çevrilmiş ilk kitap olduğunu belirtir.
4. Materia Prima'nın bu özelliğinin, Kral tarafından, tahta çıkışında, "Büyük Deniz" ifadesiyle anıştırıldığı görülecektir. Isengard'ın suyla saflaştırılması da bir simyasal "çözüm"le ilişkilendirilebilir.
5. Simyasal "ölüm"e gerek duyulması, İslâm Peygamberi'nin şu emrinde ifade edilir:" Ölmeden önce ölünüz".
6. Sihir (magic) kelimesi, kuşkusuz ki, Farsça "magi" kelimesinden türemiştir.
7. "Galadriel'in Aynası" [*Yüzük Kardeşliği*; Türkçe baskı, s. 434]. Gaipten haber veren "Galadriel'in Aynası", tarihçi İbni Haldun'un, sahte kehanetler için aynalar ya da su dolu kaplar kullanan "arraf"ın yeteneği hakkındaki anlattıklarını hatırlatır. "Arraf"ın kök anlamı, "algılamak" ya da "farketmek"tir ve bu nedenle Kur'an'ın A'raf suresinin adıyla ve tesadüfî olarak da

Parzival'in yazarı, hikayesini, Hristiyanlık ile İslâm'ı bir araya getiren hakikatler temelinde oluşturur. Wolfram von Eschenbach, "gerçek hikaye"sini, yıldızlarda Kase efsanesini keşfeden Fleetanis adlı gizemli bir şahsiyete atfeder. Gerçekte, bu isim, Sema'nın feleklerinden birisini, İslâm kozmolojisinde İsa'nın otoritesi altındaki İkinci Sema'yı (felekü's-sâni) gösterir.[8] İmdi, bu felek, Hermes'in Romalı biçimi olan Merkür gezegeninin feleğidir; bu nedenle İkinci Sema ile güneş feleği arasındaki ilişkinin açıklanması gerekmektedir; çünkü Hermetik bilimler, açıkça, İdris'le ilişkilidir [İsa ile değil]. Her şeyden önce, Merkür, şifacılık sanatıyla özdeşleşmiştir ve İsa da, en derin anlamıyla bir şifacıydı.[9] Simya Hermetik bilimlerin bir uygulamasıyken, özellikle "kraliyete ait bir sanat"tır o ve yukarıda da belirtildiği gibi, İsa'nın tarihsel örnekliğinde kraliyet unsurunun olmayışı, bu rolü, birlik konumunda kraliyet boyutunu da içermesi gereken kozmosun merkezindeki güneşe ait işlevinden ayırır.[10]

Öyleyse, Flegetanis'ten ya da İslâmî İsa Feleği'nden aldığı ilhamla, Kase efsanesinin doğru hikayesi, Hristiyan dünyaya gelişini, tarihsel Hristiyanî vahiyde yoksun olan kraliyet sanatlarıyla ilgili İslâmî kaynaklardan aldığı rehberliğe borçludur. Kuşkusuz, kozmolojik bilimlerin ve şövalyeliğin *Parzival*'in Hermetik ideallerinden kopması, hem modern bilimlerin ve hem de savaş sanatlarının sapkınlığını do-

---

Edgar Allen Poe'nun aynı adlı şiiriyle ilişkilidir. Bu surenın adı, feraset gücüne sahip velilere işaret eder: "İki taraf üzerinde bir engel ve burçlar (A'raf) üstünde hepsini yüzlerinden tanıyan adamlar vardır. Cennete gideceklere: "Selam size" derler, ki bunlar henüz girmeyen, fakat (girmeyi) şiddetle arzu edip umanlardır" (VII, 46). Feraset gücü Elflerin irfanıyla özdeşleşmiş olsa da, A'raf'tan bakanların, tıpkı Aman'a yolculuk yapmayı henüz ummakta olan Orta-dünyanın Elfleri gibi, Cennet'in meskunlarına henüz katılmamış olmaları dikkat çekicidir. Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi de, bir ağanın kehanet için fantastik bir biçimde su kullanmasını betimlemektedir. (Bkz. Hammer-Purgstall çevirisinde "Narrative of Gullábí Aghá").

8. Bkz. Ponsoye, *a.g.e.*, s. 26.
9. Tıbbın simgesi çift başlı yılan, kuşkusuz ki, şifacılık mesleğinin simgesi olarak meşhurdur; çünkü sağlık bütünlüktür de. İslâm'da İdris peygamber, başka zanaatlar yanında, tabiplik zanaatının da başlatıcısıdır.
10. Öyleyse, İdris'in İslâm'da savaşa ait sanatların bir öğretmeni olması yerindedir.

ğurmuştur. Gerçek anlamıyla, *Yüzüklerin Efendisi*, Tolkien'in İngiltere'sini tahrip eden bilimsel endüstrileşmenin ve Dünya Savaşları'nın kötülüklerine bir tepkiydi. Simya'nın diliyle ifade edilen bir şövalyeliği restore etmesi, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, Hermetik Kase efsanesini sürdürmesi nedeniyle, İslâm'la bir ilişkiyi açığa çıkarır. Ancak, önemli bir ayırımın yapılması gerekmektedir; çünkü *Yüzüklerin Efendisi*, tastamam "Flegetanis"in değil, İdris'in güneşe ait alanıyla ilgilidir.

René Guénon, haklı olarak, "İsa'nın iki inişinin, onun 'Merküre ait' ve 'Güneşe ait' yönleriyle ilgili olabildiği görülecektir" diye belirtir;[11] çünkü, gerçekte, İsa'nın rolünün tamamlanması, Semavî otoritesi için kraliyet boyutunun restore edilmesiyle, onun İkinci Gelişi'nde olacaktır.[12] İdris'in, melekler arasında, Mitatrun'un rolüne tekabül eden bir rol olan ve Nûr-u Muhammedî ya da Hakikat-i Muhammedî'nin güneş düzeyinde kozmik vekili olan rolüne daha önce değinilmişti.[13] Öyleyse, şaşırtıcı olmayan bir biçimde, İsa'nın İkinci Gelişi, İsa'nın, İslâm'ın en büyük eskatolojik işaretlerinden birisi olarak "Güneşe ait" yönüyle Hakikat-i Muhammedî'yi teyid etmesi için geri gelmesi anlamına gelir. İslâmî eskatolojiye dair rivayetlerde, İsa, Mehdi'nin takipçileri ibadet etmek için hazırlık yaparken "iki meleğin kanatlarıyla desteklenen" Sema'dan iner ve imamlık Meryem oğluna önerilse de, o reddederek bunun Hz. Muhammed'in cemaatine ait olduğunu ilan eder. İsa'yı görür görmez Deccal "tuzun suda çözülmesi" gibi çözülmeye başlar ve ardından peygamber Deccal'i katlederek şövalyece gücünü sergileyerek "mızrağındaki kanı gösterir". Daha sonra gelen çağ tam anlamıyla bir Altın Çağ'dır; onun yönetimi altında dünya çapında bir "Yeryüzü'ndeki Gökyüzü Krallığı"dır.

---

11. "Hermes", *a.g.e.*, s. 374, n. 8. İsa'nın havarilerinin on iki olması, bu geneşe ait yönün bir biçimlenmesi olarak görülmelidir.
12. Gerçekte İsa, İslâm mistisizminde, rolü, Hızır'ınki gibi, ebedî bir unsura sahip olan evtad'dan birisi olarak değerlendirilir.
13. Mitatrun, tıpkı Hz. Muhammed'in Hulefa-i Râşidin'in merkezinde olması gibi, dört büyük meleğin merkezindedir. Bu konuma Arapçada "el-Rüknü'l-erkan", "sırların sırrı" denilir ve beşin anlamıyla ilişkilidir.

Burada *Yüzüklerin Efendisi*, eskatolojik anlamından ayrılmış görünür; çünkü Karanlıklar Efendisi Sauron Deccal'i ve İnançlı Kralı'nın vârisi de Mehdi'yi çağrıştırsa da, İsa'nın eskatolojik rolü için açık bir adayın olmadığı görülmektedir; Karanlıklar Efendisi'nin kötülüklerine son verenin Yüzük taşıyıcısı Frodo olduğu söylenebilir ve onun karakteri, özellikle hikayenin sonunda Aman "cennet"i uğruna Orta-dünya'yı terkettiği için, tarihsel İsa örneğiyle uyum içindedir. Dahası, gözden kaçırılmamalıdır ki Elftaşı'nın Mehdi'yle özdeşleştirilmesinde Tolkien'in eseri, Hristiyan simyacıların kavrayışındaki İsa'nın Filozof Taşı'yla olağan özdeşleştirilmesi yolunu takip etmez. Bu eskatolojiden açık kopuşu anlamak çok zor değildir; çünkü *Yüzüklerin Efendisi*, kadim efsanenin bir tarihi olarak sunulmuştur ve İsa'nın gelecekte Sema'dan inişi, Tolkien gibi bir Hristiyan için, yaklaşılamayacak kadar uzak bir hadisedir. Resmedilen hadiseler boyunca Hobbitler, okuyucunun sempatisinin odağı olmaktadır ve Gandalf Shire'daki yurtlarına dönüşleri sırasında bu hadiselere bir sebep sunar: "Shire'a gelmiyorum. Orada işleri kendiniz halledeceksiniz; bu iş için eğitildiniz ... ve artık hiç biriniz adına korkmama gerek kalmadı".[14] İsa'nın inişi son olduğundan, takip edilecek bir mücadele de yoktur ve "Shire Temizliği", nihayette, Orta-dünya'nın sayfalarını bitirip dünyada mücadele edenler için bir ilham kaynağı gibi sunulur. Yine de Hristiyan yazarın bir çağın sonuna dair görüşünde İsa'nın eskatolojik rolünün olmayışı, okuyucuyu, bu hakikati aramakla baş başa bırakır.

Bununla birlikte, yine Gondor'un coğrafyasında, bu hakikati gösteren bir işaret vardır. Minas Anor kentinin zirvesinde Ak Kule bulunur; bu, İsa'nın inişiyle ilgili bir hadis-i şerifi dikkat çekici bir biçimde hatırlatan bir isimlendirmedir: İslâm Peygamberi'ne göre, "Meryem oğlu İsa, Şam'ın Ak Kule'sine [Minaresi'ne] inecek"tir. Bu nedenle, Suriye'deki Şam camiinin minaresine ve yerleşim yeri Roma'dan hayli uzak olsa da, "Suriye" kelimesinin uzun zamandır "Güneş Ülkesi"yle özdeşleştirildiğine dikkat çekmek gerekmektedir;[15] böylece Tolkien'in Anor'unu anlamlandırabiliriz. Louise Massignon da, her

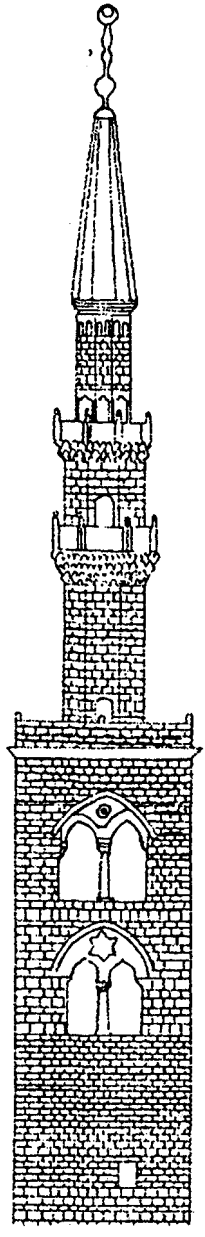
14. "Memleket Yolu" *Kralın Dönüşü* [Türkçe baskı, s. 306].
15. Bkz. "Guénon, "The Science of Letters", *Fundamental Symbols of Sacred Science.*

iki kentte Ashab-ı Kehf'in saygı görmesiyle ilgili olarak Roma ile Şam arasında dikkat çekici bir bağlantıyı aydınlatır.[16] Şam kenti bir veliler ülkesidir, abdalların karargâhıdır ve Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin ibn Arabî'nin yattığı yerdir. Deccal'in şerrinden emin olunacak mekânlar arasında sayılmıştır; benzer şekilde, Minas Tirith kenti de kelime anlamıyla Sauron'un güçlerine karşı Muhafaza Kulesi'dir.

Şam'ın Ak Minaresi'nin tarihi Mes'udî tarafından şöyle anlatılır: "Şam Camii, Hristiyanlıktan önce muazzam bir tapınaktı. Bu tapınak ... Talih Tanrısı Merkür'e adanmıştı. Hristiyanlık geldiğinde, tapınak kiliseye çevrildi. Ardından İslâm ortaya çıktı ve (halife) tarafından yeniden inşa edilen bir cami oldu. Kuleler hiç değişmedi ve şimdiye kadar müezzinler için minareler olarak hizmet etti". Hâlihazırdaki bağlamımızda onun Hermetik özdeşleşimi sadece dikkat çekici olmakla kalmaz, ayrıca bir dönem aynı binada Hristiyanlar da Müslümanlar da ibadet etmiştir. Yeniden inşa edildikten sonra aslî yapı Kartal Kubbesi diye adlandırılmıştır. Hayli ilginç olanı da, İsa Minaresi de denilen Ak Minare'nin her cephesinde, kule taşlarından, Süleyman Mührü biçiminde bir pencere bulunmasıdır.[17]

İsa'nın Şam'ın Ak Kule'sine inişi, Mehdi'nin ortaya çıkışından ve takipçileriyle Deccal'in üzerine yürümesinden sonra olur. Gerçekten Mehdi'nin rolü, bir anlamda, mümini, İsa'nın inişine hazırlamaktır. İlyas Peygamber, uzun zamandır Mesih'in gelişini hazırlamak için beklenmektedir ve Mehdi'nin bu anlamda "İlyasî işlevi" ifa ettiği belirtilmiştir.[18] İlyasî işlevin bu eskatolojik formülasyonuyla ilgili olarak bir hadis belirtir ki, "Arz, altın ve gümüş külçeleri gibi görünen gizlediklerini çıkaracaktır"; bu gizemli ve simyasal imge, hakkında "ifşa edilmemiş hiçbir gizli şey kalmayacak" diye öngörülen Elias Artista'nın simyasal beklentisiyle dikkat çekici bir biçimde kıyaslanır. Dahası, Şam Camii, Vaftizci Yahya'nın başının yattığı yerdir ve böylelikle Hristiyanlık ile İslâm için mukaddes olan bu mekânda, bu İlyasî işlevin İsa'nın tarihsel ve eskatolojik ortaya çıkışlarıyla ilgili iki formü-

16. Şam, Gülhaççıların efsanevî kurucusunun sırları idrak ettiği yerdir de.
17. Burada iki üçgenin simgesi özellikle, İslâm mistisizminde İsa'nın "lâhut" (ilâhî) ve "nahut" (beşerî) denilen "iki fıtrat"ına işaret eder.
18. Bkz. Leo Schaya, *a.g.e.*.

Ak Kule ya da İsa Minaresi

lasyonu birleşir. *Yüzüklerin Efendisi*'nde Elias Arista'nın rolü Mehdi'nin İlyasî işleviyle özdeşleştirilir ve bu özdeşleştirmenin benimsenmesiyle İnançlı Kralı'nm Ak Kule'ye dönüşü, Tolkien'in hayal gücünde İsa'nın Matta İncili'ndeki vaadini gerçekleştirerek, bir tür hazırlık olur: "Gerçi İlya[s] gelir ve her şeyi yerine kor".*

Yüzüklerin Efendisi'nın son sayfalarında, Tolkien simyasını tamama erdirir; yukarıda da belirtildiği gibi, bu tamama erdirme, kırmızı rengiyle özdeşleştirilir ve böylelikle "kırmızılaşma" evresidir. Hikayenin sonuna kadar Tolkien, Gandalf'ın yakut yüzüğünden söz etmez, hem de Ek B'nin de teyid ettiği gibi arif, bu "kırmızı" tılsımı hep yanında bulundurduğu halde. Benzer şekilde, Kral Elessar'm hikayedeki son görünmesinde Tolkien "kırmızılaşma"yı resmeder: "Batı Krah'nın, etrafında silahşörleri, atının üzerinde oturuyor olduğunu gördüler; batan Güneş üzerlerinde parlıyor ve koşum takımlarını kırmızı altın gibi yakıyordu; Aragorn'un beyaz pelerini bir aleve dönüşmüştü".[19] Ancak en aşikâr "kırmızılaşma", Yüzüktaşıyıcıları Bilbo ile Frodo'ya, "Batıya yürüyüşün Kırmızı Kitabı"na aittir. Çoğu Imladris'te oluşturulan bu kırmızı kitap, *Hobbit*'te başlayan ve *Yüzüklerin Efendisi*'nde tamama erdirilen hikayenin kaydıdır; dahası, onun adı, "Yüzüklerin Efendisi'nin Devrilişi ve Kralın Geri Dönüşü"dür ve böylelikle simyasal "solve et coagula" ifadesinin formülleştirilmesidir.[20] Bilim adamı Tolkien için, Simya birincil olarak ve her şeyden önce bir kitabın içeriğinde kapsanır.

---

* Yazar, Matta İncili'ndeki bu ayetin kaynağını belirtmemiş. Alıntı, 17:11'dendir. Kitab-ı Mukaddes çevirisinde, İslâm dünyasında İlyas olarak bilinen, İngilizcede King James çevirisinde "El'ijah" diye geçen, yazarın ise "Elias" diye belirtttiği isim, "İlya" diye çevrildiğinde, alıntıda köşeli parentez içinde bir "s" eklenmiştir. ç.n.

19. "Nice Ayrılıklar" [*Kralın Dönüşü*; Türkçe baskı, s.291. Çeviri biraz değiştirildi. ç.n.].

20. Bu formülasyonlar, İslâm'ın bir direği ve tasavvuf zikrinde tekrarlanan "şehadet"le, "La ilâhe illallah, Muhammedün resulullah"la ilişkili olabilir. İlk ifade yanlış olan her şeyi reddeder ve bütün Rablik taslamaları yok eder; ikincisi ise Peygamberlerin Şahı'nda aşkınlık ışığının vücut bulmasını teyid eder. İlk ifadedeki reddetme, Tolkien'in, Batı İnsanlarının tektanrıcılığını olumsuz bir hakikat olarak tarif etmesiyle kıyaslanabilir: "herhangi bir 'yaratılmış'a ibadet etmeyi reddetme" (*Letters*, sayı 156).

Gerçekte İslâm'da Simya bilimleri, "Harflerin İlmi" denilen şeyle bağlantılıdır; bu bilimde, varoluştaki her şey, harflerin gizli anlamı vasıtasıyla arketipiyle ilişkili olarak ele alınır. İslâmî kaynaklarda, Hermes, Pythagoras, Plato ile Aristo, bu bilimin iyi hocalarıdır. Orta Çağlar'da Hristiyan âlimler, İslâmî kaynaklardan onun sırlarını açığa çıkarmaya çalışmışlardır; özellikle remile (geomancy), "Harflerin İlmi"ndeki temeli nedeniyle, ebced çalışması adı verilmiştir.[21] Hayli dikkat çekici bir biçimde "Platon'un Oğlu" diye adlandırılan Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin ibn Arabî'ye göre, bu bilim İsa'nın özel bilgisidir; öyleyse Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'ni "ilham açısından tamamıyla dilbilimsel" diye açıklaması gözden kaçırılmamalıdır; çünkü İsa, Tolkien'in Hristiyan inancının odağıydı. Şaşırtıcı olmayan bir biçimde, "Harflerin İlmi"nin ifşa ettikleri, özellikle eskatolojiye aittir. Kaşanî'nin Kur'an ve özellikle belirli sûrelerin başında bulunan gizemli "huruf-u mukatta'a"yla ilgili tefsirine göre, zamanın sonunda İsa'nın emriyle inecek olan bir kitap vardır; onun tezahürü "bir yandan arketipleri ya da metafiziği ifşa edecek ve diğer yandan da eskatolojik ya da mesiyanik hadiseyi faal kılacaktır"; İsa'nın özel bilgisine ait olan bu kitap, yalnızca Mehdi tarafından okunacak ve içeriği de onun tarafından açıklanacaktır.[22] Yine, dönüşümü sağlayan "Kibrit-i Ahmer"

---

21. Fal bakmanın Arapçadaki adı remil'dir; belirtilmelidir ki, *Yüzüklerin Efendisi*'nin Ek E'sinde Tolkien, ilk Elf harflerinin oluşumunu Rúmil'e atfeder. Gerçekte, çeşitli açılardan Elf harflerinin kullanımı "Harflerin İlmi"nde Arapça harflerin kullanımını çağrıştırır; örneğin harflerin numaralandırılmasında ve sessiz harflerin sesli harfler üzerine önceliğinde (sesli harfler ya sessiz harfler üzerindeki işaretlerle resmedilir ya da hiç resmedilmez). Arapça harflerin sayısal değeriyle bağlantılı olarak, belirtilmelidir ki –*Yüzüklerin Efendisi*'nin ilk bölümünde hakim olan– 111 sayısı Kutb kelimesine tekabül eder ve böylelikle bütün hikâyede o işlevin önemini beyan eder. Orta Çağ Yahudi Kabalacığının Golem'i, harflerin büyüye dayalı kullanımının bir örneğidir; ancak, "simyasal bir adamın yaratılmasıyla ilişkili Yahudi olmayan çevrelerde hakim olan fikirlerle ilgilidir o" (Gershom Scholem, *Kabbalah*, Meridian, 1978, s. 353). Tolkien'in bu terimi "habis" Gollum'la çağrıştırması, bir Kabalist yoruma benzetilemez. Ancak, Yahudilikte, Süleyman Mührü için her şeyiyle İslâmî etkiden çıkarsanan bir isim olan "Davud Kalkanı"na ilk metinsel atıfın, "melek Metatrun'un alfabesi"yle ilgili olduğunu belirtmek gerekmektedir (*a.g.e.*, s. 365).
22. Schaya'dan alıntı, *a.g.e.*.

olarak bilinen Muhyiddin'e göre, İsa, simyacıdır. Simyası, kuşkusuz ki, Sahtekar'ın [Deccal'in] sudaki tuz gibi çözülmesiyle ilgili hadiste ima edilmiştir, ki bu, Altın Çağ'ın "coagula"sını öncelemesi gereken bir "çözücü"dür.[23] Hristiyanlık ile İslâm'da büyük dünyanın dönüşümü onu beklemektedir.

23. Bu süreç, fütüvvetin inisiyasyon içeceği olan tuzlu suda biçimlenmiştir.

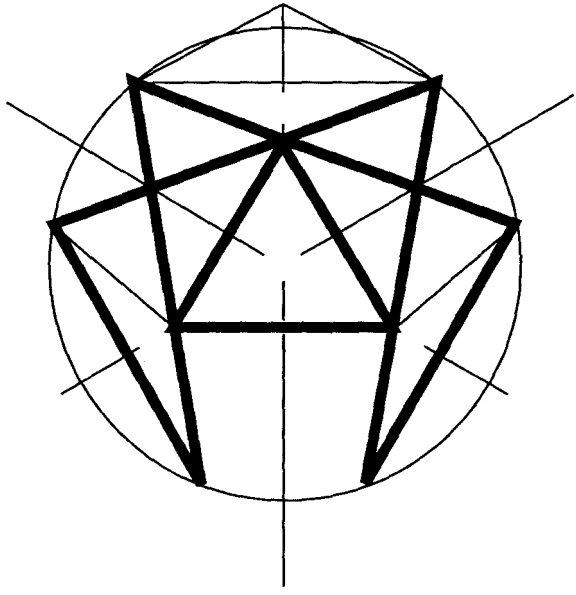
11

ALTIN SİLSİLE

Hz. İsa'nın "Harflerin İlmi"nde formüle edilen simyasal bilgisiyle ilgili olarak, "kün" ya da "ol" emrinin özel bir anlamı vardır. Arapçada bu kelime üç harfli bir köke sahiptir: kaf, vav[1] ve nun. Bu, simyasal "üç kere üç"ün, burada da isimleri benzer şekilde üç harften oluşan üç harfin bir ifadesidir; böylece dokuzun anlamı bir kez daha ortaya çıkar. *Yüzüklerin Efendisi*'nde bu sayı yerine göre ya bir hakikati ya da onun tam tersini işaret eder. Dokuz, İnançlı'nın gemilerinin sayısıdır ve böylelikle dokuz, Batı İnsanları'nm asaletiyle ilgilidir; bir zamanlar insanlar arasında bey olan, firari "Kara Númenórean"ın yönetimindeki Yüzüktayfları'nda görülen, bu asaletin tersi de dokuzludur. Yine, Dokuz Yüzüktayfı, Dokuz Yüzük Kardeşliği'ne karşıdır. Parmağını Yüzüğüyle birlikte kaybeden Karanlıklar Efendisi Sa-

1. Guénon, vav harfinin "bitiştirici" harf olduğunu belirtmiştir; gerçekten de burada kaf ile nunu birleştirmeye yarar. Bu harfin sayısal değeri 6'dır ve Süleyman Mührü, kuşkusuz ki, aynı sayının biçimlenmesidir. Osmanlı hat sanatında tek başına vav harfinin hattının ortaya çıkışı, Mühür'ün giderek münhasıran Yahudi işareti olmaya başlamasını telafi etmek için olduğunu belirtmek cezbedici görünecektir.

uron'un kötülüğü, nihayette, dokuz parmaklı Frodo tarafından bozu-lur. Dokuz Parmaklı'nın [başarısı nedeniyle] kutlanması, Cormallen Kırları'nda gerçekleşir ve bu da, "altın çember"dir. Gerçekte dokuz, geometrik olarak çemberle ifade edilen bir sayıdır;[2] bir çemberdeki dokuz noktanın düzenlenmesi, Enneagram olarak bilinen tasarıma yol açmıştır.[3]

Sûfi Enneagramı[4]

Bu tasarım, özellikle dini bir psikoloji için gayret içinde bulunan Katolikler tarafından, psikoloji alanında benimsenmiş bir tasarımdır;

2. Bu nedenle çember, geleneksel olarak, dokuzlu derecelere, yani 90, 180 ve 360 dereceye bölünmüştür.
3. Cormallen Kırları'nda, üç tahtın düzenlenmesi, Enneagram'ın örüntüsü için temel olan üç noktalı üçgeni hatırlatır.
4. Dr. Laleh Bakhtiar, özellikle *Moral Healer's Handbook: The Psychology of Spiritual Chivalry (God's Will Be Done) Volume II*'da (The Institute of Traditional Psychoethics and Guidance, 1994), Enneagram'ın bu biçiminin bir çok yönünü açıklamıştır.

böylelikle İsa, ruhun kemâlini müşahhas kılarken, dokuz nokta, (anlamlı bir biçimde olumlu da olumsuz da olan, kişiliğe) işaret etmektedir. Yine de bu tasarımın kökeni kadim Pisagoryen geometriye kadar izlenebilirse de, J. G. Bennet Enneagram'ın İslâm mistisizmine ve özellikle de Nakşibendî tarikatına ait olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, Enneagram, manevî ilhamın odağı olan dokuz noktasıyla derin bir anlama sahiptir ve böylece tasarım, "Sekine'nin büyük mevcudiyetinin indiği en derunî mekân olan 'Dünyanın Kalbi'nin figürü" olur.[5]

İslâm Peygamberi ve Ebu Bekir es-Sıddık, Nakşibendî tarikatının manevî silsilesinin kaynağıdır; bu, Hicret'te iki dostun sığındıkları mağarada Sekine'nin inmesiyle oluşan bir silsiledir.[6] Bu tarikata önceleri, Hz. Muhammed'in en iyi dostu ve ilk halifesi izlenerek, "Sıddıkiyyun" denilmekteydi. Diğer bütün tarikatlar ise, silsilelerini, Peygamber'in dördüncü halifesi, ilk Ehl-i Beyt imamı, Zülfikar kılıcının taşıyıcısı Ali'ye kadar uzatırlar. Nakşibendî tarikatının bu silsilesi İmam Cafer-i Sadık aracılığıyla aktarılmıştır ve Cafer-i Sadık her iki silsileden de ışık aldığından Nakşibendî silsilesi, Altın Silsile olarak bilinir. İmam Cafer-i Sadık, simyacı Cabir ibn Hayyan'ın da manevî üstadıdır.[7]

Bu Altın Silsile, ilk halifeye kadar izlenebilen tek silsiledir ve böylelikle onun mirası, Kutlu Peygamber'e ait olan manevî otorite ile kraliyet gücünün birlikteliği anlamında, baskın olarak halifeye ait olarak değerlendirilebilir. Böyle bir anlam Sıddıkiyyun ünvanına aittir, çünkü Semavî düzende, Kur'an'da Sıddık diye adlandırılan İdris tarafından temsil edilmektedir. Zamanla Sıddıkiyyun, Hacegân olarak bilinmeye başlanmıştır ki İrfan Üstadları anlamına gelen bu ünvan, kadim

5. Phillippe de Vos'tan çeviri, *La Genése de la Sagesse ou la chaine initiatique chez les Maitres Soufis*, Dervy, 1995, s. 154.
6. "... ikisi mağarada olduklarında arkadaşına şöyle diyordu: 'Hüzne kapılma, elbette Allah bizimle beraberdir'. Böylece Allah O'na Sekine indirmişti, O'nu sizin görmediğiniz ordularla desteklemiş"ti. (*Kur'an*, IX, 40). Bu teminat, Aragorn'un mağaraması Ölüler Yolu'ndaki liderliğiyle kıyaslanabilir.
7. Chodkiewicz, belgelenmiş "sûfi" teriminin ilk kez Cabir ibn Hayyan'a atfedildiğine dair ilginç bir hususa dikkat çeker (*a.g.e.*, s. 27).

İran sarayının hiyerarşisinde kullanılmaktaydı. Gerçekten, J. G. Bennett, bu Hacegân'da, çağlar boyunca izini bulduğu ve İran'ın Magi'siyle* özdeşleştirdiği bir işlev bulur ve bu nedenle, Porphyry'nin "magi"yi, "Tanrı işlerinde arif olan ve ilâhî olana hizmet eden kişi" olarak tanımlamasını alıntılar.[8] Gerçekte, Altın Silsile'de Ebu Bekir es-Sıddık'ın takipcisi olan Selman-ı Farisi, Hristiyanlığa[9] dönmeden ve daha sonra da Hz. Muhammed ve İslâm'la tanışmadan önce, Magi dininde büyütülmüştü. Peygamber'in hakkında "İman, Süreyya Burcunda olsaydı Selman gibi kimseler yine de onu elde ederdi" demesi, Selman için büyük bir onurdu. Dahası, Peygamber onu, "Selman, Ehl-i Beyt'imdendir" diyerek de onurlandırmıştır.[10]

Orta Çağlar'ın ortalarında Hacegân tarikatı, Asya'da, İpek Yolu adı verilen Doğu ile Batı arasında Orta Çağ dünyasının çekişme noktası üzerinde kurulmuştu. Aynı dönemde Avrupa'ya ulaşan Bektaşî tarikatı da Hacegân'ın bir kolu olarak düşünülmektedir.[11] Hacegân mertebesine dahil edilenlerden birisi de, Altın Silsile'de Ebul-Abbas olarak bilinen, Büyük İskender'in ulaşamadığı ab-ı hayatı[12] elde eden Hızır'dır. Tarikat daha sonra Şah-ı Nakşbend adlı büyük üstadının

---

* Magi'nin Türkçesi aslında Mecusi. Ancak burada "magi"ye dair bir tarif de sözkonusu edildiğinden ve bu tarif, genel Mecusi tanımına pek sığmadığından, kelimeyi olduğu gibi bırakmak durumunda kaldık. ç.n.

8. *The Master of Wisdom*, Bennett Books, 1995, s. 51. Kadim Çin'de, işaretli şapkalar giyen Batılıların saray danışmanlığı yaptıklarını ve bu Farsça terimden türetilen bir kelimeyle anıldıklarını belirtmek gerek.

9. Hristiyanî efsanede tarihsel İsa'nın meşruiyetini teyid etmek üzere bir yıldızı takip eden Üç Arif Adam da Magi'ydi [Mecusi'ydi].

10. Yine, Peygamber'in "kardeşleri" hadisindeki gibi, bu onur, yalnızca maddî kan bağına dayanmaz.

11. Bektaşi tarıkatının kurucuları, Osmanlı Yeniçerilerinin koruyucu velileri oldu. Bu velilerden Sarı Saltık adlı birisi, manevî varlığını [makamını], Avrupa'da ve hatta İskandinavya'da yedi değişik bölgede kurmuştur ki bu bu bölgelerin her birisinde türbesi bulunmaktadır. Osmanlılar için, onun manevî varlığı, "Romalılar" ülkesindeki St. Nicholas'la özdeşleştirilmişti. *Father Chrismas Letters*'ta Tolkien, St. Nicholas'ın ruhunu, hayli ilginç bir yerde, Kuzey Kutbu'nda yaşamasıyla meşhur Noel Baba olarak kutsar.

12. Anlamlı bir biçimde, Hacegân'ın kıssalar toplamına *Reşahatü'l-Hayat*, "Ab-ı Hayat Damlaları" adı verilmiştir.

adını taşımaya başlamıştır. Ancak belki de halifeye ait Altın Silsile mirası, "Türkistan'ın Vârisi" Hâce Ahrar adı verilen üstadda fazla aşikârdı. Dini otoriteler de padişahlar da her iki alanda da onu üstün görmüşlerdi. Bu büyük Hâce'nin şöyle söylediği rivayet edilmektedir:

> Allah Celle Celalühü bana öyle bir kuvvet bahşetti ki, eğer dileseydim, ilahlık iddiasındaki Çin İmparatoru'na bir mektup yazabilirdim ve onu tahtını terkedecek, paçavralar içinde kapıma koşuşturacak derecede cezbedebilirdim. Yine de, elimdeki bu güç ve kuvvetle bile, bu konuda Allah'ın emrini bekliyorum...

Bilinmektedir ki Hâce Ahrar, benzer şekilde eskatolojik gücünün tezahürü açısından "Allah'ın emrini bekle"diği söylenen İsa'nın ruhu tarafından eğitilmiştir. Hâce Ahrar'ın at sırtında Orta Asya'nın çöllerinden geçerek ulaşacağı menzile erişmesi için [batmakta olan] güneşin batı ufkunda beklediği görülmüştür. Bu hayattan göçüp gideceği zaman alnından parlak bir ışığın parıldadığı görülmüştür.[13] İsa'yla bu manevî irtibat ve Altın Silsile'de seleflerine fiziksel bir bağlantıyla, Hâce Ahrar Nakşbendî tarikatında özel bir mertebete aittir: "İki kanatlı şeyhler olarak bilinir onlar; bu, hem fiziksel silsilenin ve hem de manevî silsilenin onlarda bir araya gelmesi anlamına gelir. Bu velilerin sayısı sadece dokuzdur. Bunların her birisi, insanoğlunun göğsündeki dokuz manevî noktadan birisini temsil eder".[14]

J. B. Bennett, Hâce Ahrar'la manevî bir bağlantıya sahip olduğunu iddia ederken, cismanî olarak da Şam'da Altın Silsile'nin çağdaş mirasçısıyla görüşmüştür. Bu kişi, Sultanü'l-Evliya olarak tanınan, fiziksel gücüde bu kraliyet ünvanını yansıtan ve yüz yılı aşkın bir ömür

---

13. Mevlana Ali ibn Hüseyin Safi'nin *Reşahatü'l-Hayat*'ından alıntılanmıştır (Çev. Muhtar Holland, Al-Baz, 2001). Bu klasiğin yazarı, *The Royal Book of Spiritual Chivalry*'nin yazarının oğludur. Daha sonraki bir rivayet, Osmanlıların İstanbul'u fethetmelerinin, Hâce Ahrar'ın manevî etkisi nedeniyle vaki olduğunu belirtir.
14. Şeyh Muhammed Hişam Kabbani, *The Naqshbandi Sufi Way: The History and Guidebook of the Saints of the Golden Chain*, Kazi, 1995, s. 11. Bu öğreti, hakim olarak Hermetik olan bir perspektifte makrokozmos ile mikrokozmosu birleştirir.

süren Şeyh Abdullah Dağıstanî'ydi. Altın Silsilenin bu üstadı, sadece Sıddık'ın rolüne vücut kazandırmakla kalmaz; burada Sultan ünvanı, özellikle İdris'in kozmik otoritesini hatırlatır, çünkü yüce kutupsal işlevin bir başka adından başka bir şey değildir o. Şeyh Abdullah'ın türbesi, Abdal'a adanan bir cami ile Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin'in[15] türbesi arasında, Şam kentine hâkim olan bir tepededir. Gerçekten, Muhyiddin gibi, Şeyh Abdullah da, simyasal bir adlandırmayla, veliler arasında "Kibrit-i Ahmer"le özdeşleştirilmiştir. Bennett, Şeyh Abdullah ile karşılaşmasını *Witness* adlı kitabında anlatır ve dünyanın meşumluğuyla ilgili ve bu durumdan çıkış yolunu göstermek için Batı'ya[16] gelecek "Elçi"yle ilgili mesajını aktarır.

Dinî eskatolojiye göre, böyle bir durum bir ıslahı öngörür. René Guénon'un ifadesiyle, "bu ıslaha, şimdiki döngünün sona ermesinden önce, görünür bir şekilde hazırlanılacaktır; ancak, bu, sadece, kendisinde Yer ile Göğün, Doğu ile Batı'nın güçlerini birleştirerek, bilgi ve eylem alanında, aslî geleneğin saklı muhafızları tarafından biricik ilkesinin bütünlüğünü çağlar boyunca muhafaza etmiş olan kutsal ile kraliyete ait gücü zahirî olarak tezahür ettirecek kişi tarafından başarılabilir".[17] Uzun zamandır "Mehdi bu yolun takipçilerinden birisi olacaktır" diye umut edilse dahi, Şeyh Abdullah'ın zamanına kadar Mehdi'nin yedi halifesinin isimleri Altın Silsile'nin Üstadları tarafından bilinmiyordu.[18]

Eylül 1973'te –Tolkien'le aynı ayda– vefat etmesinden önce, Veliler Sultanı, Batı insanına rehberlik etmesi için, halefi ve Altın Silsile'nin kırkıncı Üstadı Şeyh Nazım el-Hakkani'ye[19] emir verdi. O günden beri Şeyh Nazım, İngiltere'de sık sık ve uzun süreli ikametiyle bir-

15. Belki de zikredilmelidir ki Şeyhü'l-Ekber, manevî aktarımın kurulu çizgilerine dahil değildir; ancak, onun öğretilerinin etkisi, özellikle Nakşibendî tarikatını ayrıştırır. Dahası, Altın Silsile'nin bir üstadının halifesi olan Emir Abdulkadir, doğrudan Şeyh Muhyiddin'in ruhu tarafından eğitilmiştir (Bkz. Chodkiewicz, *The Spiritual Writings of Amir Abd al-Kader*, SUNY, 1995).
16. Gandalf'ın Orta-dünya'nın Batı'sına bir elçi olarak işlevini hatırlayalım.
17. Guénon, *Perspectives on Initiation*, s. 254.
18. Şeyh Muhammed Hişam Kabbani, *a.g.e.*, s. 237.
19. Manevî bilimlere hakimiyetinden önce Şeyh Nazım, pozitif bilimlerde Simya'nın son kalıntısı olan kimya dalında eğitim aldı. Memleketi, Kıbrıs adasıdır.

likte, yorulmaksızın bir çok yeri dolaştı ve bir çok farklı kökenden gelenlerden oluşan giderek büyüyen bir gruba ulaştı. Uzun ve anlamlı sarığı, uzun sakalı, uçuşan cübbesi ve âsasıyla, kuşkusuz ki Altın Silsile'nin İngiltere'deki bu üstadı, İngilizlerin arif kavrayışını çağrıştırmaktadır.[20] Tolkien'in Arifleri'nin İran'ın bilgelerini çağrıştırdığına daha önce değinilmişti. Daha açık olanı, Saruman'ın, takipçileri tarafından "sharku" ya da "yaşlı adam" diye çağrılmasıdır ve bu, Arapçada aynı anlama gelen "şeyh"in yaklaşık olarak karşılığıdır. Bu, yine, Saruman'ın tersine çevirdiği bir hakikatin örneğidir; görünüşte bir "yaşlı adam" olan Gandalf da, "Aslında *Saruman*'ım da denebilir neredeyse, Saruman'ın olması gerektiği gibi" der.[21] Orta-dünya'nın Ariflerinin aracı olan âsasına gelince, belirtilmelidir ki Hacegân'ın ayırt edici bir mirası, Selman-ı Fârisi'nin âsasıdır.

Şeyh Nazım, iki kanatlı bir şeyh olarak bilinir; hem bizzat Ehl-i Beyt'ten saf bir torun olan Sûfi üstadı Abdülkadir Geylani'nin ve hem de Mevlana Celaleddin Rumi'nin torunu ve mirasçısıdır. Mevlana ile ve garip bir biçimde de Platon'un paylaşılan mirasıyla[22] özdeşleşen kutsal mekânlarda hem Hristiyan ve hem de Müslüman dindarlar bir araya gelir; bu durum, Şam'daki caminin Hermetik mirasıyla kıyaslanabilir. Mevlana'nın ünvanı olan Rumi –yani, "Rum ilinden" olan [bir anlamıyla da, "Romalı"]– onun yurt benimsediği, Doğu Roma'nın kültürüne sahip Anadolu'yla özdeşleşmesinden kaynaklanır; onun özelliği, "Romalı" ya da "Batılı" insanlara rehberlik etmektir.[23] Yine, "Roma" halkının İslâm'ı benimsemesi, çoğunlukla "Batı'da doğan güneş" formülünün ışığında ifade edilen, eskatolojik bir beklentidir; rivayetlere göre, "Roma" halkının iyi nitelikleri, yalnızca müminlerde bulunan niteliklerdir.

---

20. Belirtilmelidir ki Gandalf'a kendisinin "marifetinin çok fazla" olduğu söylenildiğinde, "Olabilir. Lakin eğer öyle ise henüz göstermedim. Sadece tehlike içindeyken iyi bir öğüt verdim..." diye cevap verir ("İsengrad'a Giden Yol" [*İki Kule*; Türkçe baskı, s. 165-6]).
21. "Ak Süvari" [Türkçe baskı, s. 108].
22. Bkz. Hasluck, *a.g.e.*. Rönesans Avrupasında formüle edildiği gibi Platon'un mirası ile Osmanlı geleneği arasındaki ilişki ayrı bir çalışmayı hak eder.
23. İstanbul'da, Mevlana Rumi'nin takipçileri, Asalet Nakibi'nin de katıldığı bir törenle, Osmanlı halifelerine kuşak sarma gibi bir ayrıcalığa sahipti.

Oxford Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada Şeyh Nazım, Tolkien'in Üçüncü Çağ'ın batışına dair görüşünü çağrıştıran bir biçimde zamanın doğasını şöyle betimler:

> Şimdi bilim aracılığıyladır ki şeytanlar insanlığın her şeyini kontrol ediyor. Yalnızca semavî bilgi barış getirebilir. İnsanlık şimdi semavî bilgiyi reddetmektedir. Barışı da reddetmektedir. Semavî kitaplardan, semavî bilgiden edinmezlerse, yeryüzünde barışı hiç bir zaman elde edemeyecekler ... Zikredilmektedir ki, yeryüzünde son günler geldiğinde ve Diriliş Günü yaklaştığında, iyi nitelikli insanlar dünyanın kontrolünü kaybedecekler ve kontrol semavî olan, yani Eski, Yeni ve Son Ahit'te[24] belirtilen her şeye karşı çıkan kötü nitelikli kişilerin elinde olacak ... Bunu söylediğim için üzgünüm, ama çoğu insan, özellikle burada, İngiltere'de atalarımızdan miras aldığımız aslî niteliklerimizi, aslî sıfatlarımızı ve asil âdetlerimizi tahrip etmek için tahribatın tutamağı olacak. Bunlar diyor ki, "modası geçmiş şeyler. Yeni modalara ihtiyacımız var". Bütün bunlar Deccal'e ait; çünkü Deccal zamanı şimdi ve bu kötüler, halkı onlar tarafından ele geçirilmeye hazırlıyorlar.[25]

Şeyh Nazım, İngiltere'de bulunmasını, özellikle Kraliyet Ailesi'nin şükranlarına atfeder ve Majesteleri Galler Prensi'yle ilgili olarak demiştir ki: "Kötüler onu engellemeye çalışıyorsa da, doğru yolda o ... Cesur, çünkü Peygamber'in çizgisinden. Hakikat'in bir savunucusu".[26]

Nakşbendî tarikatının Altın Silsilesi, Şeyh Nazım Hakkani'den sonra, Hakkani olarak da bilinir; bu ünvanın en yakın tercümesi "Hakikatin Savunucusu"dur. "Nazım" da "düzenleyen" demektir. Şeyh

---

24. "Son Ahit", Kur'an-ı Kerim'dir.
25. *When Will Peace Come to Earth?*, 1991, sç 28-30.
26. *Defending Truth*, 1997, s. 83. Şeyh Nazım, bu ünvanı daha önce şöyle açıklamıştı: "Galler Prensi, İnanç Savunucusu olduğunu söyler, doğru ya da yanlış bir inancın savunucusu ... Hakikatin savunucuları olmalısınız. Herkes bir çok şeye inanır, ama sadece öyle düşündüğünüzden dolayı doğru değildir bu şeyler. Bir hakikat var, yalnızca bir. Bir hayal içinde yaşıyor olabilirdiniz ... Şeytanî yollar ve inançlar uzak olsun. Hakiki inancın ışığı doğsun ve herkes Yüce Rabbin samimi kulu olsun" (*Secret Desires*, 1996, s. 152).

Nazım bir söyleşide, "hakikati savunacak kadar hakiki insanlar arıyorum" demişti, "Hedefim bu: Ha!kikat Savunucularını bulmak ve onları büyük bir kitle yapmak; şeytanî krallığa saldırmak ve onu yıkmak, yeryüzünde Semavî Egemenliği kurmak".[27] Bu egemenlik konusunda, daha özel olarak şunları söylemiştir: "İsa Mesih'in gelişine kadar yeni bir grup gelişmekte. O, onlara 'Yeryüzünde İsa'nın Asil Krallığı'nın Ordusu" denilmesini ister. Hristiyan ve Müslümanlardan her hakiki müminin, Krallığı'nın hizmetçisi olmasını ister, çünkü yeryüzünde Sema'nın krallığı olacaktır o".[28]

Müslüman ve hristiyan dindarlığının bu buluşması, Ashab-ı Kehf'in saygı görmesinde, eskatolojk anlamıyla, önceden haber verilmişti. Manevî ilhamın dokuz noktasıyla ilgili olarak belirtilmelidir ki, son nokta, Kur'an-ı Kerim'de zikredildiği üzere mağaraya geri dönüş olarak betimlenir ve böylece bu mikrokozmik noktayı temsil eden veli, bu Ashab'ın niteliğini kazanır. Yukarıda belirtildiği üzere, Ashab-ı Kehf, her şeyden önce fütüvvetin örneğidir. Fütüvvetü'l-Hatemi olan el-Mehdi, yedi veziriyle birlikte, Şeyh Muhyiddin ibn Arabî tarafından tarif edilen dokuz manevî niteliğin hepsine de sahiptir. "İki kanatlı" ünvanı dokuz nitelikli velilere işaret ettiğinden, Kral'ın tahta çıkışında Dokuz Parmak Frodo tarafından takılan Gondor'un Ak Tacı, Mehdi ile vezirlerinin dokuz niteliğinin teyid edilmesi olarak anlaşılabilir; bunlar, tacın "yedi kıymetli taş" ile tepesindeki "tek mücevher"den oluşan süsleridir.

Ashab-ı Kehf'in mağaradan çıkışı, "gölgelerden gelen ışığın yayıldığı" zaman, uzun süredir saklı olan kutsallığın ortaya çıkışını işaret eder; böylece eskatoloji açısından, Altın Çağı simgeler. Dikkat çekici bir biçimde, Altın Silsile'nin kırkıncı üstadı, Mehdi ile ashabının mekânını şöyle belirtmiştir: "(Arabistan'da) büyük bir mağara var. Bu mağaranın içinde melekler tarafından inşa edilen Saadet Kubbe-

---

27. 1997, s. 82.
28. *Pure Hearts*, 1998, s. 57. Yine, "ordu" (legion) kelimesi Roma askerî birliklerini hatırlatırken, askerî mücadele ya da cihad konusunda hayli açıktır: "İmam Mehdi gelene kadar cihad olamaz. Şimdi cihad ilan etme hakkı olduğunu söyleyenler, yalancıdır" (*Star from Heaven*, 1996, s. 26). Şeyh Nazım 1994'te Roma'yı ziyaret etmiştir.

si[29] var. Mehdi aleyhisselam[30] ve doksan dokuz halifesi de oradadır. Ortaya çıkmak için Allah'ın emrini beklemektedirler".[31]

29. Burada "mağara" ve "kubbe" kelimeleri, ortaya çıkmadan önce Aragorn'un evinde büyüdüğü "Elrond"un anlamını hatırlatır.
30. Bu ifade, "selam üzerine olsun" demektir ve İslâm'da mukaddes kimselerin anılmasından sonra dile getirilmelidir.
31. *The Secret Behind the Secrets Behind the Secrets* ..., Başka dikkat çekici bir ifade, Elhamra'daki Aslanlı Avlu'nun eskatolojik önemiyle ilgisiz görülmeyebilir: "Mehdi (aleyhisselam) geldiğinde, (yalnızca evliyanın bildiği) batıdaki beş ülkeden yirmi bin asker gelecek. Bu yirmi bin asker, hakiki imanın bir işareti olarak, her zaman ilâhî güçlerle temas halindedir. Her zaman muhkemdir onlar, yüzlerini hiç bir şart altında Allah'tan çevirmezler. Onların bakışlarıyla ordular küle dönüşür. Efendimiz Ali'nin torunlarıdır onlar ..." (*Mercy Oceans*, 1980, s. 39).

12

BAZI SONUÇLAR

Yüzüklerin Efendisi'nin yazılması sırasında J. R. R. Tolkien, Inklings diye bilinen Oxford'daki küçük edebî çevrede yazar Charles Williams'la tanıştı. Williams, daha önceden, A. E. Waite'ın Rosy Cross Kardeşliği'nin bir üyesiydi; Waite'ın Katolik öğretilerine rağmen, Williams, Anglikan Kilisesi'ne tam bağlılıkla kendini adayabilmek için bu örgütten ayrılmıştı. Yine, onun yazıları Hermetizme derin bir ilgi gösterir ve *Many Dimensions* adlı romanında Williams, Hermetizmi mistik İslâm bağlamında sunar. Bu kadarla da kalmaz; çünkü bu roman Süleymanî bir tılsıma, "Kral Taşı"na sahip olmak için yapılan bir mücadeleyle ilgilidir; gerçekte kabul edilmelidir ki romanın bir çok ayrıntısı, bu kitabın sayfalarında üzerinde durulan bir çok konuyu dikkat çekici bir biçimde çağrıştırır.[1] Yine de Tolkien kendisi

1. Bazı örnekler vermek gerekirse, bu Taş –yaratılmış ilk töz-, yalnızca –İnançlıların komutanı denilen– Süleyman'la değil, ama aynı zamanda Cennet'teki Âdem, Lucifer'in tacı ve Sekine'yle; İmparatorluk Roması, yedi halife ve İspanya'da İslâm mirasıyla özdeşleştirilir. Uzakları gösteren ve iyileştiren bir taştır; inançlılar onu kullanmak için değil muhafaza etmek için gayret eder

ile Williams arasındaki herhangi etkilenmeyi reddeder; bundan kuşkulanmak için hiç bir neden yoksa da, İslâm'ın Hermetik gelenekleri bu iki kişiden bağımsız olarak var olduğu için, Profesör Tolkien'in, Williams'ın onlara dair bilgisiyle karşılaşınca, bu geleneklere ilgisiz kalabilmesi kavranılamaz görünmektedir. Williams'ın Hermetizm'le geçmişi düşünülürse, görülmelidir ki Tolkien, bazı nedenlerden dolayı, iki Inklings'in sadece ikincisi olabilmektedir –diğeri C. S. Lewis'tir– ki Tolkien yazmakta olduğu eserini sürekli olarak onaylaması için ona sunmaktadır.

Kuşkusuz, mirası nedeniyle, Simya doğal olarak Aryan ve Semitik ayrımlarını aşar; *Yüzüklerin Efendisi*'ne yönelik ırkçılık suçlamalarına rağmen, belirtilmelidir ki Tolkien'in eseri, Aryan Faşizmin Semitizme karşı kampanyasının hayli feci bir boyutta olduğu bir dönemde, "Aryan halklar"ın soylu iştiyaklarını İbrahimî dindarlıkla birleştirir. Tolkien'in simyasının evrimi, Avrupa düşüncesinde, René Guénon'un yazılarıyla müjdelenen dikkat çekici çağdaş bir gelişmeden soyutlanamaz. 1920'lerin sonlarında, Guénon, Katolik ve monarşik bir açıdan Tolkien'in perspektifini paylaşan *Regnabit* adlı bir dergiye katkıda bulunanlardan biriydi. *Regnabit*'te yayınlanan Guénon'un yazılarından birisi, Kutsal Kâse üzerineydi; burada Kâse, Lucifer'in [İblis'in] düşüşünün zümrüdü yanında kitap simgeciliğiyle özdeşleştirilmekteydi ve Aslî Geleneğin "dönem dönem insanlar arasında muğlaklaşan, ama hiç bir zaman tamamıyla kaybolmayan şeyin bilinci" olduğu şeklindeki beyanıyla sona ermekteydi.[2] Aynı döneme ait başka bir dergi de, *Regnabit*'in yazarlarının da yazdığı *Atlantis*'ti; gerçekten, Guénon için, kadim Atlantis, bu Aslî Geleneğin özel bir gelişmesiydi. Üstelik, Guénon'a göre, Atlantis'in çöküşü, dünyevî güçlerin temsilcilerinin

---

ve taşın bir volkanda yok edilmesi bile düşünülmüştür. Hikayenin temel bir teması, alında harflerle tanınan, imandır. Bu dikkat çekici benzerliklere rağmen, denebilir ki kutsallık ile tahrip etme Tolkien'in eserinde açık bir biçimde ayrıştırılmasına rağmen, Williams Taş'ı ve onun mirasını ele alırken böyle bir berraklık ortaya koymaz.

2. Guénon ekler ki bu Geleneğin işaretlerinin aranmasında, "kıyas noktaları sanki kendiliğinden çoğullaşır ve her an yeni burhanlar ortaya çıkar". ("The Sacred Hearth and the Legend of the Holy Grail", *Fundamental Symbols of Sacred Science*'ta yeniden basılmıştır).

Sema'nın rehberliğine karşı isyanına müteakip olmuştur ve kabul edilmelidir ki bu, Tolkien'in Atalantä anlatısı ile Aman'a karşı Ar-Pharazôn savaşının tastamam anlamıdır.[3] Kuşkusuz, Atlantis ile İnançlı'dan geriye kalanlar anlatısında da, Kase'yi Elftaşı şeklinde düşünmesinde de, Tolkien de Aslî Geleneği teyid etmektedir; ama öğretisel bir açıklama[4] şekliyle değil de, Geleneğin, geleneksel hayatın çözülmesi nedeniyle şimdiye kadar olmadığı bir şekilde muğlaklaştığı bir zamanda, mitik hayal gücü şekliyle.

Tolkien *Yüzüklerin Efendisi*'ni yazarken, Guénon *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alametleri* adlı büyük eserini yayınladı; bu eser, Geleneğe karşı olan ve dünyanın sonuna işaret eden Büyük Parodi'nin dikkat çekici bir betimlemesi, Tolkien'in Karanlıklar Efendisi imgesiyle kıyaslanabilecek bir betimlemedir. Bu dönemde, Oxford Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan Martin Lings, Mısır'daki evinde Guénon'la tanıştı. 1994'te Majesteleri Prens Charles, Guénon'un Gele-

---

3. Belirtilmelidir ki Antantis'in hatırası, üstün teknolojisine büyülenilmesi nedeniyle hâlâ sürmektedir ve Tolkien'in haklı olarak gözlemlediği gibi, teknoloji –ya da onun ifadesiyle, Makine-, "genelde kavranıldığından çok daha fazla Magi'yle bağlantılıdır" (*Letters*, sayı 131). Böyle bir büyülenme, kuşkusuz ki, Númenórean kulesindeki Saruman'ı hatırlatır.

4. Öğretinin Tolkien'in açıkladığı bir unsuru, İnançlı'nın "sessizlik içinde" Batı'ya, "Númenor olan yere, ... Elf Yurdu'na, Elf Yurdu'nun gerisindekine ve ilelebet gerisinde kalacak olana" dönmesiyle haber verilir. Tolkien'in burada kutsanmış biçimiyle "sessizlik"ine karşılık gelen kelime, Arapçada "religion" demek olan "din"dir. İnançlı'nın bu ibadeti, Guénon'un *Regnabit*'e yazdığı başka bir yazıda söyledikleriyle kıyaslanabilir: "İbadetteki yönelime işaret ediyoruz ki bu, tam olarak, manevî bir yöne, 'Dünyanın Merkezi'nin arzî ve algılanabilir bir imgesine doğru dönmekdir ... İslâm'da bu yönelim (kıble), niyetin, eğer denebilirse, maddîleşmesidir ki bu niyetle varlığın bütün güçlerinin İlâhî İlke'ye doğru yönelmesi gerekir..." ("The Idea of the Center in the Traditions of Antiquity", *Fundamental Symbols of Sacred Science* içinde yeniden basıldı.) Kâbe'nin kadim tarihinde, kafir bir kralın onu beyhude yere tahrip etme girişimi vardır; bu girişimde İslâm'ın bu manevî merkezi, doğaüstü kuşlar [ebabil] tarafından korunur. Tolkien, Ar-Pharazôn'un Aman'ı işgaliyle ilgili benzer bir hikaye anlatır; burada, yalnızca "Manwë Kartalı" tiran krala karşı koyar. Her iki durumda da bu tiranlar, zamanlarının en muhteşem askerî gücüne sahiptirler; birinde Kâbe'ye karşı fil ve diğerinde de Aman'a karşı Alcarondas gemisi.

nek[5] konusundaki yazdıklarını kendi yazdıklarıyla saygın bir şekilde devam ettiren Lings'ten, René Guénon konusunda Galler Prensi Enstitüsü'nde bir konuşma yapmasını istedi. Lings, konuşmasını şu özetle bitirdi:

> Onun [Guénon'un] işlevini özetlemek gerekirse, denebilir ki sapkınlığın ve sahte dinlerin bol olduğu bir dünyada, yirminci yüzyıl insanına, öncelikle ilâhî bir müdaheleyi ve ikinci olarak da Sema'dan vahyedileni nesilden nesile sadakatle aktaran bir geleneği öngören bir ortodoksluğa duyulan ihtiyacı hatırlatmaktı. Bu bağlamda, aslî anlamının bütün kapsamlarıyla ortodoksluk kelimesini dünyaya yeniden kazandırdığı için ona derinden borçluyuz; bu aslî anlam da, bir düşünce dürüstlüğüdür ki, idrak sahibi kişiyi, yalnızca sapkınlığı reddetmeye değil, ama aynı zamanda kendi inancının ortodoksluk için dayandığı ölçütlere uyan bütün inançların geçerliliğini kabul etmeye de mecbur bırakır.

Tolkien "*Yüzüklerin Efendisi* kuşkusuz ki temelde dinî ve Katolik bir eserdir" der;[6] yine de "katolik" evrensel demektir[7] ve Tolkien hiç kuşku yoktur ki kendi dinî çalışmasını, dinî ortodoksluğun bir çok biçimine hizmet etmiş olan Simya'nın simgesel ve bu nedenle evrensel diliyle ifade etmektedir. Oxford'un Avrupa'da Hermetizm'in muhafaza edilmesinin bir merkezi olduğu akılda tutulursa, Tolkien'in eserinin bu mirasa ait olması hiç de şaşırtıcı olmaz. Ayrıca, eserinin, Almanya'da Wolfram ile Paracelsus'un Hermetik yazılarıyla dikkat çeki-

---

5. Gözden kaçırılmamalıdır ki Lings, yakınlarda Majesteleri Galler Prensi tarafından bir önsözün de eklendiği, Shakespeare'in oyunları konusundaki en iyi çalışmanın da yazarıdır; *The Sacred Art of Shakespeare* (Inner Traditions, 1998) [Türkçesi için bkz. *Shakespeare'in Kutsal Sanatı*, Ayışığı Yayınları.]
6. *Letters*, sayı 142.
7. "'Katolik' kelimesi, aslî anlamıyla ele alınırsa, Gülhaççı yazılarda şöyle ya da böyle sık sık geçer" diye belirtir Guénon aslî Gülhaççıların karakteristik bir nişanı olan "Gift of Tongues" üzerine makalesinde (*Perspectives on Initiation*, s. 234, not 4). Gülhaççı "katoliklik"le ilgili olarak, belirtilmelidir ki onun Roma'ya bağlılığı, Papalıktan ziyade İmparatorluğa dayalıdır ki kısmen İslâmî kaynaklardan esinlenmesine borçludur bu durumu.

ci bir biçimde uyumlu olması da hiç şaşırtıcı değildir; çünkü bunlar, Tolkien'in, "hakiki ışığı"yla sunmaya çalıştığı "ruh"un bütün biçimleridir; farkedilmelidir ki bu biçimler çok daha fazlasını paylaşır: İslâm'a borçlu oluşu. Ancak, Hermes'in bilimleri dinî ortodoksluktan koparılınca, hiç kuşku yok ki bu, dünyevî iktidarın semavî otoriteye isyanının başka bir örneğini sağlar ve bu nedenle Atlantis'in çöküşünün sebebine yakın bir şeydir. Hermetizm ile okült arasındaki karışıklık, kısmen, Tolkien'in büyük eserinin simyasıyla ilgili sessizliğinin nedeni olabilir.

Şeyh Nazım Hakkani'ye göre: "Herhangi bir dine mensup olabilirsiniz ... ama Hakikat'i takip etmelisiniz."[8] Ortodoksluğun bu ittifakı, Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin ibn Arabî'ye göre, Mehdi'nin, Kur'an'da adlandırıldığı gibi Halis Dini aslına döndüreceği dünyanın sonunda kendisine uygun icraya sahiptir. Bu "mutlak tektanrıcılıktır"; çünkü "Halis Din Allah'ındır"[9]; bu din, Hakikate karşı beşerî müdahaleden halis kılınmıştır. İmdi fundamentalizm, dini, aslî halisliğine getirmek iddiasında; ne var ki bu, sadece eskatolojik restorasyonun bir parodisidir. Fundamentalizm, dindar insanları ayıran beşerî bir müdahaledir ve aşkın olana bağlayan aktarımlar silsilesini reddeder; bunun yerine karışıklık ve tahribata düşmeyi seçer. Diğer yandan, aşkın olanla bağlantıyı sürdürmek mistisizmin gayretidir ve bu nedenle Sufiler, Majesteleri Galler Prensi'nin tanımladığı gibi, "İslâm geleneğinin yaşayan ruhu" olarak tanımlanabilir. Galler Prensi'ne göre, Sufilerin kitapları, "'İhsan'ın mesajını vermekte" ya da " güzel olanı yapmaktadır ki bu, teröristler tarafından kışkırtılan nefret ve müsamahasızlık mesajının antitezidir. Hepimizin, Hristiyanların, Müslümanların, Yahudilerin, Hinduların, Sihlerin ve hatta ateistlerin, bu kitaplardan kazanç elde edip alçakgönüllü olarak faydalanabileceğimizi öne sürüyorum."[10]

İslâm Peygamberi'nin bir hadisinde, terörizmi besleyen fundamentalizmin doğası bir belâ ve "İblis'in" Doğu'dan yükselen "boynuzu" olarak nitelendirilmektedir; böyle bir tanımlama, *Yüzüklerin*

8. *A.g.e.*., s. 58.
9. *Kur'an*, XXXIX, 3.
10. 11 Kasım 2002 tarihindeki bir konuşmadan alıntı.

Efendisi'nin Karanlık Kulesi'ne de uymaktadır. Bizzat Tolkien, dini bir ağaca benzetcrek fundamentalizmin kötülüklerini şöyle anıştırmaktadır:

> Ârif olan bilebilir ki bir tohumla başladı o, ama onu sökmeye çalışmak boşunadır; çünkü artık mevcut değildir ve irfanı ile güçleri artık Ağaç'ta bulunmaktadır. Pekala, çiftçilikte ehil kimseler, Ağacın muhafızları, ona bakmalıdır, sahip oldukları irfana göre onu budamalı, kurumuş dalları yok etmeli, zararlı yaratıkları ortadan kaldırmalıdır vesaire. (Ürpererek, onların yetişme bilgileri hakkında ne kadar az biliyoruz!) Ama eğer tohuma ya da (kendi hayallerinde) hoş ve kötülüklerden etkilenmemiş olduğu bitkinin ilk yeşerme zamanına geri dönme arzusuna takılırlarsa, kesinlikle zarar verirler.[11]

Şu şaşırtıcı değildir ki Tolkien, Gondor'un Ak Ağacı'nın yeşermesi üzerine yorumda bulunurken, "Tanrı'ya kulluk edilmesi yenilenecektir ve adı yeniden en çok işitilen ad olacaktır"[12] diye varsayılabileceğini ifade etmektedir. Yine gerçekten dikkat çekicidir ki *Kralın Geri Dönüşü*'nde bu yeşermeyle ilgili sayfalarda, Tolkien, Arapça "religion" anlamına gelen "din" kökünden türetilmiş olan, Gondor'un iki yer isminden sözetmektedir: Amon Din ile Rath Dinen, Din'in Tepesi ve Caddesi. Hikayede tam da bu noktada, Tolkien'in "irfan ustası"[13] diye onurlandırdığı ve –Elfler "İlkdoğanlar" olduğundan– Númenor'dan daha eski kadim irfanı ya da Atlantis'ten bile daha kadim Aslî Geleneği muhafaza eden Elrond muzaffer olarak yeniden ortaya çıkar. Halis Din, hem son ve hem de ilktir; çünkü elest bezmiyle uyum içindedir o; İdris ile Muhammed'de ve bütün peygamberlerde tezahür etmiştir; aynı kaynaktan ne kadar fazla ağaç yerini bir başkasına devrederek geçip gitmiş olmasına rağmen bir –"yalnızca tek hakikat"tir o.[14]

---

11. *Letters*, sayı 306.
12. *A.g.e.*., sayı 156.
13. Bkz. *Yüzüklerin Efendisi*'ne Ek A.
14. Bu anlamda "ağaçlar", dikey eksenin bir çok formülasyonudur ki onlar olmaksızın dinin büyük sırları bilinemeyebilir.

Yirmibirinci yüzyılın başlangıcında, *Yüzüklerin Efendisi*'nin gizemli anlamı kitaplarda ve "beyaz perde"de[15] ortaya çıktı ve Orta-dünyanın Üçüncü Çağı'nın hadiselerinin harekete geçirildiği, bir zamanlar Hacegânlar tarafından yönetilen Orta Asya'nın bozkırlarına kadar bile ulaştı. Bu yayılmanın zamanlaması, yine İslâm ışığından, ilginç bir takvimler çakışması sergiler; çünkü Orta-dünyanın Üçüncü Çağı'nın sonu, Hobbitlerce 1421 yılı olarak hesaplanır ve bu takvim, tastamam, İslâmî takvimin, Hristiyan takviminde geçmiş binyılın sonuna tekabül eden yılıdır. Kuşkusuz, yeni bir binyıl, yeni bir çağın doğabileceği umudunu vadedebilir ve haricî dünyanın iç dünyanın kâmilleşmesini ifade etmeyi üstlendiği zamanın gelmesi, eskatolojinin vaadidir. Kesinlikle Tolkien'in hayal dünyası, "nihayette Gölge küçük ve gelip geçici bir şeydir" görüşünü ortaya koyar;[16] çünkü Kur'an-ı Kerim'de vadedildiği gibi "Hak geldi bâtıl yok oldu; Hiç şüphesiz bâtıl yok olucudur".[17] Dünyanın bu kutsanmasının simyasal bir süreç gibi elde edildiğine İslâm Peygamberi'nin hadisinde işaret edilir: "Zamanın sonunda altının metallerden ayrı sınıflandırılmasına benzer bir biçimde insanların sınıflandırılacağı bir sınama olacaktır". Gerçekten bu "Yüzyılın Romam"nda, Tek Yüzük'ün kâmilleşmiş dünya ile nefsin simyavî altınını taklit eden altından sihri yanında, "deccalî tılsımı"yla ilişki aracılığıyladır ki romanın karakterleri, ya imanın dostları ya da İnançlı'nın tek gözlü Düşmanı'nın dostları olarak sınıflandırılır. Kur'an-ı Kerim'de inançlılara mesaj açıktır: "Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve sadıklarla birlikte olun".[18] Denebilir ki Tolkien'in "küçük halkı"nın Batılı bir Güneş'le aydınlanması, eskatolojik sınanma vasıtasıyla bu öğretiye tutunmayladır ki bu, kuşkusuz, Tolkien'in "hobbit-merkezli" anlatısının ana odağıdır: "mütevazının asilleşmesi

15. Ne var ki, belirtilmelidir ki hikayeyi ve simgeciliğini yüzüne gözüne bulaştırmasıyla –ve bazı önemli durumlarda da, tersine çevirmesiyle– üç bölümlük film Tolkien'in simyasını açığa çıkarmaktan ziyade örtmekte başarılı olmuştur ve bu, Númenórean kutsallığı sözkonusu olunca özellikle doğrudur. Yine, belirtilebilir ki filmin yıldızı Elijah diye adlandırılmış; bu da "İlyasî işlev"in bir kalıntısı olarak görülüyor.
16. "Gölge Diyarı", *Kralın Dönüşü*.
17. XVII, 81.
18. IX, 119.

(yada kutsallaşması)".[19] "Yüzüklerin Efendisi'nin Çöküşü ve Kral'ın Dönüşü" "Kırmızı Kitap" olunca, simgeselliğiyle birlikte Tolkien'in hikâyesi simyasal bir iksir olur. İslâm mistikleri için "iksir" inanmayanı inanana dönüştüren Hakikat'i işaret eder.

J. R. R. Tolkien'e göre, "İkinci bir dünya yaratan her yazar bazı ölçütlerle gerçek bir yapıcı olmayı arzulamakta ya da gerçekliğe dayandığını ummakta, bu ikinci dünyanın kendine özgü niteliğinin (ayrıntılarda olmasa bile) Gerçeklikten çıkarsanmasını ya da ona akmasını umut etmektedir".[20] Bir anlamda Simya, hayal gücünün kendisi yoluyla Gerçekliğe aktığı bilimdir:

> Simya ... Tabiat'ın güzelliğinin aşkıyla bireyin varoluşunun hapsini kırarak, bireyin ruhunun hayalini kozmik boyutlara doğru genişletir. Bireyin ruhunun hayali, Dünya'nın Ruhu'nun hayali olur. Nihayette ... simyacı farkeder ki kozmosu hayal eden kendisi değil, ama evrenin İlâhî İlkesi'dir.[21]

Ne katolik olan ne de St. George'un[22] koruması altında bulunan ve henüz İslâm topraklarına ait olmayan bir krallıktan, İngiltere'den neşet eden bu hikaye, şifaya ihtiyaç duyulan bir dünya tarafından hoş karşılanmıştır. Yazarın Oxfordshire'daki mezartaşına, kendi ismiyle birlikte "Beren" adı da yazılmıştır. Tolkien'in fantazisinde, canavarca bir görünüm altında saklanmış olarak, Morgoth'un tahtından silmaril'le güreşen, Beren'di. Beren gibi, Tolkien de fantastik kurgu görünümü altında, aslî bir hazineyi –evrensel bir dili– ıslah etti. Bunu yaparken, Hermes'in üç kere büyük kimliği de restore edildi; ayrıca Aragorn'un [hikâyede] son ortaya çıkışında bir köşetaşı gibi ortaya konan, Kâse'nin hakikati de: "Sonra Aragorn yeşil taşı alarak havaya kaldırdı ve elinden yeşil bir ateş fışkırdı".[23] Bu aslî hazine, Hakkani

---

19. *Letters*, sayı 195.
20. Carpenter, *a.g.e.*, s. 195.
21. Nasr, *Science and Civilization in Islam*, Plume, 1970, s. 246.
22. Osmanlı topraklarında St. George (Hızır) ile İlyas, o kadar yakından birbirleriyle özdeşleştirilmiştir ki isimleri bahar bayramı Hıdrellez'le birlikte anılmaktadır.
23. "Nice Ayrılıklar" [Türkçe baskı, s. 291].

tarikatına bahşedilenden ve Galler Prensi tarafından savunulandan başkası değildir. Vaftizci Yahya'nın bir yıldızla ilk çağrıştırılmasından, bir Elias tarafından "Yeryüzünde Gökyüzü Krallığı"nın açığa çıkarılmasına kadar, Tolkien'in yazılarında bir kutsallık ışığı parıldar.

> Arzî evren –bir kez daha simgeselciliğimizin izini sürersek– geleneksel öğretilere göre, çatırdamaya başladığında, yalnızca "aşağıda" değil "yukarıda" da çatlaklar meydana gelir. Cehennemlerden yükselen kötülüğün karşısında İyi ile İnayet'in kapılarını temsil eden yukarıdaki çatlaklar vasıtasıyla "Âdem oğulları"nın kalplerini aydınlatabilen ve onları "babalarının kalbi"ne, geleneklerinin maneviyatına geri getiren manevî bir ışık nüfuz eder ... Kutsal Kitaba göre, dünyanın giderek kararması oranında, Hakiki "İlyasî işlev" de yoğunlaşır ve bu son ana kadar böyle devam edecektir.[24]

Bir hayal gücü eseri olmaktan daha fazla olarak, *Yüzüklerin Efendisi*, rakipsiz bir ilhamın eseridir ve hayalî Orta-dünya'ya ait olmayan dünya ölçeğinde hadiseler için insanları hazırlama gibi hiç de önemsiz olmayan bir rol oynar; inancın ışığında, Yeryüzü'nün bu hadiseleri her an biraz daha yakınlaşmaktadır.

---

24. Schaya, *a.g.e.*, s. 39-40. Böyle çatlaklarla ilgili olarak, dünya çapında Ürün Döngüleri (Crop Circles) diye bilinen hadise fiziksel bir kanıt olarak sunulabilir ve bu hadise, Profesör Tolkien'in vefatından beri tam olarak İngiltere'de merkezîlenmiştir. İmdi, bu döngüsel simgelerle gizemli bir biçimde "manevîleşmiş" bir toprağın önemi, bazı araştırmacıların gözünden kaçmamıştır. Bir çok döngünün hile ya da parodi olması, hakiki hadisenin önemine işaret eder.

Kimilerince yüzyılın romanı olarak adlandırılan "Yüzüklerin Efendisi" üzerine yazılmış bu şaşırtıcı kitap, romanın arka planında gizlenen sembolizmi Hermetik geleneğin ışığında çözüyor ve aydınlatıyor. Kitap, Yüzüklerin Efendisi'nde yer alan konuların, kahramanların, şehirlerin, nesnelerin kadim İskoçya, Ortadoğu ve efsanevî Atlantis ile ilişkilerini gösterirken, öte yandan, Tolkien'in büyük anlatısının Orta Çağların simyası ile olduğu kadar tasavvufun yaşayan simyası ile ilgisini de aydınlatmaya çalışıyor. Yazara göre Tolkien bir yanıyla fantastik bir roman yazmış, öte yandan ise romanını simgelerin ve atıfların örüntüsünün ardına ustaca gizlemiştir.

"Yüzüklerin Efendisi, Tolkien'in İngitere'sini tahrip eden bilimsel endüstrileşmenin ve Dünya Savaşları'nın kötülüklerine bir tepkiydi. Simyanın diliyle ifade edilen bir şövalyeliği restore etmesi, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, Hermetik Kâse efsanesini sürdürmesi nedeniyle, İslâm'la bir ilişkiyi açığa çıkarır."

ISBN 975-574-433-9
9 789755 744339